

YENİ ÇAĞ

- **L. Bor:** Komünist Partileri aktif eylem partileridir
- **P. Entjes:** Fransız Genel seçimleri
- **A. Malin:** Büyük bir kültür hazinesi

SOSYALİST ÜLKELER KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİ ARASINDAKİ GÖRÜŞMELERE İLİŞKİN DOKÜMANLAR

SBKP ile ÇKP arasındaki görüşmelerle ilgili bildirimler ve diğer dokümanlar

YUVARLAK MASA TOPLANTISI

Kapitalist memleketlerde gençlik hareketinin yükselişi

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Türkiye Komünist Partisi'nin Bildirisi

Türkiyede sınıflar ve sınıf mücadelesi
(Burjuva ve proletarya)

8 (50)

Ağustos

1968

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

Bu sayıda :

Pier Entjes

Fransız gazetecisi

Y. N. Rozaliyev

Sovyet ekonomi bilgini

TÜSTAV

Sosyalist ülkeler Komünist ve İşçi Partileri arasındaki görüşmelere ilişkin Dokümanlar

*Çekoslovakya olayları bütün dünya kamu oyunun
yakın ilgisini çekmiştir. Bu olayları aydınlatan
dokümanları yayınlıyoruz*

SBKP Merkez Komitesi Politbürosu ile ÇKP Merkez Komitesi Prezidyumu arasında yapılan görüşmeye ilişkin ortak bildiri

SBKP Merkez Komitesi Politbürosu ile ÇKP MK Prezidyumu, Tissa nehri üzerindeki Çerna şehrinde 29 Temmuz ve 1 Ağustos 1968 tarihleri arasında bir toplantı yaptılar.

Bu toplantıya, SBKP'den MK Genel Sekreteri L. I. Brejnef, MK Politbüro üyeleri G. I. Voronof, A. N. Kosigin, K. T. Mazurof, A. Y. Pelşe, N. V. Podgorni, M. A. Suslof, A. N. Şelepin, P. E. Şelest; MK Politbüro aday üyeleri P. N. Demiçef, P. M. Maşerof; MK Sekreterleri K. F. Katuşef ve B. N. Ponomarof katıldılar.

ÇKP'den, MK Birinci Sekreteri A. Dubçek, MK Prezidyumu üyeleri F. Barbirek, V. Bilâk, O. Çernik, D. Kolder, F. Krigel, Y. Piller, E. Rigo, Y. Smrkov-

ski, Y. Şpaçek ve O. Şvestka; MK Prezidyumu aday üyeleri A. Kapek, Y. Lenart ve B. Şimon; Merkez Kontrol-Revizyon Komitesi Başkanı M. Yakeş toplantıda hazır bulundular.

Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti Başkanı L. Svoboda da bu toplantıya katılanlar arasındaydı.

Yapılan görüşmede, her iki tarafı ilgilendiren sorunlar üzerinde geniş ölçüde ve yoldaşça görüş değiş-tokuşunda bulunuldu.

Taraflar, kendi ülkelerindeki durum hakkında birbirlerine ayrıntılı bilgiler verdiler.

SBKP MK Politbürosu ile ÇKP MK Prezidyumu arasındaki toplantı, tam bir açıklık, içtenlik ve karşılıklı anlayış havası içinde geçti. Görüşmeler, tarafların partileri ve halkları arasında Marksizm-Leninizm prensipleri ve proletarya enternasyonalizmi temeline dayanan geleneksel dostluk ilişkilerini daha da geliştirme ve kuvvetlendirmenin yollarını aramaya yöneltilmişti. Her iki delegasyon, Bulgaristan, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan komünist ve işçi partileri merkez komitelerine çok taraflı bir toplantı yapılması için teklifte bulunmakta oydastılar ve buna karar verdiler. Adı geçen kardeş partiler de bu teklifi kabul ettiler.

Bulgaristan Komünist Partisi, Alman Sosyalist Birlik Partisi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Polonya Birleşik İşçi Partisi, Macaristan Sosyalist İşçi Partisi ve Çekoslovakya Komünist Partisi temsilcileri söz konusu toplantıyı 3 Ağustos günü Bratislava'da yapacaklardır.

Sosyalist ülkeler Komünist ve İşçi Partilerinin bildirisi

3 Ağustos 1968 günü, Bratislava'da, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyeti, Macaristan Halk Cumhuriyeti, Polonya Halk Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği komünist ve işçi partileri temsilcilerinin danışma toplantısı yapıldı.

Alman Sosyalist Birlik Partisinden katılanlar: ASBP MK Birinci Sekreteri ve ADC Devlet Konseyi Başkanı V. Ulbriht; ASBP MK Politbüro üyesi ve ADC Bakanlar Kurulu Başkanı V. Ştof; ASBP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri E. Honeker; ASBP MK Politbüro üyesi ve ASBP Merkez Kontrol Komisyonu Başkanı H. Matern; ASBP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri G. Mittag; ASBP MK Politbüro aday üyesi ve MK Sekreteri H. Aksen.

Bulgaristan Komünist Partisinden katılanlar: BKP MK Birinci Sekreteri ve BHC Bakanlar Kurulu Başkanı T. Jivkof; BKP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri S. Todorof; BKP MK Politbüro üyesi ve BHC Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı P. Kubadinski.

Çekoslovakya Komünist Partisinden katılanlar: ÇKP MK Birinci Sekreteri A. Dubçek; ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve ÇSC Hükümeti Başkanı O. nik; ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve ÇSC Milli Meclisi Başkanı Y. Smrkovski; ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve Slovakya Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri V. Bilâk; ÇKP MK Prezidyumu aday üyesi ve MK Sekreteri Y. Lenart.

Toplantıya, Çekoslovakya heyeti içinde ÇSC Başkanı L. Svoboda da katıldı.

Macaristan Sosyalist İşçi Partisinden katılanlar: MSİP MK Birinci Sekreteri Y. Kadar; MSİP MK Politbüro üyesi ve Macar Devrimci İşçi-Köylü Hükümeti Başkanı Y. Fok; MSİP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri Z. Komoçin.

Polonya Birleşik İşçi Partisinden katılanlar: PBİP MK Birinci Sekreteri V. Gomulka; PBİP MK Politbüro üyesi ve PHC Bakanlar Kurulu Başkanı Y. Sirankeviç; PBİP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri Z. Klişko; PBİP MK Sekreteri A. Stareviç.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinden katılanlar: SBKP MK Genel Sekreteri L. İ. Brejnef; SBKP MK Politbüro üyesi ve SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyumu Başkanı N. V. Podgorni; SBKP MK Politbüro üyesi ve SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı A. N. Kosigin; SBKP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri M. A. Suslof; SBKP MK Politbüro üyesi ve Ukrayna Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri P. E. Şelest; SBKP MK Sekreteri K. F. Katuşef; SBKP MK Sekreteri B. N. Ponomarof.

Sosyalist ülkeler komünist ve işçi partileri temsilcileri, milletlerarası karmaşık durumdan, emperyalizmin halkların barış ve güvenliğine ve sosyalizm dâvasına karşı yönelttiği baltalama faaliyetlerinden ötürü, sosyalist sisteme dahil ülkelerin bundan böyle daha sıkı birlik olmaları gereğinden hareket ederek ve aynı zamanda sosyalizmin gelişmesinin çözümlenmesi sosyalist devletlerin bundan böyle çabalarnı daha da birleştirmelerini gerektiren yeni ödevler ortaya koyduğunu gözönüne alarak, Bratislava'da bu danışma toplantısını yapmayı lüzumlu gördüler.

Kardeş partiler, bu toplantıda, artık yerleşmiş gelenekler ruhunda, tam açıklık, prensiplere bağlılık ve dostluk koşulları içinde görüşmeler yaparak, sosyalizm uğrundaki savaşı ve sosyalist topluluğu daha da kuvvetlendirmek, dünya komünist hareketinin sıkı birliğini sağlamak gibi aktüel sorunları ele aldılar. Birbirlerine, çağdaş milletlerarası durum ve emperyalizme karşı mücadelenin şiddetlendirilmesi problemleri hakkındaki görüş ve kanırlarını açıkladılar.

Komünist ve işçi partileri temsilcileri, sosyalist devletler arasında kardeşçe işbirliğini artırma ve geliştirme yollarını incelediler.

Faşizmin yenilmesinden ve işçi sınıfının iktidara gelmesinden bu yana geçen yıllar içinde Avrupada sosyalizm yoluna koyulan memleketler halkları toplumsal hayatın bütün alanlarında başarılar elde ettiler. Bu yıllarda, partiler, karşılaştıkları güçlükleri yenerek ve kendi çalışmalarını durmadan iyileştirerek, her sosyalist ülkede güçlü bir endüstri kurulmasını, köy hayatında dönüşümlerin gerçekleştirilmesini sağladılar, halkın refahını sürekli şekilde yükselttiler ve milli kültürü enine boyuna geliştirdiler. Milyonlarca emekçi politik hayata bilinçli olarak katılmaya başladı. Sosyalizm ve komünizm kuruluşunda Sovyetler Birliği özellikle büyük başarılarla ulaştı. Sosyalist devletlerin milletlerarası etkisi ve dünya politikasının büyük sorunlarının çözümündeki rolleri ölçülemeyecek derecede arttı.

Her halkın fedakâr çalışmaları ve kahramanca çabaları pahasına elde edilen bu kazanımların korunması, sağlamaştırılması ve savunulması bütün sosyalist ülkelerin enternasyonal ortak ödevidir. Danışma toplantısına katılanların hepsi bu kanıda oydadır. Ve hepsi, kendi ülkelerinde sosyalist kazanımları geliştirme, savunma ve sosyalizm kuruluşunda yeni başarılarla ulaşma hususunda kesinlikle kararlı olduklarını belirtmişlerdir.

Kardeş partiler, sosyalizm ve komünizm yolunda, ancak sosyalist toplum kuruluşunun genel kanunlarını titiz ve sistemli olarak kılavuz edindikleri ve her şeyden önce işçi sınıfının ve onun öncüsü komünist partilerinin yönetici rolünü sağlamaştırdıkları takdirde ilerleyebileceklerine, tarihsel tecrübeye dayanarak, kanaat getirmişlerdir. Bununla beraber, her kardeş parti, daha ileri sosyalist gelişme sorunlarını yaratıcılıkla çözümlerken, kendi milli özelliklerini ve koşullarını gözönünde bulundurmaktadır.

Marksizm-Leninizme sarsılmaz bağlılık, halk yığınlarının sosyalizm fikirleri ve proleter enternasyonalizmi ruhunda eğitimi, burjuva ideolojisine ve bütün anti-sosyalist kuvvetlere karşı uzlaşmasız mücadele, sosyalizmin mevzilerini sağlamaştırmada ve emperyalizmin kötücül plânlarını suya düşürmede başarının garantisidir.

Kardeş partiler, emperyalizmin ve diğer bütün anti-komünist kuvvetlerin işçi sınıfı ve komünist partilerinin yönetici rolünü zayıflatma yönündeki her türlü yeltenişlerine, sarsılmaz dayanışmaları, yüksek uyanıklıklarıyla ve kesin bir kararlılıkla karşı koyuyorlar. Kardeş partiler, hiç kimsenin sosyalist devletler arasında kama sokmasına, sosyalist toplum düzeninin temellerini sarsmalarına hiçbir zaman müsaade etmeyeceklerdir. Kardeşçe dostluk ve sınıksız beraberlik, halklarımızın hayati çıkarlarına uygundur. Bu dostluk ve beraberlik, ülkelerimiz komünist partilerinin çözmeye çalıştıkları sosyal-ekonomik ve politik ödevlerin başarılanmasının sağlam temelidir.

Kardeş partiler, işçi sınıfının, köylülerin, aydınların, bütün emekçilerin politik aktifliklerini artırmaya, sosyalist toplum düzenini her bakımdan yükseltmeye, sosyalist demokrasiyi daha da geliştirmeye, parti ve devlet işlerinde çalışma stil ve yöntemlerini demokratik santralizm prensipleri uyarınca yetkinleştirmeye durmadan çaba harcamayı kendileri için ödev saymaktadırlar.

Sosyalist toplum kuruluşunun çok çeşitli ödevleri, ülkelerimizin her birinde, yardımlaşma ve destekleme yoluyla çok daha kolay çözülebilir.

Kardeşçe ilişkiler her sosyalist ülkenin olanaklarını genişletmekte ve artırmaktadır. Danışma toplantısına katılanlar, ülkeleri arasında hak eşitliği, egemenlik ve bağımsızlıklara, toprak bütünlüğüne saygı, kardeşçe yardımlaşma ve dayanışma prensipleri uyarınca çok yönlü işbirliğini artırmak için kendilerine düşen her şeyi yapmayı hararetle istediklerini ifade etmişlerdir.

Komünist ve işçi partileri, ülkelerimizin muazzam doğal kaynaklarından etkinlikle yararlanmak, bilim ve tekniğin en yeni başarılarını uygulamak, sosyalist işletmeciliğin biçim ve yöntemlerini daha mükemmel hale getirmek suretiyle, ekonominin daha ileri gelişmesini ve emekçilerin maddi refahının yükseltilmesini sağlamaya birinci derecede önem vermektedirler. Bu soylu hedeflere ulaşmanın etkili yolu, sosyalist ülkeler arasında iki ve çok taraflı ekonomik işbirliğini geliştirmektir. Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin çalışmalarını mükemmelleştirmek, sosyalist ülkelerin üretiminde milletlerarası sosyalist işbölümünün üstünlüklerinden daha tam yararlanmaya imkân veren kooperatifleşme ve ihtisaslaşmayı geliştirmek gitgide daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Toplantıda, bu konuyla ilgili olarak, en yakın gelecekte ve en yüksek seviyede bir ekonomi konferansı yapılması sorununun canlılığı ve önemi tekrar belirtilmiştir.

Toplantıya katılanlar, emperyalizmin saldırgan politikası yüzünden milletlerarası durumun karmaşık ve tehlikeli niteliğini koruduğuna halkların dikkatini çekmeyi kendileri için ödev saymaktadırlar. Bu koşullar altında, sosyalist ülkeler kardeş partileri, genel barışı ve halkların güvenliğini kuvvetlendirme, emperyalizmin saldırgan politikasına karşı kesin direnişi örgütleme ve toplumsal düzenleri değişik devletlerin barış içinde yanyana yaşamaları prensiplerini pekiştirme uğrunda mücadelelerinin çıkarlarını gözünde tutarak, milletlerarası alanda eylemlerini bağdaştırmaya ve ahenkleştirmeye hazır olduklarını tekrar doğrulamışlardır.

İşçi sınıfı, köylüler, aydınlar, bütün emekçiler, gerek kendi memleketlerinin, gerekse yeryüzünde bütün insanların barış ve huzura kavuşmasını istemektedirler. Halkların bu içten emellerinin gerçekleşmesi için sosyalist ülkeler ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır, yapmaktadırlar ve yapacaklardır. Bizim partilerimiz, bu soylu ödevin hayata geçirilmesi için, bütün komünist ve işçi partileriyle, dünyanın bütün ilerici güçleriyle, genel barış, özgürlük, bağımsızlık ve sosyal ilerleme mücadelesinde bundan böyle de işbirliği yapacaklarını ilân ederler.

Alman Demokratik Cumhuriyeti, Bulgaristan, Çekoslovakya Macaristan, Polonya ve Sovyetler Birliği komünist ve işçi partileri, kahraman Viyetnam halkını, Amerikan müdahalecilerine karşı yürüttüğü haklı savaşta, kendisine gerekli yardımı yaparak, bundan sonra da desteklemeye kesinlikle kararlı olduklarını bir daha açıklamayı şeref bilirler.

Kardeş partileri endişelendiren bir husus da, İsrail yönetici çevrelerinin izledikleri saldırgan politika yüzünden, Yakın-Doğudaki durumun gerginliğini korumakta olmasıdır. Partilerimiz, İsrail saldırısı sonuçlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nun 22 Kasım 1967 tarihli kararı uyarınca ortadan kaldırılması ve İsrail kuvvetlerinin işgal ettikleri Arap topraklarından çekilmesi için mümkün olan her şeyi yapacaklardır.

Toplantıya katılanlar, Avrupadaki durumu gözden geçirdikten sonra, Batı Almanya'da intikamcı, militarist ve neo-nazist kuvvetlerin eylemlerini artırmalarının sosyalist devletlerin güvenliğini doğrudan doğruya tehdit ettiğini ve dünya barışını tehlikeye düşürdüğünü tesbit ettiler. Kardeş partiler, Avrupa sorunları hakkında, bundan böyle de, sosyalist ülkelerin ortak çıkarlarına uygun ve Avrupa güvenliği yararına sistemli ve uyumlu bir politika güdecekler; İkinci Dünya Savaşı sonuçlarının gözden geçirilmesi ve Avrupada tesbit edilmiş sınırların değiştirilmesi yönündeki bütün denemelere karşı koyacaklar; Münih anlaşması'nın daha başlangıcından itibaren yürürlükte bulunmadığında ısrara devam edecekler; Alman emekçilerinin sosyalist devleti olup, barış dâvasını savunan Alman Demokratik Cumhuriyetine kesinlikle destek olacaklar, Alman Komünist Partisini ve emperyalizmle intikamcılığa karşı, demokratik ilerleme uğrunda savaşan bütün kuvvetleri daima destekliyeceklerdir.

Sosyalist ülkeler komünist ve işçi partileri, Avrupa güvenliğini sağlama yönündeki azimlerini, Bükreş Deklârasyonu prensiplerini ve Avrupa komünist ve işçi partilerinin Karlovi-Vari Konferansı kararlarını benimseyip doğruladıklarını bir daha belirtirler. Kardeş partiler, kıtamızda barışın savunulması konusunda bir Avrupa halkları kongresi toplanması için gerekli olan her şeyi yapmaya hazırdırlar. Avrupada barışın bozulmasına yol vermemenin, bütün dünyada barışın korunması bakımından kesin önemi vardır. Partilerimiz, bütün halkların menfaatine olan bu hedefe ulaşmak için çabalarını birleştireceklerdir.

Birleşik Amerika, Batı Almanya ve diğer memleketlerdeki emperyalist kuvvetlerin saldırgan eylemlerini artırdıkları ve sosyalist topluluğu zayıflatmak için habire yeltenişlerde buldukları günümüzde, kardeş partiler temsilcileri Varşova Antlaşmasının olağanüstü önemini bir daha belirtmeyi gerekli saymaktadırlar. Bu antlaşma, sosyalist devletler tarafından, intikamcı Batı Almanyanın saldırgan emperyalist NATO Blokuna girmesine cevap olarak imzalanmış olup, Avrupada barış ve halkların güvenliğinin güçlü faktördür ve faktörü olarak kalmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonuçlarını değiştirmeye kalkışacak herkesin karşısında aşılmaz bir engel teşkil eden bu antlaşma, sosyalizmin kazanımlarının, kardeş devletlerin egemenlik ve bağımsızlıklarının güvenilir savunucusudur. Ve Avrupa güvenliğinin takviyesi ile genel barışın korunmasına yöneltilmiştir.

Bugünkü durum ve şartlar, her sosyalist ülkenin ve bütün sosyalist topluluğun savunma yeteneğini artırma, Varşova Antlaşması örgütü içinde

politik ve askeri işbirliğini kuvvetlendirme yolunda aralıksız çabalar harcamamızı gerektirmektedir.

Toplantıya katılanlar, milletlerarası komünist hareketinin sıkı birliği uğrunda sistemli olarak mücadele etmeyi kendi ödevleri saymaktadırlar. Kardeş partiler, son zamanlarda, komünist ve işçi partilerinin yeni bir milletlerarası danışma toplantısının gerçekleştirilmesi için yapılan büyük hazırlık çalışmalarına yüksek bir değer vermekte ve yapılacak toplantının başarılı olacağına, çağımızın bütün devrimci güçlerinin takviyesi çabalarına önemli bir katkı teşkil edeceğine inançlarını ifade etmektedirler.

Kardeş partiler, bir bütün halinde Marksist-Leninist dünya görüşünün, toplumun öncüsü ve önderi sıfatıyla komünist ve işçi partilerinin yükümlendiği rolün, ülkelerimizde halk ekonomisinin dayandığı sosyalist temelin, sosyalist ülkelerin daha sıkı birliğinin ve yüce amaçlar uğrunda mücadelelerinde eylem birliğinin sağlanmasında bundan böyle de kuvvetli etken olacağına bütün varlıklarıyla inanmaktadırlar.

Bratislava danışma toplantısına katılan partiler, yayınladıkları bu bildiriye belirttikleri tutum ve görüşlerin, bütün kardeş ülkeler ve partilerin çıkarlarına, ülkelerimiz halkları arasındaki sarsılmaz dostluğa, barışın, demokrasinin, milli bağımsızlığın ve sosyalizmin mefhatlerine uygun olduğuna kesinlikle kanidirlir.

Alman Sosyalist Birlik Partisi'nden :

V. Ulbricht, V. Ştof, E. Honeker
H. Matern, G. Mitag, H. Aksen

Çekoslovakya Komünist Partisinden :

A. Dubçek, O. Çernik, Y. Smrkovski
V. Bilák, Y. Lenart

Bulgaristan Komünist Partisi'nden :

T. Jivkof, S. Todorof
P. Kubadinski

Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'den :

Y. Kadar, Y. Fok, Z. Komoçin

Polonya Birleşik İşçi Partisi'nden :

V. Gomulka, Y. Sirankeviç
Z. Klişko, A. Stareviç

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'den :

L. Brejnef, N. Podgorni, A. Kosigin
M. Suslof, P. Şelest, K. Katuşef
B. Ponomarof

Sovyet-Çekoslovak görüşmeleri hakkında bildiri

23–26 Ağustos 1968 günlerinde Moskova'da Sovyet-Çekoslovak görüşmeleri yapıldı.

Sovyetler Birliğinden katılanlar: SBKP MK Genel Sekreteri L. I. Brejnev, SSCB Bakanlar Kurulu Başkanı ve SBKP MK Politbüro üyesi A. N. Kosigin, SSCB Yüksek Şûra Prezidyumu Başkanı ve SBKP MK Politbüro üyesi N. V. Podgorni, SBKP MK Politbüro üyesi ve RSFSC Bakanlar kurulu Başkanı G. I. Voronof, SBKP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri A. P. Kirilenko, SBKP MK Politbüro üyesi ve SSCB Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı D. S. Po'ânski, SBKP MK Politbüro üyesi ve MK Sekreteri M. A. Suslof, SBKP MK Politbüro üyesi Sovyetler Birliği Sendikalar Merkez Konseyi Başkanı A. N. Şelepın, SBKP MK Politbüro üyesi ve Ukrayna Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri P. E. Şelest, SBKP MK Sekreteri K. F. Katuşef, SBKP MK Sekreteri B. N. Panomarof, SSCB Savunma Bakanı A. A. Greçko ve SSCB Dışişleri Bakanı A. A. Gromiko.

Çekoslovakya'dan katılanlar: ÇSC Başkanı L. Svoboda, ÇKP MK Birinci Sekreteri A. Dubçek, ÇSC Milli Meclisi Başkanı ve ÇKP MK Prezidyumu üyesi Y. Smrkovski, ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve ÇSC Hükümet Başkanı O. Çernik, ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve Slovakya Komünist Partisi MK Birinci Sekreteri V. Bilâk, ÇKP MK Prezidyumu üyesi ve Slovak Milli Konseyi Başkan Yardımcısı F. Babirek, ÇKP MK Prezidyumu üyesi Y. Piller, ÇKP MK Prezidyumu üyesi E. Rigo, ÇKP MK Prezidyumu üyesi Y. Şpaçek, ÇKP MK Prezidyumu üyesi O. Şvestka, ÇKP Merkez Kontrol-Revizyon Komisyonu Başkanı M. Yakeş, ÇKP MK Prezidyumu üye adayı ve ÇKP MK Sekreteri Y. Lenart, ÇKP MK Prezidyumu üye adayı B. Şimon, ÇSC Hükümeti Başkan Yardımcısı G. Husak, ÇKP MK Sekreteri A. Indra, ÇKP MK Sekreteri Z. Mlinarj, ÇSC Milli Savunma Bakanı M. Dzur, ÇSC Adalet Bakanı B. Kuçera, ÇSC'nin Moskova Büyük Elçisi V. Koutski.

Görüşme sırasında yapılan açık ve yoldaşça tartışmalarda, milletlerarası durumun şimdiki gelişmesiyle, emperyalizmin sosyalist ülkelere karşı provokasyonlarını artırmasıyla, Çekoslovakya'daki son durum ve beş sosyalist ülke askeri birliklerinin geçici olarak bu memleket topraklarına girmeleriyle ilgili sorunlar müzakere edildi.

Her iki taraf da, şimdiki durumda başta gelen işin, Çerna toplantısında kabul edilen ortak kararların ve Bratislava'da formüle edilen hüküm ve prensiplerin gerçekleştirilmesi, aynı zamanda görüşmelerde varılan anlaşmadan doğan pratik tedbirlerin sistemli olarak hayata geçirilmesi olduğuna kesinlikle kani bulduklarını ifade ettiler.

Sovyet tarafı, ÇKP MK'nin Ocak ve Mayıs Plenumlarında alınan kararlar uyarınca toplumu yönetme metodlarını daha mükemmel hale getirmek, sosyalist demokrasiyi geliştirmek ve sosyalist düzeni Marksizm-Leninizm

temeli üzerinde sağlamlaştırmak hedeflerine yönelmek isteyen ÇKP ve ÇSC yönetiminin tutumunu anlayışla karşıladığını ve desteklediğini açıkladı.

Görüşmelerde, amacı Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyetinde durumun en yakın gelecekte normale dönmesini sağlamak olan tedbirler üzerinde anlaşmaya varıldı.

Çekoslovak tarafı, bütün faaliyet alanlarında parti ve devlet organlarının başlıca işinin, sosyalist iktidara, işçi sınıfının ve Komünist Partisinin yönetici rolüne, Sovyetler Birliği ve tüm sosyalist topluluk halklarıyla dostluk ilişkilerinin geliştirilip kuvvetlendirilmesine hizmet edecek etkili tedbirlerin gerçekleştirilmesini sağlamak olacağını ifade ettiler.

Sovyet yöneticileri, SSCB halklarının Sosyalist Çekoslovakya halklarıyla dostluk ve kardeşliği candan arzuladığına işaret ederek, Çekoslovakya ile karşılıklı saygı, hak eşitliği, toprak bütünlüğü, bağımsızlık ve sosyalist dayanışma temeli üzerinde en geniş ölçüde ve içtenlikle işbirliği yapmaya hazır olduklarını bir kere daha belirttiler.

Geçici olarak Çekoslovakya topraklarına girmiş bulunan müttefik ülkeler askeri birliklerinin, Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyetinin işlerine karışmayacakları ve Çekoslovakya topraklarından – ülkede durumun normalleşmesine bağlı olarak – çıkmaları şartları hakkında da anlaşmaya varıldı.

Çekoslovak tarafı, Çekoslovakya Silâhlı Kuvvetleri Başkomutanı'nın, içerde huzur ve güvenliğin bozulmasına yol açabilecek çatışma ve anlaşmazlıklardan kaçınılması için gerekli emirleri verdiğini, kuvvet komutanlıklarına müttefik birlikler komuta heyetiyle temasta bulunmaları talimatını da duyurduğunu bildirdi.

Çekoslovakya'da durum sorununun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde görüşülmesiyle ilgili olarak Çekoslovakya temsilcileri, bu sorun'un Güvenlik Konseyinde görüşülmesi için Çekoslovakyanın bir müracaatta bulunmadığını ve sorun'un gündemden çıkarılmasında ısrar ettiklerini söyledikler.

SBKP ce ÇKP yöneticileri, milletlerarası alanda sosyalist topluluğun dayanışmasını kuvvetlendirme yararına, barışı ve milletlerarası güvenliği korumayı hedef tutan bir politika uygulamakta azimli olduklarını bir daha belirttiler.

Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya, evvelce olduğu gibi bundan böyle de, İkinci Dünya Savaşı sonuçlarının gözden geçirilmesi ve Avrupada mevcut sınırların dokunulmazlığını ihlâl için çırpınan militarist, intikamcı ve neozarist kuvvetlere kesinlikle karşı koyacaklarını açıkladılar. Sosyalist devletler arasında bağlanmış ikili veya çok taraflı anlaşmalarla üzerlerine aldıkları bütün yükümleri kayıtsız-şartsız yerine getirme, sosyalist topluluğun savunma gücünü ve bir savunma paktı olan Varşova Antlaşmasının etkinliğini artırma azimlerini yeniden doğruladılar.

Görüşmeler içtenlik, yoldaşlık ve dostluk havası içinde geçti.

ÇKP Merkez Komitesi'nin Moskova görüşmeleri hakkında kararname

Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi, ÇKP Merkez Kontrol-Revizyon Komisyonu ile yaptığı ve 14. Kongreye delege seçilmiş bütün bölgeler temsilcilerinin de hazır buldukları ortak toplantıda, ÇKP MK Birinci Sekreteri A. Dubçek yoldaşın 26 Ağustos 1968 günü Moskova'da ÇKP MK Prezidyumu ile SBKP MK Politbürosu arasında yapılan görüşmeler hakkındaki raporunu, ayrıca Cumhurbaşkanı L. Svoboda'nın aynı görüşmeler hakkındaki raporunu ve görüşme protokolü metnini dinledikten sonra, aşağıdaki hususları kararlaştırmıştır:

1. Ortak toplantı, ÇKP Merkez Komitesinin Moskova görüşmelerindeki tutumunu tasvip eder ve başında A. Dubçek yoldaşın bulunduğu parti yönetiminin bu kritik günlerdeki görüş ve çalışmalarıyla hemfikiridir.

2. Merkez Komitesi ile Merkez Kontrol-Revizyon Komisyonu ve organları üyeleri ve fonksiyonerleri, politik çalışmalarında, ÇSC'nde durumun normalleştirilmesinde ve Varşova Antlaşması üyeleri beş sosyalist devletle ilişkilerinde bu görüşmelerin sonuçlarını kılavuz edineceklerdir.

3. Merkez Komitesi Prezidyumu, 14. Kongreye hazırlık maksadiyle, Ocak ayı plenumundan sonraki gelişmeyi inceleyerek değerlendirecektir. Toplantı, ülkemizde sosyalizmi geliştirme yönünde şimdiye kadar izlenen politikayı tamamiyle tasvip eder ve parti yönetiminin karmaşık durumun üstesinden gelebilecek güce sahip bulunduğu kani olduğunu belirtir.

4. Merkez Komitesi Sekreterliği, politik çalışmalara esas olmak üzere geniş bir enformasyon hazırlamalı ve bunu en küçük teşkilât kademelerine kadar ulaştırmalıdır.

5. ÇKP MK Prezidyumu, yabancı askeri birliklerin bir an önce geri çekilmesi için gerekeni yapmak ve Ocak Plenumundan sonraki politikanın gerçekleştirilmesi için gerekli bütün şartları yaratmakla yükümlüdür.

Komünist Partileri aktif eylem partileridir

Leon Bor

Komünizme ve komünist partilerine karşı burjuva yayınında kopan fırtına durmadan şiddetini artırıyor. «Komünizm bunalmı» hakkındaki genel sözlerden sonra, Marksist-Leninist partilerin faaliyetine, yapısına ve örgütlenme prensiplerine karşı daha ayrıntılı saldırıya geçilmiştir. Bu saldırıların başlıca yönleri arasında bazı ayrımlar yapmak zor olmayacaktır.

Bazıları, komünist partilerinin gelişmedikleri, eskimiş prensiplere dogmatik olarak bağlı kaldıkları, «yenilikleri benimseme kabiliyetinden yoksun oldukları», kısacası «kaskatı» kesildikleri iddiasındadır. Fakat komünist partileri yeni bir programla, yeni bir taktikle ortaya çıktıkları zaman, burjuva eleştiricileri, bunu «Marksizm-Leninizmden sapma», «devrimci ideallerden vazgeçme» vs. diye nitelemektedirler. Zaman zaman, komünist partilerinin her türlü faaliyetlerinin kanun dışı olduğu, çağdaş burjuva devletlerinde bu gibi faaliyetlerin asla yeri bulunmadığı ileri sürülmekte, bazan da, kapitalist ülkeler komünist partileri gerçek yapıcı bir faaliyeti yaygınlaştırmaya başladıkları takdirde, burjuva eleştiricileri, bunu da «kapitalist sistemle kaynaşma» diye karakterize etmektedirler.

Değişik çevrelerden gelen bu saldırıların etkiden yoksun olduğu söylenemez. Bundan ötürü de, yaşadığımız aşamada komünist partilerinin gelişmeleriyle ilgili aktüel meseleleri aydınlatmak, Marksist-Leninistlerin en başta gelen görevleri arasındadır.

İşçi sınıfının tarihsel görevini yerine getirebilmesi, onun örgütlenme derecesine ve politik partisinin faaliyetine sıkı sıkıya bağlıdır. Proletaryanın ayrı bir parti içinde örgütlenmesi zorunlu işçi hareketinin daha

doğuşunda belirdi. Yüz yıldan fazla bir zaman önce Marks ve Engels, işçi sınıfı partisinin teorik temellerini attılar. Lenin de parti öğretisini bütün yönleriyle hazırlayıp aydınlattı. Buna rağmen, Parti sorunları aralıksız olarak sert polemiklere konu olagelmıştır. Öye ki, çoktan çözümlenmiş olan meseleler sanki yeni bir nitelik kazanarak, tekrar gün ışığına çıkmaktadır.

Bunun nedeni şudur: Parti, işçi hareketinin basit bir parçası değildir, onun öncüsüdür, yani bilinçli, örgütlü oluşu ve teorik bilgisi sayesinde işçi hareketine, onun niteliğine ve başarılarına büyük etkilerde bulunabilir. Parti, sınıf savaşının değişik kesimlerinden gelen bütün ışınları bir miktatıs gibi çekerek faaliyeti içine alır. Savaşı sırasında, dağınık güçleri derleyip yöneten, onlara açık seçik yön veren bir beyin, bir sinir sistemi merkezi haline gelir.

Aynı zamanda parti, tekâmülü tamamlanmış, değişmez bir varlık değildir. İşçi hareketi ile beraber o da gelişir. Örgütünü ve pratik çalışmalarını değişen şartlara göre ayarlar.

Uzun zamanın beri süregelen bir savaştan alınan ders, işçi hareketinin sürjektif ve objektif faktörleri arasındaki bağıntıların, her zaman olduğu gibi, çağımızda da temel sorun niteliğini taşıdığını göstermektedir. Hatta bu sorun'un açıkça ve kesinlikle formüle edilmediği, adının dahi bilinmediği zamanlarda bile söz konusu olan mesele şuydu: Hayatı temelden değiştirmek için ona aktif olarak etkide bulunmak mı lâzımdır, yoksa, hayatın içten içe değişmesini bekleyerek, ona ayak uydurmak mı gerekiyor?

Tarihsel tecrübe göstermiştir ki, oportünizmin bugünkü belirtileri de dahil, bütün şekilleri, işçi sınıfının toplumsal gelişmeyi devrim yolu ile etkilemek imkânlarını son derecede daraltmaktadır. Kapitalizmin kendiliğinden sosyalizme dönüşeceğini ve işçi sınıfının tarihsel süreci hızlandıracak durumunda olmadığını iddia eden oportünistler, bu suretle proletaryanın siyasi örgütünün rolünü asgariye indirmekte, bu partinin öncülük rolünü inkâr etmekte ve onunla ittifaka yanaşmamaktadırlar. Burjuvazinin ideolojik ve ekonomik etkisi altında bulunan ve birçok yönden ona bağlı olan oportünistler, işçi sınıfı ile birlikte eylemlere girişmekten korkmakta ve kendi hedefleri uğrunda işçi sınıftan istifade edebilmek için herşeyi yapmaktadırlar.

Fakat, işçi hareketi, sağcı oportünizmden başka solcu oportünizmle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Durum, bugün de böyledir. Kendilerini devrimci hisseden, sabırsızlıklarını faaliyet prensibi haline getiren «solcular» de büyük bir tehlikededirler. Bunlar, gerçek durumu tahlil edecekleri ve eylem olanaklarını işçi sınıfı yararına kullanacakları yerde, bol bol devrim edebiyatı yapmaktadırlar.

Her iki akımın da karakteristik tarafı şudur: Bunlar, birbirine taban tabana zıt, aşırı mevzilerde bulunmalarına rağmen, partinin yöneticilik rolünü inkârda ve partinin yerine bir başka örgütün kurulması isteğinde birbirlerine son derecede yaklaşmaktadırlar.

Tarihsel tecrübeye gözlerimizi çevirdiğimiz zaman, likidatörlerin, Parti ile ilgili bütün çabalarında şu amacın gizlendiği görmemiz hiç de zor değildir: Çoğu zaman, partinin şu veya bu mücadele şeklini dumura uğratmak, işçi sınıfı hareketindeki çeşitli mücadele şekillerini bir tek mücadele şekli halinde sınırlandırmak.

«Ekonomizm» adı altında Rusya işçi hareketinde beliren ilk oportünist akım, işçi sınıfının bütün savaşını yalnız bazı ekonomik istekleri elde etme mücadelesi çerçevesine sokuyor ve işçilerin ufkunu tamamiyle işçi menfaatleriyle, yalnız mesleki çıkarlarla sınırlandırıyor. Böyle bir tutum karşısında politik bir partinin varlığı gerçekten lüzumsuz kalıyordu. Bundan ötürü de «ekonomistler» böyle bir partinin kurulmasına karşı savaşıyorlar ve işçiler için en önemli şeyin yardımlaşma sandıkları olduğunu söylüyorlardı.

Aracısız demokrasi iddiası ile ortaya atılan ve işçi sınıfı için bütün sosyal çelişmeleri çözecek tek silâhın genel grev olduğunu ileri süren anarko-sindikalizm de siyasi parti anlamına karşıydı.

Bazı sosyal demokrat partilerin, tarihleri boyunca ne duruma düştükleri bilinen bir gerçektir. Bunların, sadece parlamentoda ve seçimden seçime sesleri duyulur olmuştur. Savaşçı işçi partisi hüviyetini kaybetmişlerdir. Yine bilinmektedir ki, revizyonistler, çağdaş kapitalizm şartlarında sınıf savaşının sert şekillerinin ve işçi sınıfının politik partisinin yeri olmadığını, geniş birliklerin, derneklerin, politik klüplerin yeri bulunduğunu ileri sürmekte ve bu iddialarını zorla kabul ettirmek için çabalar harcamaktadırlar. Bir Marksist parti, gerek kendi saflarında, gerekse ve özellikle kendi safalarına kazanmak istediği toplumsal güçlerle gereken tartışmaları yapabilir ve yapmalıdır da. Amma bu, partiyi bir tartışma kulübü haline getirmek anlamına gelmez.

Sağcı oportünistler, sınıf savaşının devrimci şekillerini inkâr ederek partinin rolünü hiçe indirirken, sözümona «solcular» da savaşın yalnız aşırı ve silâhli şeklini kabul ediyor, partinin, gerillâ müfrezeleri, ayaklanma grupları haline getirilebileceğini zannediyorlar.

Tek bir savaş şekline yönelmenin ve bu görüşe dayanarak partinin rolünü inkâr etmenin, gerçekte, geniş yığınları aktif harekete çekmekten vazgeçmek demek olduğunu anlamak hiç de zor olmasa gerek. Bazı memleketlerdeki aşırı elemanlar, öncelikte, yığın hareketi fikrine ve bu hareketten doğan savaş metot ve şekillerine karşı çıkmaktadırlar. Sağcı oportünist ideologlara gelince, bunlar, yığınları hareketsizliğe sevkeden metotları yaymaktadırlar. Buna rağmen, yığınlar harekete hazır bir durumda iseler, o zaman, halkı sömürü düzenin sarsımayacak meselelere yöneltmeye çalışmaktadırlar. Yığınların aktif halde oluşundan korkmak, gerçekte, her alanda faaliyet yürütebilecek ve emekçilerin yığın hareketini geliştirmek için bütün metot ve araçlardan faydalanabilecek yetenekte devrimci bir partinin kurulmasından korkmak anlamına gelmektedir.

Görülüyor ki, sağcı oportünistlerle aşırı «solcu»lar birbirinden ayrı çıkış noktalarından hareket etmelerine rağmen, bir yerde, partinin işçi sınıfına öncülüğünü reddetmekte birleşmektedirler. Oysa tarihin objektif bir kanunu vardır. Bu kanuna göre, yığın hareketleri genişleyip, bu hareketin görevleri güçleştikçe, bilincin, teorik, politik ve örgütleme işlerinin önemi artar. İşçi sınıfı Partisinin asıl faaliyet alanı da işte bunlardır.

Halkın bütün savaş şekillerinin sadece tek bir şekilde sokulmasına karşı mücadele eden ve savaş şekillerinin çeşitli olması gereğini savunan Lenin, şunları belirtmiştir: «Her halk hareketi sınırsız değişik şekiller alıyor, aralıksız olarak yenileri yaratılıyor, eskiler atılıyor, biçimleri değiştirilerek veya yeni ile eski birleştirilerek yeni yeni şekiller bulunuyor. Bizim ödevimiz de, savaş yöntem ve araçları hazırlama sürecine aktif olarak katılmaktır».

Marksizm-Leninizm anlayışına uygun olan parti faaliyetinin belirgin özelliklerinden biri de şudur: Partinin rolü, yöneticiliğinin objektif zorunluğu, emekçilerin öteki örgütlerinin zararına olarak değil, tam tersine, onların savaşı genişleyip derinleştikçe daha fazla artar. Şehir ve köy halkının geniş yığınları arasında derin kökler salamamış olan, sendika hareketi içinde etkisi bulunmayan, gençlik arasında temel atamamış ve öteki yığın teşkilâtları ile bağ kuramamış bir parti bu süre içinde kendi kendini hazırlamalı ve bu arada sadece propaganda örgütü olarak çalışmalıdır. Savaşın her kesiminde sempatanları olan bir partinin durumu ise başkadır. O, hareketi bütünüyle temsil etmek, harekete fikir vermek ve genel yönleri göstermek yeteneklerine sahiptir.

Gelişmiş kapitalist memleketlerde zamanımız şartlarında sendikaların rolü hızla büyümekte, savaşları yeni nitelikler kazanmaktadır. Devlet-tekel kapitalizminin gerçekleri, sendikaları, işletmelerin yönetim ve idarelerine, aynı zamanda en yüksek yönetici ekonomik organların yönetim işlerine katılma isteklerinde bulunmaya zorlamaktadır. Hayat, işçi ve memurları, çalışma şartlarına bağlı sorunların ve teknik gelişmeye bağlı meselelerin çözümüne katılmak için direnmeye mecbur ediyor. Bu katılma olmadan, artık, emekçilerin hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hakkını korumak, işçi sınıfının toplumdaki durumunu savunmak ve haklarını genişletmek için savaşmak imkânsızdır. Burjuva ideologları bile, çağımızdaki büyük toplumsal mücadelenin çeşitli şiarlarının, yönetime katılma ve sendika haklarını koruma savaşında toplandığını anlamış bulunmaktadırlar. Fakat aynı ideologlar, sendikaların ve politik olmayan örgütlerin rollerinin artmış olmasını, işçi sınıfının politikadan uzaklaşması eğiliminin belirtileri olarak görmekte ve bununla avunmaya çalışmaktadırlar.

Gerçekte ise durum tam tersinedir. Çağımız devlet-tekel kapitalist toplumunda sınıf savaşı öyle bir nitelik kazanmıştır ki, ekonomik çıkarları korumak için kurulmuş olan sendikalar bile kaçınılmaz olarak ve gittikçe artan bir ölçüde sosyal-ekonomik istekler öne sürmekte, devletin kuruluşunu ilgilendiren problemlerle, yani politik meselelerle uğraşmak zorunda kal-

maktadırlar. Birçok kapitalist memleketlerde sendikaların faaliyeti bu yönde gelişmekte ve bu da, işçi sınıfının temel örgütlerinde politik savaşın arttığını göstermektedir. Tekrar ediyoruz: Bu durum, işçi sınıfının en yüksek politik örgütü olan komünist partilerinin rolünü en küçük ölçüde dahi zayıflatmamaktadır.

İşçi hareketiyle demokratik hareket, her biri toplumsal hayata belirli ölçüde etkilerde bulunan birçok örgütü kapsamaktadır. Bu örgütlerden önemli bir kısmı, bilerek veya olayların objektif gelişmelerinin zorlamasıyla şu veya ölçüde devrimci bir rol oynamaktadır. Kanal havuzuna dolan su, nasıl ki vapuru batırmaz, yükseklere kaldırırsa, emekçilerin yığın örgütlerinin kuvvetlenmesi de, öncü politik teşkilâtın rolünü azaltmak şöyle dursun, ona yeni ve daha yüksek sorumluluk ve ödevler yükler.

II

Çağımızın dinamizmi, bize, toplumsal gelişmenin en karmaşık problemlerini çözmek, olayları olanca derinliği ile anlamak ve perspektifleri daha açık görmek imkânını veren teorinin önemini büyük ölçüde artırmıştır. «Genel meseleleri çözmeden özel meseleleri çözmeye kalkışanlar, her adımda, ve farketmeden, genel sorunlara takılarak «tökezlenecelerdir. Ve her özel olayda körükörüne tökezlenmek, politikamızı en kötü kararsızlık ve prensipsizliklere mahkûm etmek demektir.

Komünist hareketinin başarılarıyla Marksizm-Leninizm arasında sıkı bir bağlantı vardır. Çünkü bu teori, reel duruma uygun biçimde hazırlanmasında bilime dayanır, yalnızlığa, pasifliğe, sübjektivizme ve ani coşkuların doğurduğu devrimcilığe karşı uyarılarda bulunur. Devrimci Partiye karşı sağdan veya soldan gelen bütün likidatörlük eğilimlerinin, aynı zamanda teoriyi de küçümsemeleri ve bu suretle onun toplumsal gelişmede oynadığı rolü reddetmeleri hiç de bir raslantı değildir. Sağcı oportünizm için genel kanunların hiçbir önemi yoktur. İşçi hareketinin temel amaçlarını gerçekleştirme mücadelesinde pasiflik ve prensipsizlik işte böyle doğar. Günümüzün bazı aşırı akımlarına da, tamamiyle sübjektif bir taktik hazırlayabilmeleri için teoriden «kurtulma» eğilimi hâkimdir.

Teori, birikmiş tarihsel tecrübelerle dayandığı için, ona saldıranlar, çoğu zaman, «bugünü geçmişten kurtarmak lâzımdır» şiarını öne sürerler. Gerçek devrimci teoriyi kendileriyle beraber doğmuş gibi göstermeye çalışırlar, «ihtiyarların dualarına özgü kaskatı formüller» ve «rahat, fakat verimsiz şema» diye saldırdıkları devrimci düşüncenin, bir devirden ötekine, bir ülkeden diğerine mihaniki olarak iletildiğini iddia ederler. Bu gibi ideolojik nihilizmi, teorik alandaki dogmatizme karşı bir tepki olarak izah etmek mümkündür. Fakat hoşgörmek imkânsızdır.

Marksist-Leninist teori çok kuvvetli bir devrim silâhıdır. Fakat, sosyal tecrübenin yeni yeni sonuçlarıyla mükemmelleştirilip zenginleştirilmesi

şarttır. Marksizm bir bilimdir ve bilim olduğu için de gelişmemesi imkânsızdır. F. Engels 1895 de, Marks öğretisinin bütünü, «hazır dogmalar değil, araştırmaları ilerletmek için dayanak noktaları ve bu araştırmalar için metod sağlar» demiştir. Ama teori hayatla bağlantıları gözönünde bulundurulmadan tekrarlanan belirli hükümler yığını olarak ele alınmaya başlanırsa, bu teori anlayışı ileri doğru gelişmeye zarar verdikten başka, yeni ve cesurca kararların alınmasına engel bile olabilir.

Fakat, sadece kullanmasını öğrenmediği için mükemmel bir silâhi elinden atmak kimsenin aklından geçmemiştir. Böyle bir silâhi elden çıkarmamak ve kullanmayı öğrenmek gerek. Örneğin, Meksika Komünist Partisinin XV. Kongresinde, partinin işçi sınıfı arasında durumunu kuvvetlendirmesi ve böylece bugüne kadar başlıca köylüler arasında faaliyet göstermesinden doğan «tarihsel zaaf»ından kurtulması lüzumu üzerinde duruldu: Öte yandan, partinin «kendi teorik mirasının sınırlarını» aşması da gerekiyordu. Meksikalı komünistlerin kanısına göre, araştırmacı zihniyet ve kendine özgü teorik çalışma olmadan devrimi başarı ile ilerletmek imkânsızdır.

Politik faaliyeti bütünü ile teorik tahlile tâbi tutmanın önemi gittikçe artıyor. Bunun nedeni şudur: Gittikçe hızını artıran dünya toplumsal gelişmesi, devlet-tekel kapitalizminin evrimi, üçüncü dünya adı altındaki memleketler sorununu, bilimsel-teknik devrimin sosyal sonuç ve perspektifleriyle ilgili yeni meseleleri ve daha başka aktüel sorunları ortaya koymuştur. Bunların incelenmesi lüzumu üzerinde Budapeşte Danışma Konferansında birçok konuşmalar yapılmıştır. Daha başka sorunlar da vardır. Birçok Komünist Partisinin faaliyetlerinin karakteri ve bu partilerin toplum içindeki yeri değişmektedir. Aynı partilerin, kapitalizmi öncelikle tenkit etmekle yetindikleri ve gelecekte genel formüllerle söz ettikleri devir artık geçmiştir. Bazı kapitalist ülkelerde komünist partileri gerçek milli güçler haline gelmişlerdir. Çağdaş kapitalist devletlerin yönetici çevreleri, bunları hesaba katmak zorundadırlar. Hatta komünist partileri iktidarda temsil edilmedikleri halde, komünistler, kendilerini belirli bir anlamda iktidarda hissetmektedirler. Çoğu zaman onlara, günün ve geleceğin politikasıyla ilgili bütün meseleler karşısında olumsuz tutum takınan bir muhalefet gözü ile bakıldıktan başka, kendi halklarının kaderine ait sorumluluğu yüklenmeye ve yurtlarının barış, demokrasi ve sosyalizm yolunda gelişmesini sağlayacak bilime dayanan bir politika uygulamaya hazır bir parti olarak da bakılmaktadır. Zira durum değişebilir ve bu değişiklik sonucunda, Finlandada olduğu gibi, komünistlerin hükümete katılmaları mümkün, hatta kaçınılmaz bir hale gelebilir.

Komünist partileri, politik duruma ait genel prensipleri bildirmekle yetinmez. Sosyal hayat sürecinin her alanını etkilemeye çalışır, tekellerin çıkarına hizmet eden yatırım politikasına demokratik bir yatırım politikası ile ve tekellerin programına demokratik bir plân teklifiyle karşı koymaya,

dış politika, halk eğitiminin örgütlenmesi, teknik ilerleme yolları, konut (masken) dâvasının çözümü v.s. gibi sorunlar hakkında belirgin programlar hazırlamaya çalışırlar.

Son on yıl içinde birçok komünist partisinin Marksist araştırma merkezleri kurmaları bir raslantı değildir. Kurulan bilim grupları, çeşitli ekonomi ve kültür dallarında partinin görüşünü hazırlamak için çalışmaktadır. Marksistlerin uluslararası danışma toplantıları, çeşitli bilimsel konferansları, simpozyum, kollokiyum ve «yuvarlak masa» toplantıları da bir raslantı değildir. Görüşlerin karşılaştırılmasına, tecrübe teatisine ve aydınlanmış meselelerin derinleştirilmesine imkân veren bu toplantılar partilerde büyük bir ilgi uyandırmaktadır.

Politikasını sağlam temellere oturtmak, etkili şiarlar ortaya atmak parti için çok önemlidir, fakat başarıya ulaşmak için başka şartlar da gereklidir. Dünya olaylarını çok doğru şekilde aydınlatabilirsiniz, buna rağmen yeni taraftarlar kazanmamanız mümkündür. Kanada Komünist Partisinin ve daha başka komünist partilerinin tesbit ettiklerine göre, birçok işçiler, partinin fikirlerini kabul ettikleri halde, partiyi bir bütün olarak benimsemiyorlar. Şöyle bir çelişik durum ortaya çıkıyor: Partinin şiar ve fikirleri, demokratik güçler, sendikalar ve işçi örgütleri tarafından benimseniyor ve onlar faaliyetlerinde şu veya bu ölçüde bu şiar ve fikirlere dayanıyorlar.

Bazı örgütler, Komünist Partilerinin şiarlarına sahip çıkmaktadırlar. Birçok memleketlerdeki Komünist Partileri fonksiyonerleri, bu alanda bir hayli örnek gösterebilirler. İki örgüt hemen hemen aynı şiar kullandıkları zaman, halk yığınları, daha kuvvetli ve daha geniş olanaklara sahip oldukları teşkilâtı desteklemektedirler. Halbuki başka örgütler, komünistlerin şiarlarını uygulanmak için değil, bazan, «kolları arasında boğmak için» benimsemektedirler. Geniş yığınlar bunu her zaman açık olarak anlayamazlar.

Komünistler, şartlara uygun devrimci şiarlar ortaya atma yeteneğine sahiptirler; bu, onların teori alanında kuvvetli olduklarını gösterir. Fakat fikri üstünlüklerinden her zaman faydalanamazlar. Bu da, örgütlenme alanındaki zayıflıklarının sonucudur. Örneğin, Belçika Komünist Partisi Merkez Komitesi, memleketteki son seçim sonuçlarını ve partinin bu seçimlerde gerilemesinin sebeplerini incelerken bu nedenlerden birini şöyle ortaya koyuyor: «Parti, konke politik eylemlere bütünü ile hâlâ yeter derecede katılmamaktadır. Bu da programımızın orijinal devrimci değerini zayıflatmakta ve istenilen açıklıkla benimsenmesine engel olmaktadır.»

Yığınlar arasındaki çalışmalarında bir hayli başarıya ulaşmış olanlar da dahil, birçok komünist partisi, örgütlenme olanaklarını politik mücadelenin isteklerine uyduramamakta, bu alanda geri kalmaktadır.

Komünist partilerinin örgütlenme prensipleri onların amaç ve karakterlerinden doğmaktadır. Sosyalist düzenin zaferi, sadece işçi sınıfı içindeki

bazı tabaka veya grupların gayretiyle sağlanamaz. Bu düzene varabilmek için, işçi sınıfının bütün güçlerinin birleştirilip koordine edilmesi, yani bütün faaliyetinin santralize edilmesi (bir merkeze toplanması) gerekir. Bu yüzden, gerçek bir devrim savaşı yürütün bir parti için santralizm, uygulanması mümkün en önemli prensiptir. Sermaye birikiminin günden güne kuvvetlendiği, emperyalizmin global politikasının açık varlığı, anti-emperyalist savaşa katılan kuvvetlerin değişik karakterler gösterdiği çağımızın şartları içinde, işçi hareketinin yönetiminde santralizmin rolü azalamaz.

Parti, bir gönüllüler örgütüdür, bu örgüte girmek, her kesin kendi isteğine bağlıdır. Bundan ötürü parti hayatı, yalnız demokratik prensiplere uygun şekilde örgütlenebilir ve Partinin santralizmi de sadece demokratik santralizm olabilir.

Demokratik santralizm, parti devrimciliğinin örgüt olarak ifadesidir. Bu örgüt, bütün parti üyelerinin, bütün meseleleri serbestçe incelemelerine, parti politikasının hazırlanması, yönetim organlarının kurulması işlerine ve kolektif çalışmalara katılmalarına geniş imkânlar sağlar. Aynı zamanda, eylemlerin ahenkleştirilmesine ve sıkı bir disiplin kurulmasına son derecede elverişlidir. Santralizm ve demokrasi gibi iki prensibin birliği işte böylece yaratılır. Bu birliğin bir özelliği de, alabildiğine esnek olmasıdır.

Dünya komünist hareketinin çeşitli kesimleri, birbirlerine benzemiyen şartlar içinde savaşmak zorundadırlar. Bu yüzden her birinin iç hayatında, santralizmle demokrasi arasındaki orantılar değişiktir. Örneğin, İspanyol Komünist Partisi, demokratik santralizmi örgütünün temel prensibi olarak kabul ettiği halde, Franko rejimi şartlarında parti içi demokrasiyi tam olarak geliştirmeye imkânını bulamamaktadır. Böyle bir gelişme yolu, derin bir gizlilik şartları içinde çalışmak zorunda olan partiyi korkunç polis baskıları altına terke edecek ve bu da onun ölümü olacaktır. Kolumbia Komünist Partisi X. Kongresi parti tüzüğüne bir madde ilâve etti. Bu maddede, baskı ve terör arttığı zaman, partinin devrimci faaliyetinin devamını sağlamak amacıyla Merkez Komitesinin gereken tedbirleri almak zorunda olduğu belirliliyordu. Yani Merkez Komitesi, böyle hallerde partinin, parti örgütlerinin ve yöneticilerin güvenliğini sağlamak amacı ile tüzüğün bazı hükümlerini sınırlandırmak veya tamamen kaldırmak hakkında sahipti. Legal şartlar içinde çalışan ve sosyalizme giden yolun demokratik haklar için yürütülen savaştan geçtiğini kabul eden komünist partileri, diğer bütün siyasi partiler arasında en demokratik partilerdir. Komünist partileri dışında hiçbir parti, açık bir otokratik ve iç meselelerini serbestçe tartışma yolu gibi tehlikelerle dolu bir yolda yürümeye cesaret edemez.

Demokratik santralizm prensiplerinin sekte, dogmatik bir şekilde çiğnenmesi, genellikle demokrasinin sınırlandırılmasına, parti üyelerinin girişkenliklerinin boğulmasına, haklarının çiğnenmesine, ikna yerine kumandacılığın hâkim olmasına, santralizmin yerini de bürokratzmin olmasına yol açar.

Sağcı revizyonistler de demokratik santralizmi başka bir yönden yıkmaktadırlar. Onlar demokrasiyi öylesine bir genişlikle yorumlamaktadırlar ki, böyle bir demokrasi, bir savaş, bir eylem teşkilâtı olan partiyi bir tartışma klübü durumuna düşürmektedir.

İsviçre Emek Partisi Yönetim Komitesi, bu yılın Kasım ayında toplanacak Kongre için hazırladığı bir dökümanda, partinin, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da demokratik santralizm prensiplerinin temelleri üzerinde kalacağını belirtmektedir. Dokümanda daha sonra şöyle deniliyor: «Bu temele dayanılarak söylemek gerekir ki, başlıca ödevimiz, Leninizm normlarını daima gözönünde bulundurmak ve bu görüşleri günlük çalışmalarımızda uygulamaktır. Geniş bir demokrasiyi sıkı bir disiplinle birleştirecek en iyi yolu bulmak lâzımdır. Parti içindeki serbest tartışmaların nasıl bir yol izlemesi gerektiği, fikirlerin kardeşçe karşılaştırılması olanaklarının hangi şartlarda ortada bulunduğu, partinin bütün dış işlerinin, bütün pratik faaliyetinin yığinsal bir coşku ile, ortak çabalarla, yanlışsız ve kusursuz nasıl gerçekleştirilebileceği sorunları aydınlatılmalıdır.»

Gerçekte, parti çalışmalarında santralizmle demokrasi arasında tam bir ahenk yaratmak kolay değildir.

Bu alanda herhangi bir bozukluk partinin savaş kabiliyetini zayıflatabilir. Fakat, buna dayanarak demokratik santralizm prensibini reddetmeye kalkışanlar, bazı dalları kurduğu ve diğer bazı filizleri de kendilerinin istedikleri yerlerde fıskırmadıkları için, bütün ağacı kesmeye yeltenen insanları benzerler. Oysa bu kusurlar, ağaç kesildikten sonra değil, ayakta ve canlı iken giderilebilir.

Demokratik santralizm, partiye, kendisini, durumun ihtiyaçlarına ve yeni savaş şekillerine uygun olarak yeni baştan düzenlemek olanaklarını hızla sağlamaktadır. Lenin «her savaş şekli kendine uygun teknik, kendine uygun cihaz ister. Objektif şartlar parlamenter savaş şeklini başlıca savaş şekli olarak gerektiriyorsa, parti içinde parlamento savaşına uygun bir cihazın çizgileri kaçınılmaz olarak kuvvetlenir. Bunun tam tersi, objektif şartlar, yığinsal politik grev ve ayaklanmalar biçiminde yığinsal savaşı doğurmuşsa, proletaryanın partisi, bu savaş biçimine «hizmet edecek» «cihazlar»a sahip olmalıdır. Bunlar, kendiliğinden de anlaşılacağı gibi, parlamento savaşınıninkine benzemeyen özel cihazlardır.»

İşçi hareketinin yararlanabileceği savaş şekillerinin çeşitliliği, partilerin uzman kadrolar yetiştirmelerini gerektirmektedir. Yani her partinin, belediye işlerinden, parlamento faaliyetinden anlayan kadrolara, sendika fonksiyonerlerine ve kooperatörlere ihtiyacı vardır. İşçi hareketinin genişliği ve niteliği, işçi sınıfına, kendi aydınlarından bir kısmını daha iktidara gelmeden yetiştirmek imkânını vermektedir. Bu kadro, partinin kazandığı ilerici aydınlardan ve değişik sosyal faaliyet alanlarına yükselen işçilerden meydana gelir.

İtalyan Komünist Partisinin 24.800 belediye meclisi üyesi, 650 eyalet meclisi üyesi ve 805 belediye başkanı vardır. Fransız Komünist Partisinin

belediyelerde, sendikalarda, basında ve daha başka örgütlerde yüz bin aktivisti çalışmaktadır. Emekçiler, böylece, komünistlerin neler yapabileceklerini, etki derecelerini, teşkilâtçılık ve girişkenlik kabiliyetlerini yakından görmek, tanımak imkânını elde etmektedirler.

Her işin bir iç mantığı vardır. Herhangi bir işde belirli bir zaman çalışan bir insan o alanda belirli bir hüner kazandıktan başka, uyguladığı mücadele şeklinin en önemli ve belki de tek savaş biçimi olduğunu düşünmeye de başlayabilir. Dar görüşlülük işte böyle belirir ve bu yüzden savaşın son amacı gözden kaybolabilir.

1968 yılı başlarında toplanan Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi Plenumunda şu mesele belirtilmişti: De Golcüler komünistlerin demokrasi savaşında uyguladıkları yeni metodu kullanmak niyet ve ümidinde olduklarını gizlememektedirler. Bundan maksatları, FKP'ni diğer partiler gibi bir parti haline gelmeye zorlamak . . . yani «Marksçı-Leninci», «Yeni tip bir parti» olarak yaşamasına engel olmaya çalışmaktır. Fakat bir komünist partisi herşeyden önce bir sosyal devrim partisidir. Böyle olduğu için de, tek bir savaş şekline bağlanıp kalamaz. Bütün savaş şekillerini öğrenmeye çalışır. Aynı zamanda her savaş şeklinin olumlu ve tehlikeli yönlerini görür. Ve nihayet Parti, değişik sektörlerde çalışan komünistlerden meydana gelen bir kolektiftir. Bunlardan her biri, kendi tecrübesiyle genel dâvaya katkıda bulunur, kendi bilgisine dayanarak, arkadaşlarının tek yönlü davranışlarını düzeltir, arkadaşlarının tecrübesiyle de kendi tek yönlülüğünü giderme olanaklarına sahiptir.

Devrimci Marksistler, kesin harekete geçmek için henüz şartların olgunlaşmadığı gerekçesiyle pasif kalışlarını haklı göstermek için değil, konkre duruma en uygun faaliyet biçimini bulmak için objektif durumu tahlil ederler. «Kıvılcımdan alev fıskırarak» sözü, Rus devrimci marksistlerinin ilk gazetesinin parolasıdır. Gerçek alevin fıskırabilmesi için bir yakıtın varlığı gerekir. Bu olmadan, çakmak ne kadar çakılsa, kıvılcıklar arka arkaya sönmeye mahkumdur. Fakat yakıt da ancak olağanüstü şartlarda alevlenebilir. Öyle haller vardır ki, en dikkatli akademik tahliller bile, kıvılcımın elverişli bir zemin bulmasını sağlayacak bütün şartların olgunlaşmış olup olmadığını açık seçik ortaya koyamaz. Bu alanda eylem yolu ile araştırmalar gereklidir. Lenin 1905 Devriminden sonra şunları yazmıştır: «Dünyada hiçbir sosyalist parti, yığınları, belirli bir ilerletme çabası göstermeden, belirli bir direnme ile karşılaşmadan, ilk tecrübe rizikosunu göze almadan, liberal veya radikal burjuva partilerinin esnaf zihniyetine dayanan etkisinden çekip alamaz.» Bu yolda yanlışlıklar da yapmak mümkündür. «Fakat yanlışsız devrimci faaliyetlilikleriyle, bırakalım da, budalalar övünsün.»

İlk tecrübü rizikosunun, düşüncesizce yangın tutuşturmakla, devrimcilik sabırsızlığı ile hiçbir ilgisi yoktur. Fakat savaşı şiddetlendirmek için zorunlu olan objektif şartlar belirlediği zaman partinin devrimciliği büyük ölçüde artar. Çeşitli girişimlerde bulunur, perspektifler açar, harekete geçer.

Hareketi hangi çelişmenin geliştireceğini önceden kimse kestiremez. Bu da, gerektiği zaman taktiği derhal değiştirebilmenin ne kadar önemli olduğunu, durumun değişen özelliklerine çabucak uyabilme sanatının ne büyük bir değer taşıdığını göstermektedir.

Birleşik Amerika, yakın zamanlara kadar, herkesçe, hayat seviyesi yüksek, durumundan memnun ve sosyal çatışmalardan uzak bir ülke sayılıyordu. Fakat, Viyetnamdaki «çirkin» harb, geniş gençlik tabakalarının, aydınların ve Amerikan işçi sınıfının bilincini uyandırdı. Zenci halkın yoksul durumu birçok bölgelerde iç savaşa yol açtı. Ya Fransa olayları? Öğretim alanında demokratik reformlar yapılmasını isteyen öğrenci gösterileriyle başlayan hareket, işçi sınıfının desteği sayesinde ilk zamanlardaki dar çerçevesini aştı. 30 yılı aşkın bir zamandan, yani Halk Cephesinden beri Fransada, tekeller iktidarına karşı, sosyal hakları uğrunda mücadele eden emekçilerin bu kadar geniş, bu kadar kararlı hareketi görülmemiştir.

Fransayı sarsan olayların etkisi yalnız bu memleketin sınırları içinde kalmadı. Bunların, uluslararası işçi hareketi için de prensipal önemi vardır. Çünkü bu olaylar, devrimci Marksizmin durumunu daha da güçlendirdi, Komünist partileriyle çağımız işçi sınıfının devrimciliği üzerinde şüphe yaratanların, kapitalist toplumda devrimci değişimler yapabilecek kuvvet olarak gösterdikleri üniversite öğrencileriyle aydınları Komünist Partilerine ve işçi sınıfına karşı çıkarıcıların bütün bu iddialarını çürüttü.

Partinin aktifliği ve girişkenliği ile üye sayısının artışı ve halk yığınları içindeki mevzilerini genişletme olanakları arasında dolaysız bir bağlantı vardır. İşçi sınıfının bugünkü savaş şartları, yığın partilerinin varlığını gerektirmektedir. Bu, partinin ulusal hayatın her alanında başarılı faaliyette bulunabilmesi için çok önemli bir şarttır. Öte yandan parti, ancak başarılı şekilde faaliyette bulunduğu takdirde yığın partisi niteliğini kazanabilir. Bu «kısır döngü»den, ancak, «ilk tecrübe rizikosu» göze alınarak, yığınları yakından ilgilendiren meseleleri ayrıntılarıyla öğrenerek ve onların isteklerini doğru şekilde ortaya koyarak çıkılabilir.

Ispanyol Komünist Partisi, Franko diktatorasının zorladığı en ağır illegal çalışma şartlarında, büyük bir faaliyet göstermesi, bütün halk tabakalarının meselelerine dikkatle eğilmesi, halkın çıkarlarına uygun bir politika gütmesi, varlığını her tarafta ve daimi olarak hissettirmesi sayesinde bir yığın partisi olabilmıştır. Ispanyol Komünist Partisinin gençlerden pek çok üyesi vardır. Bu demektir ki, Parti, gençliği harekete geçiren devrim süreçlerinin dışında kalmamakta, bunların etkisiyle güçlenip genişlemektedir.

Partinin aydınlar üzerindeki etkisinin, aydınları işçi sınıfının dâvasına bağlamasının, eski toplumu temelinden değiştirme ve yeni bir toplum kurma savaşında onların bilgi ve gücünden yararlanmasının da önemi büyüktür.

Komünist Partilerinin genişletilip yığmsal partiler haline getirilmeleri zorunludur ve son derecede önemlidir ama, bugünün şartları içinde devrim,

sadece partinin aktif faaliyetiyle, sadece üye sayısını çoğaltmakla gerçekleştirilemez.

K. Marksın, işçi sınıfının «yanında yalnız kendisi vardı» dediği günler çok gerilerde kaldı. Lenin de, Rusyadaki devrimci Marksistler için, «dört bir yanı düşmanla çevrili, elele ilerleyen bir avuç insan» demişti. O günler de birçok ülkeler için geçmişe karıştı. Çağımızda kapitalizme karşı savaşıyan güçler, sayılamıyacak derecede çoğalmıştır. Bu güçler, politik görüşle, felsefi ve ahlâki anlayışlar bakımından çeşitli eğilimlere sahip olmalarına rağmen, barış, demokrasi ve sosyal ilerleme uğrunda savaşıyan büyük bir ordunun saflarında pek âlâ birleşebilirler.

Çağımızda komünistlerin devrimcilikleri, yalnız inanç, fedakârlık ve aktiflikleriyle değil, aynı zamanda emperyalizme karşı savaşıyan bütün güçleri birleştirme yetenekleriyle ölçülmektedir. Komünist partilerinin kurulduğu devirdeki objektif şartlar, komünistlerde, başka türlü düşünenlere karşı güvensizlik, kendi görüşlerinin temizliğini korumak için dar bir çevre içine kapanıp kalma çabası doğurabiliyordu. Fakat artık bu devir geçmiştir.

Birçok ülkelerde küçük burjuva tabakaları radikalleşiyor. Bu çevrelerde, aşırı akımlar dâ elverişli bir zemin buluyor. Komünistler bu tabakaların temsilcileriyle ilişki ve ittifak kurmaktan korkmamakta, devrim hareketine yeni güçlerin katılmasını memnunlukla karşılamaktadırlar. Çünkü bunu, kapitalizmdeki genel bunalımın şiddetlendiğini, devrimci fikirlerin daha geniş ölçüde yayıldığını ortaya koyan bir delil saymaktadırlar. Komünistler aynı zamanda, bu küçük burjuva tabakalarını işçi sınıfının savaşına katarak etkili bir hale getirebilmek için, teori ve pratik alanlarında büyük çabalar harcamak zorunda olduklarını da bilmektedirler.

Fransız Komünist Partisinin elde ettiği başarılarda, demokratik güçler arasında geniş bir birlik kurmak için gösterdiği gayretlerin büyük payı olmuştur. Bu parti, devrimci ödevinin, işçi sınıfının politik temsilciliğinin birliğini sağlamakta, emekçilerin öteki partileri ile ve en başta sosyalistlerle ittifak kurmakta toplandığına inanmaktadır. Bu arada, komünistler, birliğin gerçek savaşta kurulabileceğini ortaya koyan Leninist prensibe dayanmaktadırlar.

Marksist-Leninist partiler yaşama gücü ile dolu partilerdir. Çünkü onlar, devamlı araştırmalar içindedir, objektif şartlara uygun faaliyet ve metot biçimlerini bulmaya yetenekli, canlı ve gelişen örgütlerdir.

Fransız genel seçimleri

Pier Entjes

1968 Mayıs ve Haziran aylarında Fransada fevkalâde önemli ve ilk bakışta çelişmeli olaylar cereyan etti. Bu olaylar, on iki yıllık bir yasaklama süresinden sonra 1 Mayıs'ta Pariste yapılan muazzam işçi gösterisi ile başladı. Ama tarih, daha çok, gösteriden sonraki olayların ölçüsünü ve niteliğini anacaktır: yani öğrenci hareketleri, polisine başvurduğu metotların şiddeti, 9–10 milyon emekçinin katıldığı grevlere yol açan işçilerin tepkisi, ve nihayet 30 Mayıs'ta, general De Gol'un genel seçimleri sıcağı sıcağına düzenleme, hükümetin bilerek yarattığı vatandaş savaşı korkusu havası içinde bu seçimleri aceleye getirme kararı.

Bu son seçimlerin başlıca özelliği, sağ güçlerin elde ettiği başarı, sol güçlerde ise görülen gerileme olmuştur. Degolcülerle de Gol'un eski Maliye Bakanı Jiskar d'Esten'nin yönettiği koalisyonda yer alan müttefiklerinin elde ettiği oy sayısı, ilk oylamada 10.581.144 tük (Mart 1967 seçimlerinde ise bu sayı 9.270.079'u buluyordu. Yüzde olarak, 41,39'dan 47,79'a yükselmiştir). İkinci turda, sağcı güçler 358 milletvekilliği sağlamış bulunuyordu (483 üzerine). Komünistler ilk turda 4.435.357 oy aldı (1967 seçimlerinde 5.039.032 oy almışlardı). Yüzdeleri 22,51'den 20,03'e indi. Komünist milletvekili sayısı 72'den (bu sayıya Guadelup Adası için bir milletvekili dahildi) 53'e düştü (Buna tekrar seçilen Guadelup milletvekilini de katmalıyız). Demokratik ve sosyalist Sol Güçler Federasyonuna gelince, elde ettiği oy sayısı (1967 seçimlerindeki 4.224.110 oya karşı) 1968'de 3.654.003 oy. Bütün oyların % 16,50'si (1967'de % 18,96 idi), 57 milletvekilliği (1967'de 118). Birleşik Sosyalist Partisi (PSU) 1968'de 874.212 oy (1967 seçimlerinde 495.412 oyların % 3,94'ünü (1967'de % 2,21'ini) almıştır. Ama 1967 seçimlerinde üç milletvekilliği kazanan bu parti, son seçimlerde hiçbir milletvekilliği elde edememiştir.

Degolcü sağ ve gerici güçlerin bu ilirleyişi nasıl sağlanabildi acaba? Bu sonuçların, seçimlerden önce meydana gelen toplumsal hareketle çelişen, hiç değilse önemini azaltan bir anlamı yok mu? Hiç şüphesiz, bu sorun'un üzerinde durmamız gerekiyor. Ama bu sorun'u inceleyebilmemiz için, Mayıs ve Haziran grevlerinin gerçek siyasal önemini anlamaya çalışmamız şarttır.

Bunalımın nedenleri

Grev hareketi on yıllık De Gol iktidarının tabii sonucu olmuştur. Daha 1958 yılında, Fransız Komünist Partisi bu iktidara cephe alarak, ve ona karşı tek başına mücadele yürüterek, rejimdeki çelişmelerin er geç, ama mutlaka patlak vereceğini söylemişti. Kapitalist tekellerin egemenliğini apaçık dile getiren kişisel iktidar, tekelci almayan bütün tabakalara zararlar vererek hegemonyasını yürüttü. Bu iktidarın niteliği ve Fransız «yeni-kapitalizmi» hakkında beslenen hayaller yavaş yavaş bir sabun köpüğü gibi dağıldı. Gerçekte, bunalımın asıl nedeni, işsizlik, ücretlerin azlığı, sosyal sigortalar sisteminin bozukluğu, konutlardan Milli Eğitime kadar bütün sosyal ihtiyaçların karşılanmasında görülen yetersizlik, enflasyonun ve vergi sisteminin, sermaye ve tekeli oligarşisi gruplarına dahil olmayan bütün tabakalara yaptığı ağır baskılar gibi zorluklardır, tekellerin ve kapitalist devletin birleşik gücüdür, başka bir deyişle tekeli-devlet kapitalizmidir.

On yıldan bu yana, ve diğer bütün güçlerden önce, işçi hareketi mücadele yürüttü. 1961'de Cezayirdeki askeri darbe teşebbüsüne karşı yapılan genel grevler; 1963'teki maden işçilerinin yürüttüğü grevler; 1966–1967'deki güçlü hareketler; ve nihayet bu yıl içinde general De Gol'ün sosyal siyaset alanında kendisine sağladığı özel yetkilere karşı yürütülen hareket... De Gol, sosyal sigorta rejimine saldırmak ve sigortalıların seçtiği idarecileri elemek için bu yetkilerinden faydalandı. Öte yandan, «gelirler politikası» perdesi altında ücretlerin artışını destekleyen işveren-devletle sendikalar veya işverenlerle sendikalar arasında gerçek görüşmelerin yapılamaması, tekeli-devlet kapitalizmi şartları içinde sermaye ile emek arasındaki temel çelişmeyi dile getiren sınıf mücadelesini son derece şiddetlendirdi.

Bu durum, birliğin güçlenmesini kolaylaştırdı. 1966 yılının Ocak ayında, (Cumhurbaşkanı seçimleri kampanyasının birlik isteğini artırdığı bir ortamda) Genel Emek Konfederasyonu ve Fransız Demokratik Emek Konfederasyonu (Eski Hristiyan İşçi Sendikaları Birliğinin yeni adı) arasında yeni hareket birliği anlaşmaları imzalandı. Aralık 1966'da ve Şubat 1968'de

Komünist Partisiyle Sol Güçler Federasyonu, siyasi alanda birbirine yakın ve ortak görüşler dile getiren bildiriler imzaladı.

Bu genel görünüş içinde, diğer toplumsal kesimler – köylüler, öğrenciler – de, işçi sınıfının, gidişatı değiştirebilecek etkili güç olduğunu anlamaya başladılar. 10–11 Mayıs gecesi polis güçleri talebelere karşı baskı ve yıldırma davranışlarına girişince, Genel Emek Konfederasyonu, derhal, 24 saatlik genel greve gidilmesini ve 13 Mayıs gösterilerinin yapılmasını teklif etti.

De Gol üzerinde, kendi deyişyle, «müthiş bir darbe» etkisi yapan olayları anlamak için, yukarıda saydığımız gerçekleri göz önünde tutmak zorundayız.

Bir ayı aşan bir süre boyunca, işçi hareketi o zamana kadar eşi görülmemiş bir hareket birliği içinde, memurları, teknisyenleri ve uzmanları peşinden sürükledi. Öğrencilerin haklı isteklerini kararlı bir şekilde destekledi. Bütün büyük sendika örgütleri, Fransız Demokratik Emek Konfederasyonu, «Fors Uvrier», Genel Uzmanlar Konfederasyonu, Milli Eğitim Federasyonu grevlere katıldı, üniversite öğrencileri hareketini destekledi. Katolik Klisesi içinde bile rahiplerle müminler, «hristiyan dini ile insalığı özgürlüğe kavuşturmaya çalışan devrimci güçler arasındaki trajik ayrılığı yok etme» yollarını aradılar.

Gösterilerde, grev yapan emekçilerin ileri sürdüğü isteklerden başka, «halk hükümeti» şiarı da ortaya atıldı. Bu şiar işçilerin, öğretim üyelerinin ve üniversite öğrencilerinin isteklerini yerine getirmekten âciz bir rejimin devam edemeyeceğini dile getiriyordu. Bununla beraber, çok geniş tabakaların günlük ihtiyaçlarını kapsayan mücadelenin yürütüldüğü genel şartlar her zaman iyi anlaşılammıştır. Mücadelenin ölçüsünden ve temel sınıf çelişmelerinden doğan gerçek perspektifler ve alternatifler tümü ile açık seçik gözler önüne serilememiştir.

Bütün grevlerde olduğu gibi, bu son grevlerin de emekçilere yüklediği fedakârlıklara rağmen, hareket, onların sınıf bilincini yükseltti. Bu bakımdan Fransız işçi sınıfı, 13 Mayıstan önceki işçi sınıfından farklıdır artık. Çünkü, haklarını ve gücünü daha açıklıkla görebiliyor şimdi. Ama ancak perspektiflerin gitgide daha iyi anlaşılmasıdır ki, demokratik halk ve işçi güçleri arasında ortak düşmana karşı mücadelede devamlı bir yakınlık sağlayabilir, kapitalist tekellere ve hizmetlerinde bulunan anti-demokratik güçlere karşı savaşta amaçların daha iyi belirlenmesini temin edebilir.

De Gol rejimi, on yıl boyunca, bütün alanlarda çeşitli zorluklara yol açtığı, bütün milli kaynaklarımızı kapitalistlerin emrine verdiği halde, «yenilikler yapacağım», «yönetime katılmanızı sağlayacağım» sözleriyle seçmenlerin karşısına çıktı ve bir kısmını inandırabildi. Degolcüler 1 milyon 200.000 fazla oy aldılarsa, (bunların 700.000'i 1967 seçimlerindeki sağcı oylardı), nedeni açıktır: birçok Fransız De Gol rejiminin yerine teklif edilebilecek gerçek altırnatifi göremedi, hatta Mayıs ve Haziran hareket-

lerine şu veya bu şekilde katılmış olanlar arasında bile bunu göremiyenler oldu. Bu Fransızlar, seçmeleri gereken yolun şu olduğunu anlayamadılar:

ya anti-demokratik devletin yardımıyla faydalanan büyük kapitalist tekellerin egemenliği devam edecekti, sadece şekli bazı değişiklikler yapılacaktı;

ya da yeni bir iktisadi ve siyasi demokrasiye oy verecekti, bu suretle sol partilerin ve sendikaların hazırladığı, sosyal alanda gerçek bir ilerleyiş sağlayacak bir program temeline dayanan, diğer sol partilerle beraber, komünistlerin de yer alacağı bir halk hükümeti kurulacaktı.

Federasyonla 24 Şubat 1968 tarihinde imzalanan ve 1 Haziranda tamamlanan anlaşma, komünistlere göre, hiç şüphesiz ileriye doğru atılmış bir adımdı. Ama bu anlaşma, açık, belirli bir siyasi perspektif ortaya koyan bir hükümet programı değildi; mücadeleye girmiş kitlelere hareket birliği yolunu göstermiyor, seçim kampanyasında açık bir siyasi perspektif vaat demiyor, De Gol'le anarşi arasında bir seçim yapma zorunluluğunu bir kere daha ortaya atan De Gol propagandasını etkisiz bıraktırıyordu.

Sendikalar hareket birliğine dayanan Genel Emek Federasyonu, bu hareketi, ekonomik istekleri karşılama mücadelesi çerçevesi içinde zafere ulaştırdı. Bu alanda tekelere büyük bir darbe indirildi. Ama, bu teşkilât da sol güçler arasında ortak bir program kabul edilmesi zorunluluğu üzerinde ısrarla duruyordu. Böyle bir programın bir an önce kabulü lüzumunu durmadan tekrarlıyordu. Bu amacın gerçekleştirilmesi için de sol partilerle sendikalar arasında düzenlenecek bir toplantıya her an katılmaya hazır olduğunu bildiriyordu.

De Gol'ün seçimlere karar vermeye hazırlandığı önemli ve tehlikeli anlarda, Sol Güçler Federasyonundaki bazı yöneticilerin davranışı da, şüphesiz ki, sol güçlerin daha sıkı bir birlik içinde birleşmelerine hiç de yardımcı olmamıştır.

Federasyon başkanı Fransoa Miteran 28 ve 29 Mayıs günlerinde, Komünist Partisine haber vermeden, bir geçici hükümet projesi açıkladı. Cumhurbaşkanı'nı kendisine münasip gören Fransoa Miteran, Mendes-Frans'ın başbakanlığa getirilmesini düşünüyordu. Sosyalist lideri Gi Mole'nin 17 Haziran tarihli basın toplantısında açıkladığına göre, eski başbakanlardan Pine ve 1967 seçimlerinde cumhurbaşkanlığına adaylığını koyan Lökanüe gibi gerici politikacılar da bu tertibi prensip olarak kabul etmişlerdi.

O ara Birleşik Sosyalist Partisi milletvekili bulunan Mendes-Frans'ın bir gün önce, yani 27 Mayıs'ta, Pariste, «Şarleti» stadyumunda aşırı sol üniversiteliler tarafından düzenlenen mitinge katılmış olması (bu mitingte, Fransız Komünist Partisiyle Genel Emek Federasyonu'nun «Fransız toplumundaki başlıca devrim-aleyhtarları güçler» olmakla suçlandırıldığını belirtelim), Fransoa Miteran'ın ileri sürdüğü tekliflerin, sol güçler arasındaki birliği kolaylaştıracak nitelikte olmadığını açıkça göstermektedir.

Ama buna karşılık De Gol iktidarı, devlet düzenine karşı komplo hazırlandığı fikrini kabul ettirmek için, bu tekliflerden faydalanmasını bildi.

Örneğin, 30 Mayıs tarihli radyo konuşmasında general De Gol, Millet Meclisinin feshini haber verdikten sonra, «totaliter teşebbüslere karşı vatandaşları harekete» çağırıştır.

Golizmin kozları

«Hükümet Mayıs ayında yürütülen güçlü demokratik hareketin hemen arkasından, Haziran ayında yapılan seçimlerde nasıl oldu da başarı kazandı» sorusuna Valdek-Roşe, Merkez Komitesine 8 Temmuz tarihinde sunduğu raporda şu cevabı vermiştir: «Degolcü güçlerin lehindeki değişikliğin asıl sebebi, De Gol iktidarının sistemli şekilde istismar ettiği vatandaş savaşı korkusudur.»

Valdek-Roşe'nin hatırlattığı gibi, 1958 yılında da, oyların % 80'ini De Gol'e sağlayan referandumda, Cezayir askeri darbesine girişenler veya bu darbeden faydalananların yaptığı «vatandaş savaşı şantajı» çok büyük bir rol oynamıştır.

De Gol'e referandumda sağlanan çok yüksek oy sayısının nedenlerini inceleyen Moris Torez, o zaman şöyle demişti:

«Vatandaş savaşı sözünün geniş köylü tabakalarına, hatta az bilinçlenmiş şehir işçilerine yapacağı etkiler belki yeteri kadar değerlendirilememiştir. Lui-Bonapart (III-ncü Napoleon)ın, korku yaratmak amacıyla büyük halk isyanlarını, Kızıl Hayaleti hatırlatması boşuna değildi. 1917 Mayısında Lenin gerici için: «Onların kullandığı taktik, korkutmaktır» diyordu.

Hükümet ve işverenler Grenela «anlaşması» ile, 27 Mayıs günü grev yapan işçilere birçok taviz vermek zorunda kaldılar. 29 Mayıs (Başbakanın, «bütün toplantıların en şiddetli şekilde» dağıtılacağını bildirmesinden dört gün sonra) Pariste çeşitli işçi gösterileri yapıldı, General De Gol nutuk söyledi ve degolcü gruplar özellikle Pariste Konkord meydanından Etüal meydanına kadar gösteriler düzenlediler. Bütün bunlar, durumu «ihtilâle yakın» diye nitelendirenlerin bu hükmü verirken hiç değilse acele ettiklerini göstermiştir. FKP Politbüro üyesi Rollan Löröa yoldaşın 4 Haziranda dediği gibi, «De Gol iktidarının elinde gerçekten büyük güçler bulunuyor» du. Bu güçler neydi? Bunlar, eskiden beri her seçimde gerici partilere oy veren tabakalardan ibaret değildi sadece. Bu güçler, 30 Mayıs Konkord meydanında toplananlardı. Paris Belediye Meclisi eski başkanlarından De Gol taraftarı Jan Obürten'in yazdığına⁽¹⁾ göre, «hükümetle

(1) «Mond», 2-3 Haziran 1968

barışan eski Peten taraftarları, «Fransız Cezayiri hayalini unutamayanlar, anti-komünistlikleri karşısında anti-golistlikleri gölgede kalmış aşırı sağcılar, maceradan ödü kopan ürkek burjuvalar» da bunlar arasındaydı. De Gol'ün gücü, seferber edilen ve hemen harekete geçirilen zorbalık güçleriydi, Paris banlyösüne getirilen tank birlikleriydi. Bunlar, «vatandaş hareket komiteleri» adı altında birleşen ve yirmi yıldır De Gol partisinin peşinden giden zorba ve faşistler alıkıranbaşkesenler ve eski OAS, cıladı. Seçim kampanyası sırasında Kliş'i'de demiryolları işçilerine saldıranlar, Aras'ta Mark Lanven adındaki genç komünist işçiyi öldürenler bunlardı. Ama daha 11 Haziranda Monbeler'de de toplum polisi, resmi soruşturma raporlarının dili ile «silâhlarına başvurmak zorunda kalarak» Pejo fabrikalarında çalışan Pier Beylo ve Anri Blanşe adlı iki işçinin ölümüne sebep olmuştu.

Bu zorbalıklar, bu askeri tedbirler, 29 Mayıs'tan sonra başladı, yani politikasının çıkmaza girdiğini gören De Gol büyük bir gizlilik havası içinde, Batı Almanya'daki Fransız kuvvetleri karargâhı Baden-Baden'e koşup 1958'de tekrar iktidara gelmesini kendilerine borçlu olduğu generallerden «yeşil ışık» istemeye gittikten sonra. Gerici Fransız subayları ile Şarl De Gol arasında devam edegelen bu suç ortaklığı geleneği, 1946 yılının Ocak ayında, yani De Gol'ün istifasından sonra, general Biyot'un Moris Şuman'a yazdığı bir mektupla «sosyalistlerle komünistler arasında iki partili bir hükümet kurma imkânını» protesto ettiği günlerde başlamıştır.

Baden-Baden'de De Gol acaba ne gibi vaatlerde bulundu? Bu nokta hâlâ açığa vurulmamıştır. Ama Cezayir hükümet darbesine katılanlara, Gizli ordu Teşkilâtı OAS'ın eski tedhişçilerine, Bido'nun Fransaya dönmesine müsaade etmekten, general Salan'ı ve hapiste bulunan bütün OAS'cileri serbest bırakmaktan başka daha ne yapabiliirdi! Netekim yaptı da. Yalnız Cezayirden göç eden Fransızların oylarını almak için değil, aynı zamanda, anti-komünizm kampanyasını alabildiğine şiddetlendirmek için, Cezayir darbesine katılan yönetici ve yürütücülerin hepsini affetti, hapisten çıkarttı.

De Gol taraftarları, «anarşiye ve maceraya dayanan bir hareket yaratmaya» çalışmakla suçlandıkları (bu suçlama bugün de devam etmektedir) bütün sol güçlerin mevzilerini, bu kampanyalarıyla hiç şüphesiz zayıflatmışlardır.

Birlik ve zayıflıkları

İnkâr edilmeyecek bir nokta da şudur: aşırı solcuların kullandığı metotlar, provokatörlerin (hattâ iktidarın provokasyonlarına kapılanların) faaliyetleri, öğrenci hareketini çığırından çıkartarak, sol güçler arasındaki

dayanışmayı bozdu. 1967 yılının Aralık ayında Lil'de yaptıkları kongrede «totaliter komünizm» karşı savaşı parti programının başına koyan De Gol'cülerin şüpheli manevralarının anlamı üzerinde birçok öğrencinin durması gerekiyordu. Bu manevralar karşısında, «gençler her şeyi yeniden gözden geçirmelidir» diyen Pompidu'nun bu sözleri bugün ne kadar garip düşüyor. Fakat üniversiteliler, Kon-Bendit'in 15 Mayıs'ta yaptığı açıklamayı yeniden gözden geçirebilirler. Bunda o, kontrol etmediği olayların peşinden sürüklendiğini itiraf ediyordu. Kon-Bendit'in bu sözlerini aynen almak faydalı olur her halde:

«Cuma günü olayları, hafta boyunca olup bitenleri, biz öngörmemiştik, hatta aklımızdan bile geçirmemiştik. İktidarın bu kadar budalacı provokasyonlara girişeceğini nereden bilebilirdik!

Resmi makamların akıl ermez budalalığı bizi de şaşırttı. İlk baharda bir çatışma olacağını hiç sanmıyorduk. Bunalım daha erken patlak verdi, çünkü bu bunalıma iktidarın kendisi yol açtı. Tırmanma başlamıştı artık. Biz de devam ettirmek zorunda kaldık.

Bu objektif durumun, ders yılı başında (yani Ekim 1968'de) meydana geleceği sanıyorduk. İktidarın budalalığı bu durumu Mayıs ayında yarattı. Bunda bizim parmağımız yoktur.»

Bu itiraflar, olayların peşinden sürüklenen, De Gol iktidarını küçümseyen ve bu hükümetin yaratılan durumdan nasıl faydalandığını anlamaktan âciz solcu bir oportünistin tipik sözleridir.

Küçük burjuva oportünizminin teorik kürsüsü olan «Tan Modern» dergisi de, aynı anlayışsızlığı dile getiriyor. Derginin sahibi Jan-Pol Sartr duygulu bir yazardır, ama arada sırada anti-komünizmin aldatmalarına kapılır.

«Tan Modern» Mayıs-Haziran 1968 sayısında «öğrenci hareketinin devrimci ve örnek teşkil edecek kadar yıkıcı niteliği»ni göklere çıkarıyor, «çok üstün şekilde örgütlenip silâhlandırılmış polis kuvvetlerinin tahriklerini, fakültelerin ve «Odeon» Tiyatrosunun işgalini, «karşı-Üniversite»nin ve öğrenci iktidarının kuruluşunu, «mevcut düzeninin, en önemli kuruluşlarının düzeyinde yıkılması imkânını» ispatlayan olaylar diye anlatıyor.

Aynı dergi, «devrimci bir teşkilât kurulsaydı» «işçi ayaklanmasının» nelere yol açabileceğini aşağıdaki tabloda şöyle tasvir ediyor:

«. . . Grev komitelerinin, köy kooperatifleri ve bölge komiteleriyle işbirliği yaparak şehirlerin işsesini temin etmesi, ticari spekülasyonun ortadan kaldırılmasında ve dağıtımın sosyalizasyonunda ilk adım (ilk örnek) olabilirdi. Emekçilerin özgürlüğe kavuşmaları ve kendi kendilerini eğitmeleri, bu arada, işçi sınıfının iktidarı kısmen eline geçirmesi anlamına gelen işletmelerin işgali ve işçilerin yönetimi ellerine almaları . . . burjuva devletiyle, işverenler sınıfıyla hiçbir pazarlığa yanaşılmamasına, iktidarın ve işverenlerin yenilgisine yol açabilirdi . . .» Barikatların kurulduğu günlerde söylenen bu ütöpik sözler, Fransadaki bütün sol güçlere zarar vermiştir.

Oysa De Gol ile bakanları «totaliter bir kuruluş olan bir parti»yi suçlayıp duruyorlardı. «Emekçilerin Komünist Partisi için ateşe atıldıklarını» söylüyorlardı.

Emekçi yığınları, «Bütün işçi sınıfının (sadece komünist öncü kuvvetlerin değil), bütün emekçi yığınlarının (sadece belli-başlı insanların değil) ne derecede bilinçli ve hazırlıklı olduklarını dikkatle izlemelidirler». (V. I. Lenin, Komünizmin çocukluk hastalığı)

Aşırı solcu öğrencilerin «örnek teşkil edecek kadar yıkıcı» hareketlerinin göklere çıkartılmasından, iktidar, sadece faydalar sağlıyordu.

İşçi sınıfı, grevci kitleler büyük bir disiplin içinde hareket etti. İşçiler, fabrikaları, «bir tek makineden tek civata eksilmeden» haftalarca işgalleri altında tuttular. İşçi hareketinin büyük gücü burada da kendini gösterdi. Ama gerici degolcüler, her yola başvurarak, milleti ürkütmeye çalışıyorlardı. Öğrenciler barikat kurmaya başlamadan önce bile, bahane bulamayan hükümet bahane yaratmaya çabalıyordu. Örneğin Çekoslovakya'daki 1948 Şubat olaylarının 20-inci yıldönümünden faydalanarak, «Prag darbesi»nden bahsetmeye başladılar. Fakat kimseyi kandıramadılar. Şu olay da dikkate değer: 24 Şubatta Komünist Partisiyle Federasyon yeni anlaşmayı imzalayınca, gerici güçler «malûm ufak cümle» dedikleri bir cümleye takılarak kampanya yürüttüler. Bu ufak cümlede şöyle deniyordu: «Her iki teşkilât, solcu bir hükümetin kabul ettiği programın uygulanmasına engel olmaya çalışacak her çeşit teşebbüsü sonuçsuz bırakmak üzere alınacak tedbirleri beraberce incelemeye karar vermiştir.» Derhal belirtilim ki, bu metin, Fransız solunun geleneğine uygundu. Bu cümleyi Leon Blum da yazabilirdi, Jan Jozef de, Hatta 1870-1871'de cumhuriyetçi demokrasiyi korumak için eski imparatorluk rejiminin memurlarına karşı tedbirler alınmasını isteyen Leon Gambeta bile. Degolcülerin, sadece Cumhuriyetin menfaatlerini savunan böyle bir açıklamaya öfkelenmeleri, kötü bir kurnazlık, tuhaf bir kendini bilmezliktir, doğrusu. Çünkü 30 Mayıs tarihli konuşmasında seçimlerin yapılacağını haber veren De Gol, «seçimden başka yollara» da başvurabileceğini pek âlâ söyleyebiliyordu.

İktidarın kullandığı taktik, son aylarda daha belirli olmuştu. Bunu hesaba katmak gerekiyordu. Provokasyonlardan sakınma lüzumunu durmadan belirten Komünist Partisi, bunu önemli belirtiyordu. Birleşik Sosyalist Partisi gibi bu uyarılara aldırış etmeyenler, aşırı sol iddialarından hiçbir şey kazanmadılar. Nasıl kazanabilirlerdi! Birleşik Sosyalist Partisinin aldığı oylarda 378.000 (yüzde olarak 1,72) bir artış görülmüştür, ama bu da aday sayısını bir hayli artırmış olmasından ileri gelmiştir. Fakat bu partinin 1967 Seçimlerinde aday gösterdiği yerlerde, bu yüzde düşmüştür ve partinin eski üç milletvekili tekrar seçilmemiştir.

Federasyonun gösterdiği adaylar da çok oy kaybetti. 28 Mayıs'ta kişisel iktidara kendi alternatifini teklif eden Fransoa Miteran'ın işi, bu yüzden

her halde, güçleştiğini belirtmeliyiz: kendisi büyük sayıda oy kaybettiği gibi, Federasyon içinde yönettiği Cumhuriyetçi Kuruluşlar Konvansyonu'nun 16 milletvekilinden 14'ü tekrar seçilmemiştir.

Fransız Komünist Partisi de sol oylarda beliren gerilemeden çok zarar görmüştür. Zaten «Korku propagandalası»nın en şiddetli saldırılarına hedef olan, bozguncu faaliyetler yürüterek iktidarı ele geçirmeyi istemekle suçlandırılan parti o idi. İki oylama arasında, komünist aleyhtarı propaganda eşi görülmemiş bir şiddete vardı. Paris banliyösünde, Viljuif'te ve Mozel ilinde, komünistler nazilere benzetildi; hatta Mozel ilinde asılan bir afişte, bir hitteristin elini sıkkan bir komünist görülüyordu.

Birleşik Sosyalist Partisinin başarısızlığına rağmen, aşırı solcu propaganda, birçok oyu bu partiye kaydırdı. Çünkü çoğunluk temeline dayanan bir seçim sisteminde, Jorez'in bir zamanlar dediği gibi, ikinci turda $\frac{0}{0}$ 51, yüz demektir, $\frac{0}{0}$ 49 ise sıfır demektir. «Fors Uvrier» sendika teşkilâtına mensup (reformist veya aşırı solcu dememiz gerekiyor mu?) bir sendika yöneticisi, Moris Labi, 3 Temmuz tarihli «Mond» gazetesinde, son seçimlerde sol güçlerin başarısızlığında rol oynadığını iftiharla söylemekte ve: «Sol mekanizmalarının uğradığı gerilemede, arkasından da yenilgide bizim de payımız olduğu bir gerçektir, bunun sorumluluğunu kabul ediyoruz» demektedir.

Bazı yerde, «ortacı» hayaller, oylarını sosyalistlere veren seçmenlerin ikinci oylamada komünistlere oy vermesine engel olmuştur. Konkre bir örnek verilim: Nor ilinin Mobej şehrinde, 23 Haziran seçimlerinde Komünist adayı Albert Maton, sosyalist milletvekili Pier Forest'ten fazla oy almıştır. Bu birinci turda sol güçler, oyların $\frac{0}{0}$ 64,93'ünü almış bulunuyordu. Ama ikinci turda Albert Maton oyların ancak $\frac{0}{0}$ 49,1'ini aldı. De Gol'cü çoğunluk, milletvekilliğini kazandı. Oysa 1967 seçimlerinde, aynı şehirde, Albert Maton Pier Forest'in yararına adaylığını geri almıştı. Sosyalist aday böylece birinci turda komünistlere verilen oyları kazanmıştı. Bunlar, bütün oyların yüzde 85'i tutarında idi.

Sol güçlerin yaptığı bütün bu tedbirsizliklere karşılık, gericilerin bunlardan son derece faydalandığını söylemek doğru olur. Zaten aşırı sağ güçler vaktiyle OAS'cuları savunmuş olan bir avukatın ağzından, 27 seçim bölgesinde (Mendes-Frans'ın adaylığını koyduğu bölge bunlara dahil), sol partilerin yenilgisini sağlamış olduğunu iftiharla söyledi.

Yeni seçilen Parlamento

De Gol'cüler böyle bir seçimin sonuçlarıyla övünmek hakkına sahip midirler? «Halk, Beşinci Cumhuriyetten yana olduğunu oylarıyla gösterdi» gibi iddialar, «katılma» ile «reform»la ilgili şatafatlı sözler, hatta Parlâ-

mentoda sağlanan ezici çoğunluk, şüphe götürmez gerçekleri örtbas edemez. Mecliste çoğunluğu sağlamalarına rağmen, De Gol'cüler, ülke çapında oyların % 43,65'ini almış bir azınlık sayılırlar. Bunun, rejimin özelliğini teşkil eden ve belki de önümüzdeki aylarda yapılacak referandumda, Cumhurbaşkanı seçimlerinde önemli bir yeri olacaktır. De Gol'e oyların % 79,25'ini sağlayan 1958 referandumundan bu yana pek çok şey değişmiştir. Aşırı tahminlerde bulunmak istemiyoruz, ama 23 Haziran seçimlerinde grafik eğrisinin aşağı döndüğünü belirtmeliyiz. Sol güçlerin eğrisinin ise 1962'den bu yana mütemediyen yükseldiğini de unutmamalıyız. Diğer önemli olay da şudur: Nipi seçim sistemi uygulansaydı, komünistler 94, Birleşik Sosyalist Partisi 19, Sal Federasyon 77 milletvekili çıkaracaktı. Şimdiki seçim sisteminde bir komünist milletvekilinin seçilmesi için 135.000 oy lâzımdır. Halbuki bir golist milletvekili sadece 27.000 oyla seçilebilmektedir.

Öte yandan, seçimlerde uğradığımız yenilgi, grevlerdeki başarıları silememiştir. Hiç şüphesiz, işçiler, mücadele ile elde ettikleri başarıları, işverenler karşısında olduğu kadar, hükümet kararlarını tastik meclisi durumuna getirilmiş olan parlamento karşısında da savunmak zorunda kalacaklardır. De Gol eskiden beri böyle bir Meclis istiyordu, bu niyetini hiçbir zaman da saklamadı. 26 Şubat 1968 günü De Gol'cülerin gazetesi «Nasyon», Komünist Partisiyle Federasyon arasında aktedilen anlaşma münasebetiyle «Meclisin çöken üstünlüğü»nden bahsediyordu. On yıl önce, 23 Ekim 1958 günü, general De Gol şöyle demişti:

«Yarınkı Parlâmento, bir bahtsızlık eseri olarak, kendisine ait role uymak istemezse (şu kral üslûbuna dikkatinizi çekerim – P. E.) hiç şüphesiz, cumhuriyetimiz yeni bir bunalıma sürüklenmiş olur. Böyle bir bunalımdan neler çıkacağını kimse tahmin edemez. Ama şurası muhakkak ki Parlâmento müessesesi uzun bir süre için ortadan kaldırılır . . .»

Bugünkü Meclis, hiç değilse şimdilik, Devlet Başkanına en küçük bir sınıktı verecek nitelikte değildir. Fransoda hiç bir Cumhuriyet bu kadar büyük bir Parlâmento çoğunluğu görmemiştir. Hiç bir çoğunluk, tekelci oligarşiyi bu kadar mükemmel şekilde temsil etmemiştir. UDR Partisi adayı olarak seçilen 358 milletvekili arasında, en azından 62 şirket genel direktörü (De Gol'ün hizmetine girmezden önce Roçild Bankasının direktörü olan Jorj Pompidu da bunların arasında bulunuyor), 63 yüksek memur, 3 general, sadece 12 mühendis (bunlardan biri milyarder sanayici Dasodur!), 4 yüksek okul öğretmeni, 23 tarımcı var.

De Gol'ün «yeni güçler» diye bahsettiği milletvekilleri aslında eski soy-lular Fransasının temsilcileridir: barones Mari-Madlen Eme de la Şevrölîer, vikont Iv de Pulpîke dü Algue, Gabriel dö Pulpîke dö Breskanvel, marki Gi Löklerk dö la Verpîler, kont Lö Bo dö la Marinier, baron Valeri ve Olivie Jiskar d'Esten kardeşler, yeni başbakan Kuv dö Mürvil gibi ban-

kerleri de unutmuyalım . . . Jorj Pompidu'nun bir gün dediği gibi: «Tröstlerin kazançlarına kızmak kolaydır. Şirketlerin kazançlarına savaş ilân etmek kadar toplumun bütün sınıflarına zarar veren hiçbir şey yoktur . . .»⁽¹⁾ Görüldüğü gibi, herkes kendi çıkarını savunuyor . . .

(Meclisteki kamünist grubunda ise on dört işçi, sekiz öğretmen, beş memur, bir mühendis, bir teknisyen, bir köylü, bir zanaatçı, bir fotoğrafçı, bir mimar ve bir eczacı bulunmaktadır. Rene Andrie'nin «Ümanite» gazetesinde yazdığı gibi: «Bu grupta bir tek genel direktör bulmak imkânsızdır.»)

Sonuçlar ve perspektifler

Seçim kampanyası süresince, De Gol hükümeti, «Mayıs bunalımına» yol açan sorumluluğundan hiç bahsetmedi. Şimdi ise «ödenmesi gereken bir hesap»tan söz ederek, bu sorumluluğunu unutturmaya çalışıyor. Böyle yapmakla biraz vakit kazanabilir ancak. Fransızlar, «yönetime katılma» dönemine bir tuhaf giriyorlar doğrusu; ekmek, şarap şeker fiyatlarının yükselmesi, çamaşırıcı ve berber ücretlerine kadar birçok şeye etki yapıyor. Hükümet gelince, o, sosyal sigortalara karşı Mayıs 1967'de alınan tedbirlerle ilgili Meclis tartışmasını bir yıldan beri ertelemektedir. Şimdi, emir kulu bir çoğunluğa onaylatacağı bu tedbirleri.

Daha kötüsü de var: Fransa, 7 Temmuzda, Pasifik Okyanosunda nükleer denemelerinin üçüncü serisine başlamıştır. Bu denemeler, hidrojen bombası denemeleriyle sonuçlanacaktır. Beş yıllık plan sona erince, hele ilk üç atom denizaltısı bitirilince, Fransızlar de Gol'ün «vurucu gücü»nün kendilerine kaç mal olduğunu bir kere daha anlayacaklardır (1974 yılına kadar yılda 20 milyar frank)! Hayat şartlarını iyileştirmek ve insanlık onurunu korumak üzere Mayıs ayı boyunca savaşan emekçilere bu masrafların sorumluluğunu yüklemek, onları, tehlikeli bir teşebbüsün masrafını sağlamak üzere vergileri arttırmak, fiatları yükseltmek zorunluluğuna inandırmak zor olacaktır.

Fransız işçi sınıfı, bütün Fransız demokratik güçleri mücadeleye devam edecektir. Sendika teşkilâtlarının işverenlerden hâlâ tavizler kopartabildiğini görmek, umut vericidir. Örneğin Loara ilinde, 1 Haziran 1968'den itibaren, maden endüstrisinde çalışan işçilerin ücretleri % 7 artacaktır. 1 Ekimden itibaren de bu artışın % 10'a yükselmesi lâzımdır. Aktedilen anlaşmalarda iş haftasının azatılması, emeklilik yaşının gitgide indirilmesi öngörülmektedir.

(1) «Antrepriz» dergisine Haziran 1964'te verilen bir mülâkattan.

Bazı işletmelerde geçenlerde yapılan üretim komiteleri seçimleri de, emekçilerin kendilerini savaşa ve zafere götüren sendikalara besledikleri güvenin bir kat daha arttığını ortaya koymuştur. Örneğin, Sen-Fon'daki Ron-Pulenk kimyasal maddeler fabrikasında, Burj'daki «Mişlen» fabrikalarında, Por-dö-Buk'daki «Kolşimi» Fabrikasında, işçi-memur oylarının sırasıyla % 58,8'ini, % 72,14'ünü ve % 91'ini Genel Emek Konfederasyonu kazanmıştır. Şunu da hatırlatalım ki 13 Mayıs'ta bu yana, Genel Emek Konfederasyonuna 400.000 yeni üye kaydolunmuştur. Komünist Partisine ise, mücadelenin devamı sırasında 23.000 yeni üye yazılmıştır. Bunlar arasında üniversite öğrencileri, öğretmenler, profesörler vardır. Partinin çalışmalarını gördükten sonra üye olmuşlardır. Fransanın maceraya sürüklenmesini önlemek için Partinin oynadığı çözümleyici rolü değerlendirmişlerdir. Çok çetin şartlar içinde ödevini nasıl yerine getirdiğini görmüşlerdir. Parti ile birlikte onlar da, sol güçler arasında ortak bir programın zorunlu olduğunu anlamaktadırlar. Golistlerin, faşistleştirmeye ve daha da ağırlaştırmaya çalıştıkları rejimin yerine geçebilecek tek alternatifin (insanları güçsüz bırakan, yalnız yollara sürükleyen ütopyalara gidilmek istenilmiyorsa), yeni iktisadi ve siyasi bir demokrasi olduğunu biliyorlar. Bu yeni *demokraside, Komünist Partisi, bütün beden ve akıl emeği işçilerinin, milletin bütün tekel aleyhtarı tabakalarının dâvasına kendisini adanmış bir Parti olarak, üzerine düşen ödevi yerine getirecektir.*

Fransızların % 40'ını temsil eden, solun temel gücünü teşkil eden Komünist Partisi, kurulduğu günden beri gerçek niteliğini açıklamakta olduğu rejime karşı yürütülen savaşın öncülüğünü yapmaya devam ediyor. Bu rejim, sorunlarımızın hiçbirini çözümüylemedi: ne işsizlik sorununu, ne de üniversite reformu sorununu. Mayıs ve Haziran grevleri ise – bu grevlere, işçi isteklerine karşı direnen hükümetin kendisi sebep olmuştur –, mali alanda çok büyük yeni sorunlara yol açtı. Fransoda bugüne kadar görülen en güçlü birlik hareketini yaratan, en büyük birlik etkeni ve geleceğin en büyük gücü olduğunu ispatlayan Komünist Partisi, işçileri, öğrencileri, köylüleri, rejime karşı bundan sonra yürütecekleri savaşlarda da bütün gücü ile destekleyecektir.

Bu düşüncelerden hareket eden Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi, 9 Temmuz 1968 tarihli toplantısında şu sonuçlara varmıştır:

«Partinin üyeleri ve örgütleri, hiç vakit kaybetmeden, Mayıs-Haziran olaylarını, ve özellikle, De Gol iktidarının kötü niyetlerini aydınlatmak için geniş kampanyaya girişeceklerdir.

Sol oportünizme ve taraftarlarına karşı ideolojik ve siyasi savaşı genişleteceklerdir. Sol oportünizmin meşum rolüne karşı savaşırken, sağ oportünizme karşı yürütülen savaş da zayıflatılmıyacaktır.

İşçi sınıfı ile emekçi köylüler ve tekel aleyhtarı bütün tabakalar arasındaki ittifakı kuvvetlendirmeye çalışacaklardır. Aydınlar, üniversite öğren-

cileriyle kurulan ittifak günden güne ortan bir önem kazanmaktadır. Gençlik, özellikle üniversite gençliği arasında habercilik (enformasyon), eğitim ve örgütlenme alanlarında özel çabalar horconmalıdır . . .»

Bu sözler, ödev ve sorumluluklarını bilinçle gören, «Merkez Komitesinin etrafında sımsıkı birleşmiş, Fransanın sosyal ilerleyişi ve demokrotik yenilenmesi uğruna yürütölen savaşı bu yeni aşamasına güvenle, kararla giren «bir partinin sözleridir. Karar şöyle sona ermektedir:

«De Gol rejimi şimdilik bir erteleme elde edebildi. Ama bu rejim yenilmeye mahkûmdur. Demokrasi zafere ulaşacaktır!»

Kapitalist memleketlerde gençlik hareketinin yükselişi

Bugünkü aşamanın özellikleri ve perspektifler

«Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisinin yazı kurulu, son aylarda, kapitalist ülkelerde, özellikle üniversite öğrencileri arasında hızlı bir gelişme kaydetmiş olan gençlik hareketi meselelerini incelemek üzere bir yuvarlak masa toplantısı yapmıştır.

Bu toplantıda yapılan konuşmaların bir kısmını dergimizin geçen sayısında vermiştik. İtalya ve Federal Almanya Komünist Partileri temsilcilerinin konuşmalarını da bu sayıda sunuyoruz.

Batı Almanya

V. L. Beker (Almanya Komünist Partisi): «Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisi yazı kurulunun düzenlediği bu toplantının partilerimiz için büyük bir önemi vardır. Bu toplantı, bence, gençlik arasındaki çalışmalarla ilgili yeni stratejik ve taktik görüşlerin hazırlanmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Federal Almanyanın en büyük burjuva gazetesi birkaç hafta önce şunları yazıyordu: «Almanya'da bu olup bitenlerin gerçeği nedir? Almanların gidişi radikalleşmeye doğru bir gidiş değil midir?» Burada «Almanya» kelimesinin Batı Almanya için kullanıldığını ve bütün Almanları tek başına temsil etme iddiasının bu biçimde de kendini gösterdiğini bir kenara bırakırsak, yukardaki sorular, işçi sınıfıyla diğer halk tabakalarının savaşından ve özellikle faal gençliğin eylemlerinden burjuvazinin ne kadar korktuğunu göstermektedir. Büyük hareketten önce Federal Almanyanın durumunda,

diğer ülkelerin durumuna kıyasla bazı özellikler vardı. İlkönce, bu özellikler üzerinde durmak istiyorum.

Federal Almanyada, uzun süre, bütün yan belirtileriyle birlikte yüksek bir konjonktür dönemi geçirdik. Bu dönemde gençlik, kapitalizmin gelişme olanakları üzerine beslenen pek çok hayallerle şaşırtıldı, işçi sınıfının konre durumu ona yanlış tanıtıldı. Bunlara bir de, kurnazca işlenmiş bir anti-komünizm sistemi eklendi.

Federal Almanyadaki sorunları anlamak için, bu memlekette 800 gençlik örgütünün bulunduğunu bilmek gerekir. Bu demektir ki, bizde gençlik hareketi bölük pörçüktür. Hür Alman Gençliği Örgütünün 1951 de yasaklanmasından bu yana, Batı Almanyada, gençlik arasındaki politik çalışmalarında Marks ve Engels'in öğretilerini kendisine kılavuz yapan gençlik örgütü kalmamıştır.

İkinci Dünya Harbinden sonraki tarihinde, 1966'da, ilk defa olmak üzere Batı Almanya kapitalizminde çevrimsel ekonomik bunalım patlak verdi. Bu bunalım, derin bir politik bunalımı ve geniş bir mali bunalımı da beraberinde getirdi. Hristiyan Demokrat-Sosyal Demokrat koalisyon hükümetinin kurulması, bu derin politik bunalımın belirtilerinden biriydi.

Bütün gençlik hareketleriyle akımları, uzun zamandan sonra, aşoğı yukarı 1967 başındanberi ilk defadır ki yeniden sınıfsal bir anlam kazandı. Federal Almanyanın hâkim çevreleri, bütün çabalarına rağmen, kapitalist gelişmeleri artık gençlikten gizliyememekte, uzun süre meskeleyememektelerdir. Bunu, san iki yılın hareketleri açıkça ortaya koymuştur.

Partimiz Karlovivari'de komünist ve işçi partilerinin yaptıkları görüşmeleri büyük bir dikkatle izledi. Bu görüşmelerde, harbe, gericiliğe ve faşizme karşı, barış ve ilerilik için yürütülen savaşta gençliğin ön saflarda yer aldığı belirtildi. Bu değerlendirmenin Federal Almanyada gençliğin faal kesimi için de geçerli olduğunu söylemem gerekir.

Birkaç yıl önce partimiz, Federal Almanyada genel gelişmenin, kuvvetler arasında bir kutuplaşmaya yol açtığını tespit etmişti. Bu süreç şimdi de devam etmektedir. Bugün Federal Almanyada gericiliğin, sağcı güçlerin hızlı bir şekilde biçimlendiğini görüyoruz. Fakat aynı zamanda demokratik-antiemperyalist cephedeki güçlerin biçimlenmesi de gittikçe daha hızlanıyor. Batı Almanyada sağcı gelişmelerin şimdiye kadar görülmemiş bir hızla arttığı bir dönemde, gençliğin, ön saflardaki yerini doğru olarak anlayıp benimsemesi çok zordur. Bununla ilgili olarak iki belirti üzerinde durmak istiyorum.

Bir süre önce Anayasa, olağanüstü durum kanunlarıyla değiştirildi. Böylelikle sağa yönelme meşrulaştırıldı ve Federal Almanyanın daha fazla faşistleştirilmesinin temelleri genişletildi.

İkinci belirti, bütün dünyanın da açıkça gördüğü gibi, Federal Almanyada nea-nazizmin gelişmesidir. Neo-nazist Nasyonal Demokrat Parti, Batı

Almanyanın on federal eyaletinden yedisinde parlamentolara girmiş bulunmaktadır. Hristiyan demokrat – Hristiyan Sosyalist partileri gibi neonazist Nasyonal Demokrat Parti de büyük sermayeden destek görmektedir. Buna karşılık olarak Nasyonal demokratların faaliyetleri çok yönlüdür. Gençliğin demokratik ve anti-emperyalist çıkışlarda bulunan bölümlerine karşı savaşmak da onun faaliyetleri arasındadır.

Geçen yıllarda Federal Almanyada gençlerin büyük sorunlar üzerinde geniş faaliyete geçtikleri görülürdü. («Paskalya yürüyüşleri» adı altında yürüttükleri silâhsızlanma kampanyası buna misal olarak gösterilebilir). 1967 başlarında ise Federal Almanyadaki gençlik hareketinin gelişmesinde yeni bir dönem belirdi. O zamandan beri gençlik eylem ve hareketleri yalnız genişlemekle kalmadı, aynı zamanda ve öncelikle gittikçe daha açık bir politik karakter kazandı. Çeşit çeşit gençlik örgütleri, mücadelelerini, gittikçe daha fazla bütün toplumsal sisteme yöneltmiş bulunmaktadırlar. 1966 sonu ve 1967 başından bu yana, yani aynı dönem içinde, ilk defa büyük öğrenci yığınları anti-emperyalist savaşa katılmaktadır.

1933 te, faşizmin iktidara gelmesinden önce, Merkez Öğrenci Birliğinin nazilerin elinde bulunduğunu gözönünde tutarsak, Alman emperyalizmi tarihinde ilk defa olarak bugün öğrenciler arasında bu kadar kudretli anti-emperyalist ve demokratik eylemlerin gelişebilmesinin bizim için taşıdığı önem daha iyi anlaşılır. Şunu da belirteyim ki, aşağı yukarı üç yıl öncesine kadar Federal Almanyadaki bütün öğrenci örgütlerinin merkez yönetimleri olumsuz bir rol oynamakta, hattâ temel doğrultularıyla hâkim çevrelerin politikasını yürütmektedirler. O zamanlar üniversite öğrencileri burjuvazinin cici bebekleriydiler.

Şimdi durum bambaşkadır. Hâkim çevreler bütün araçlarla – fiziki terörle, iftiralarla, baskı tedbirleriyle – öğrenci hareketlerine karşı çıkmaktadır.

1945 ten bu yana politik olarak kendini pek az gösteren orta öğretim öğrencileri arasında da geçen yıl kuvvetli bir politikayla ilgilenme süreci başlamıştır. Bu arada, örneğin, Sosyalist Liseliler Birliği, Bağımsız ve Sosyalist Liseliler Eylem Merkezi gibi bir sıra orta öğretim öğrenci örgütü kurulmuştur.

Ayrıca, son haftalar içinde, sendikalar ve sosyal demokratlar tarafından düzenlenen çeşitli, büyük gençlik konferanslarını da burada hatırlatmamız gerekiyor. Bu konferanslarda, Hristiyan Demokrat – Sosyal Demokrat koalisyonunun güttüğü politikanın karşıtı olan bir politikanın yürütülmesi, Demokratik Almanya Cumhuriyetinin tanınması, demokratik reformlar yapılması ve toplumumuzun baştan başa yenileştirilmesi gibi istekler ortaya atılmıştır. Öyle görülüyor ki, gençlik arasında bütün demokratik ve sosyalist güçlerin birleşme süreci önümüzdeki aylarda daha da gelişecektir. Fakat, partimiz ve demokratik güçler, gençlere, gerçekleştirilebilecek doğru

stratejik ve taktik ödevleri aydınlatmakta başarı gösterebildikleri ve onları anarşistlerin etkilerine karşı koyabilecek hale getirebildikleri oranda bu gelişme sağlanacaktır. Kanaatimce, son bir buçuk ay içinde büyük eylemlerde bulunan köylüler de bu ittifaka alınmalıdır. Son haftalarda 250.000 çiftçinin katıldığı gösteriler Federal Almanya tarımı tarihinin en büyük köylü hareketi olmuştur. Bütün bu hareketlerin ve hepsinden önce köylülerimizin giriştiği hareketin sağa kayma tehlikesi bir hayli büyüktür. Bu tehlikeyi küçümsemek hata olur.

Gençliğimizin beklenmedik bir şekilde başlayan eylemlerinin daha iyi anlaşılmasına yardım edecek bazı görüşler işte bunlardır.

Bugün Federal Almanyada gençliğe karşı pek çok iftiralar savruluyor, tutumu yanlış açıdan gösterilmeye çalışılıyor. Hristiyan Demokrat Birliği'nin merkez organı «Raynıser Merkur» gazetesinde Şubat ayında çıkan bir yazıda şöyle deniyordu: «Tekrar genç olmayı asla istemem...» Gençlik, «insanın en sahte, en değersiz çağıdır... Gençlik, gerçek insana lâyık olmayan bir devredir.»

Burada, bu gençlik düşmanlığının nereden geldiği sorusu karşımıza çıkıyor. Bu davranışlar, Federal Almanya'da gençlik arasında olup bitenlere, hâkim çevrelerin kendilerine özgü bir cevabıdır. Anti-komünizm, gençlik düşmanı türlü ideolojilerle tamamlamaktadır. Fransa'da, İtalya'da ve öteki ülkelerde burjuva ideologları, toplumumuzu, gençler ve yetişkinler diye ikiye ayırmaktadır. Onlara göre kuşaklar arasında bir savaş sürüp gitmektedir. Toplumda dengeyi sağlayan da, işte bu savaştır. Federal Almanyanın ünlü resimli dergilerinden «Der Şpiegel», 1967 yılında çıkan 41'inci sayısında şunları yazmıştır: «Gençliğin dünya çapındaki hengâmesi karşısında tüyleri diken diken olan ve hayret içinde kalan yaşlı kuşak, onların bu curcunasını dikkatle izliyor.»

Burjuva ideolojisini imdadına çağırılmış olan yorumlar işte bunlardır ve bu cinstendir. Kanaatimce bunları, burjuvazinin politik-ideolojik silâhı olarak kabul etmek, aynı zamanda da gençliğin belirli özelliklerini onun temel sınıfsal tutumuna karşı kullanmak ve sınıfsal çelişmeleri örtbas etmek amacını güden bir deneme olarak görmek gerekir. Buna göre, biz komünistlerin bütün bu görüşlere bir tek cevabımız vardır, o da şudur: Gençlik hareketinin nedenleri, mevcut üretim ve sınıf ilişkilerinin ve bunlar arasındaki somut bağlantıların dışında değil, şiddetlenen sınıf çelişmelerinin içinde bulunmaktadır.

Federal Almanyada gençliğin toplumsal gelişmesinin yapısını, devlet-tekül kapitalizminin politik ekonomisi tayin etmektedir. Bana göre, gençliğin kendine özgü ayrı bir ekonomik, politik ve düşünüm tarihi yoktur. Gençliğin ve türlü sosyal gurupların her olaydaki özelliği, ekonomi ve politikanın gelişmesi çerçevesi içinde belirlemekte, onların etkisi altında bulunmakta, öte yandan kendileri de bu ekonomik ve politik gelişmeye etki

yapmaktadırlar. Gençliğin emperyalizme karşı giriştiği eylemler de, yeni kuşağın öteki kuşaklara karşı «yeni tipten bir savaş» değil, fakat yerleşmiş kapitalist düzene karşı bir savaştır. Yani bunlar, iddia edildiği gibi, işçi sınıfının, aydınların ve köylülerin yanında özel bir «gençlik sınıfı»nın temsilcileri değildirler, gerçekte var olan sınıfların politik hareketleri içinde nispeten kendi başlarına etkiler yapabilen güçlerdir.

Bu mesele hakkındaki değer ölçümüz işte budur. Fakat, şunu da belirtmeliyim ki, burjuvazinin belirli bir kısmı, bu meselede, «Der Şpigele» dergisinden yukarıda naklettiğim alıntıya kıyasla daha akıllıca davranıyor. Federal Almanya eyaletleri kültür bakanları konferansı Başkanı Hristiyan Demokrat bakanlardan Haydebrem, öğrencilerin, ayrı ayrı demokratik isteklerden başlayıp «toplum düzenimizin tamamen değiştirilmesine» kadar varan bir istek listesi hazırladıklarını söyledi. Burjuvazinin başka bir temsilcisi, gençliğin kuşaklar boyunca böylesine bir güçle ayaklanmadığından söz etti. Geçen sekiz ay içinde Parlamento, gene Alman emperyalizmi tarihinde yeni bir görüntü olarak, gençlik sorunlarıyla üç defa uğraşmak zorunda kaldı. Bu tartışmaların zabıtlarında, gençliğimizin «istikbalini karanlık gördüğünden», kendilerine iyi örnek olacak insanlar bulamadıklarından ve hayatta hangi yolu tutacaklarını bilmediklerinden söz edilmektedir. «Velt» adlı burjuva gazetesi de şunları yazmıştır: «Daha ilerideki amaçlar ve gelecek meselesi gittikçe daha büyük bir ısrarla ele alınıyor.»

Bu örnekler, 1967 ve 1968 gençlik hareketlerinde, toplumumuzun yenilenmesi ile ilgili önemli isteklerin ortaya konduğunu göstermektedir. Bunlar, aynı zamanda, sosyalist düşünceye, Marksizme karşı ilginin arttığını da gözler önüne sermektedir. Bu hareketlerde Almanya Komünist Partisinin politikası pek çok genç için büyük bir çekici kuvvet haline gelmiştir.

Federal Almanyada «Bölünmez Almanya» adını taşıyan bir örgüt vardır. Bu örgüt, Federal Almanyada intikamcı fikirlerin işlenip yayılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır ve özellikle Demokratik Almanya Cumhuriyetine karşı geniş bir faaliyet göstermektedir. Aynı örgüt, bir süre önce, «öğrencilerin politik faaliyetlerinde bunalım» sorunu üzerinde büyük bir seminer düzenledi. Federal Almanyadaki demokratik, anti-emperyalist muhalefetin bir temsilcisi, seminerde hazır bulunan parlamento üyelerine ve bakanlara hitaben şöyle dedi: «Federal Almanyada bir öğrenci bunalımı söz konusu olamaz. Efendiler, bunalım içinde olanlar sizlersiniz.»

Evet, söz konusu olan, devlet-tekel kapitalizminin bunalımıdır ve bunun sonucu olarak da, bu sistemin güttüğü gençlik politikasının bunalımıdır. Gençliğimiz arasında görülmeye başlayan bellibaşlı birkaç çelişmenin üzerinde etraflıca durmak istiyorum. Bana göre, Huan Dis yoldaş, barış istekleri ile ABD emperyalizminin Viyetnamda işlediği korkunç cinayetler arasındaki derin zıtlıklardan bahsederken önemli bir düşüncüyü de belirtmiş oldu. Federal Almanya hükümeti, Batı Avrupada, ABD'nin kanlı harbini yalnız moral ve politik bakımlardan değil, aynı zamanda ekonomik ve

mali bakımdan da destekleyen tek hükümettir. Bu gerçek, sözü geçen zıtlığa eklenmektedir. Küçük bir halkın, proletarya enternasyonalizminin desteği ile, dünya jandarması ABD'ye etkili darbeler indirebilmesinin savaşın gençliğimizi cesaretlendirmesi de, rolü olan ikinci bir unsurdur. Kanaatimce, bunu küçümsemek gerekir.

Bununla ilgili olarak şöyle bir olayı belirtmek istiyorum: Federal Almanyanın en gerici temsilcilerinden biri olan Hristiyan Sosyalist Birliği Partisi bakanlarından Ştraus, hazırladığı «Avrupa tasarısı»nda Batı Almanya gençliğine, onların da, örneğin Amerikalıların Dominik Cumhuriyetinde ve Viyetnam'da gösterdikleri fedakârlığa benzer bir durumla karşı karşıya kalabileceklerinden söz etmektedir. Öyle gençlik gazeteleri de var ki, bunlarda, örneğin «Zamanımızın kahramanları ABD'nin deniz piyadeleridir» gibi görüşler ortaya atılmaktadır.

Gençliğimizin Viyetnam sorunu ile ilgili tutumunda son iki yıl içinde bir dönüşüm oldu. Bu meselede sınıfsal görüş büyük önem kazanmaya başladı. Viyetnam halkının, Amerikan emperyalizmine ve onun Batı Almanya müttefiğine karşı yürüttüğü özgürlük savaşından yana gösterilen dayanışmanın temeli de buradadır. Hristiyan-Demokrat hükümetinin soğuk harp siyasetine karşı görülen antipati de burada rol oynamaktadır. Örneğin, «Velt» gazetesi Ocak ayında şunları yazmıştır: «Genç kuşak NATO ittifakını gittikçe artan bir isteksizlikle karşılamaktadır. Gitgide daha çok genç Atlantik Paktını soğuk harbin bir kalıntısı olarak görmektedir.»

Gençliğimiz diğer bir çelişmeyi de aydın olarak görmektedir. Bu, özgürlük ve demokrasi taraftarlarıyla demokratik hakları tamamen ortadan kaldırmak için çalışan iktidar çevreleri arasındaki çelişmedir. Netekim, iktidar çevreleri, son zamanlarda olağanüstü durum kanunlarını kabul etmek suretiyle bu niyetlerini açığa vurmuşlardır. Anayasanın korunması uğrunda yürütülen savaşta ön saflarda mücadele eden Federal Almanya gençliği, emperyalist terörün ne olduğunu ilk defa anlamak imkânını bulmuştur. Son aylarda gençliğe karşı alınan terör tedbirlerinin benzerine Federal Almanyada son 10–15 yıl içinde rastlanmamıştır. Bu sert tedbirleri Hristiyan-Demokratlar hükümetindeki Sosyal-Demokrat bakanlar yalnız desteklemekle kalmamıştır, ne yazık ki, onların desteği sayesinde bu tedbirlerin alınması mümkün olmuştur. Öte yandan, eski kuşakların yıllar boyunca savaşarak elde ettikleri önemli temel haklar gençlerimizce tanınmamaktadır. 18 yaşındaki gençler seçimlere katılamamakta, 21 yaşına kadar emekleri az ödenmekte, işletmelerdeki seçilmiş gençlik temsilcilerine iş garantisi tanınmamaktadır. Öğrenci hareketi, üniversitelerin otoriter kuruluşuna bütün gücü ile karşı çıkmaktadır.

Federal Almanyada gittikçe belirgin bir hal olan bir çelişme daha vardır ki, bunun bizim için önemi bir hayli büyüktür. Bu, bilimsel-teknik devrim ile Federal Almanyada korkunç derecede düşük olan eğitim düzeyi arasındaki çelişmedir. Federal Almanya çok gelişmiş bir kapitalist devlettir, kapı-

talist dünyada sanayii en gelişmiş ülkelerin ikincisidir. Bu yüzden böyle bir çelişmeden söz etmemize bazı yoldaşlar belki de şaşacaklardır. Fakat Federal Almanyada, önceleri olduğu gibi şimdi de eğitim alanı bir hayli sınırlıdır ve bazı gruplar için öğrenim imtiyazları hâlâ yürürlüktedir. Öğretimin özü hâlâ gerici karakterdedir. İşçi çocukları için üniversiteye girmek hemen hemen imkânsızdır. Üniversitelerde işçi çocuklarının oranı ancak %5 kadardır.

Hristiyan Demokrat – Hristiyan Sosyalistler ile Sosyal Demokratların 1966 sonunda koalisyoña girmelerinden sonra gençlerin birçoğu, yıllarca tekrarladıkları isteklerinin artık yerine geleceği ümidine kapıldı. Ama, gençliğin çıkarları ile hükümetin uyguladığı siyaset arasındaki çelişmeler, aksine, daha da şiddetlendi. Biz komünistler, bu kadar gelişmiş bir ülkede meslek eğitiminin son derecede geri kalmasını ve 1869 yılında yapılmış bir kanuna göre düzenlenmesini, ülkemizdeki hareketin önemli bir etkeni sayıyoruz. Bugün hatta büyük burjuva gazeteleri bile, sanat okulları öğrencilerinden yarısının boşuna meslek öğrendiklerini yazmak zorunda kalıyorlar. Bu gerçeği daha iyi anlamak için birkaç rakam vereceğim. Otomobil sanayiindeki işçilerin %58'i, mekanik işçilerinin %51'i, tesfiyecilerin %50'si takımcıların %47'si, ayakkabı sanayiindeki işçilerin %64'ü öğrenmiş oldukları meslek kollarında çalışmıyorlar. Çok haklı olarak diyebiliriz ki, Federal Almanyada, genel öğrenim okullarından başlayarak, meslek okullarına ve üniversitelere kadar bütün öğretim alanlarında olduğu gibi, öğrenilen mesleklerde çalışmak hakkından da durum acınacak haldedir.

Son iki yıl içindeki hareketlerin nedenleri olarak saydığımız diğer çelişmeler de hükümetin davranışlarında kendisini göstermektedir. Hristiyan Demokrat-Sosyal Demokrat hükümet, ister Sosyal-Demokratlara, ister din örgütlerine bağlı olsun, türlü gençlik örgütlerini gittikçe artan idari ve politik zorkullanma (cebir) tedbirleriyle hâkim çevrelerin kontrolü altına almak ve gerici siyaset yararına harekete geçirmek için büyük çabalar harcamaktadır. Bu çabalara karşı koyan gençlerin, özellikle üniversitelilerin sayısı gittikçe artmaktadır. Burada küçük bir özelliğe de değinmeliyim. Bugün politik alanda faal olan üniversiteliler gericilerin uyguladıkları bu manevralar sisteminin iç yüzünü gitgide daha çabuk görüp anlayabilmektedirler. Hattâ bu öğrenciler, bu gibi sorunlarla uğraşma olanaklarını daha fazla bulmaya başlamışlardır.

Özet olarak denebilir ki, kendi geleceklerini emperyalistsiz bir Federal Almanya Cumhuriyetinde gören gençlerimizin sayısı gittikçe artmaktadır. Ama, bu geleceğin görüntüsü her zaman aydın değildir. Çünkü gençlik arasında gelecek hakkında demokratik burjuva görüşlerinden sosyalist görüşlere kadar çeşitli fikirler vardır. Fakat genellikle söz konusu olan sorun, toplumumuzun yenilenmesidir.

Gelişmekte olan hareketler içinde bizim için önemi olan iki yeni belirti ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri, işçilerin öğrencilerle ve öğrencilerinde

işçilerle daha güçlü dayanışmasıdır. Birçok eylemler birlikte yürütülmüştür. Rudi Duçke'ye yapılan suikastten sonra büyük şehirlerin bir çoğunda işçi ve öğrenci komiteleri kurulmuştur. Bu komiteler, 1 Mayıs için ortak eylemler hazırlamak ve olağanüstü durum kanunlarının onaylanmasına karşı eylemlere geçmekle işe başlamışlardır. İkinci belirti, bu süreç içinde birlikte hareket etme isteğinin artmasıdır. Bunları söylerken boş hayaller yaratmak istemiyorum. Bu süreç, günün gereğine uygun bir hızla ilerlememektedir. Halbuki sağcı güçlerin biçimlenmesi daha hızlı olmaktadır. Bugün ülkemizin karşı karşıya bulunduğu büyük tehlike de işte budur.

Şimdi meselenin bir başka yönüne, düşmanın bölme taktiğine değinmek istiyorum.

Düşman başlı başına bir eylem sistemi hazırlamıştır. Her şeyden önce, çeşitli güçleri ve gençlik guruplarını hareketten uzak tutup ele geçirmeye çalışmaktadır. Bir yandan da azınlıktaki gurupları lekelemek çabasıdadır. Gençlik arasında muhalif olan herkes, karışıklık çıkarmak isteyen, huzur-bozucu, ıskandalcı kişiler olarak damgalanmaktadır. Genç sosyalistlere ve gençliğin öteki faal kesimlerine «sol faşistler» denilmektedir. Bütün bunlar işçi gençliği ve işçi sınıfını üniversite gençliğine karşı harekete geçirmek için yapılmaktadır.

Son günlerde düşmanın yeni bir tutumu daha açıklanmıştır ki, bunun üzerine dikkatinizi çekmek isterim. İktidar çevreleri, Rudi Duçke'ye yapılan suikastten sonraki günlerde, öğrenci eylemlerini, esas olarak polis hücumlarıyla bastırmaya çalışmışlardır. Şimdi ise, daha çok, üniversiteler içinde mevcut öğrenci derneklerine karşı, kendilerine bağlı öğrenci birlikleri kurma tedbirlerine başvurumaktadırlar. Bunu aydınlatmak için şunu da söyleyeyim ki, Federal Almanyada bütün üniversiteliler Alman Üniversiteliler Birliği'ne üye olmak zorundadırlar. Bu birliğin olumlu yolda gelişmeye başlaması üzerine burjuvazi, hükümet, Sosyal Demokrat Parti, Nasyonal Demokrat Parti, kısaca bütün gerici çevreler, Alman Öğrenciler Birliğini ezmek için, çalışmalarını yeni Öğrenci Birliği üzerinde yoğunlaştırdılar. Bunların yanı sıra Hristiyan-Demokrat gençlerle Nasyonal-Demokrat gençler, demokratik güçlerin eylemlerini bozmak için komando birlikleri kurmaya başladılar. Hâkim çevreler, Sosyalist Öğrenciler Birliği'nin faaliyetini yasaklamaktadırlar. Yani düşman, kurnazca yöntemler ve kaba terörle muhalefet güçlerini bölüp dağıtmak için çaba harcamaktadır.

Hristiyan Demokrat-Hristiyan Sosyalist-Sosyal Demokrat rejimi, çeşitli gençlik tabakalarının «vurucu kuvvet»ini «yukardan inme» reformlar yoluyla zayıflatmaya çalışmaktadır. Hükümetin bununla amacı demokratik reformlar uygulamak değil, tam tersine bunları önlemektir.

Memleketimizdeki öğrenci hareketinde birçok başarılarla birlikte bir sıra büyük güçlükler de vardır. Öğrenciler arasında, Troçkistlik, uydurma-Marksistlik, Maoculuk, anarşistlik v.b. gibi türlü türlü ideolojik akımlar

belirmiştir. Tartışmalar ve hareket sırasında büyük bir eksiklik de kendini göstermektedir: Olumlu nitelikleri bulunan pek çok öğrenci grubu yapıcı alternatiften yoksundur. Partimiz, sosyalist öğrenciler arasındaki çalışmalarında başarılar sağlamış olmasına rağmen, Sosyalist Öğrenciler Birliği'nin son konferansında gerek Federal Almanya Komünist Partisine, gerekse başka komünist partilerine karşı endişe verici iddialar ileri sürülmüştür. Burada, onların «tutucu» «dedikleri Marksist-Leninstlere karşı yürütülen mücadeleyi kastediyorum. Bu hücumlar, başlıca, Leninizm kavramına yöneltilmiş bulunmaktadır.

Bu saldırılarda, gerek komünist Partileri, gerekse sendikalar, kurulu düzene bağlı olan hükümetle, Almanya Sosyal Demokrat Partisiyle aynı tutum içinde gösterilmeye çalışılmaktadır. Solculuk iddiasında olanlar, sözde tenkidlerinde şöyle diyorlar: «Biz Komünist Partisi'yle hemfikir değiliz. Komünist Partisi eski devrimci tutumundan vazgeçmiştir. Bu yüzden Komünist Partisine yönelin tenkitlerimiz anti-komünistçe bir tenkit değildir, aksine komünistçe bir tenkittir. Çünkü biz devrimi koruyoruz.» Belirli gruplar, otoriterizme karşı mücadele şiarı altında aslında herşeye karşı çıkmaktadırlar.

Bazı üniversitelerde son iki hafta içinde hazin olaylar meydana geldi: öğrenci örgütleri varlıklarına son vermeye başladılar. Çünkü bunlar, kendilerini, kurulu düzenin bir parçası olarak görüyor, örgüt biçimlerinin eskidiği sonucuna varıyor ve kendiliğinden meydana gelen eylemler içinde birleşmek gerektiği görüşünü öne sürüyorlardı. Şimdi öğrenciler arasında, hareketin ileri doğru gelişmesini ve Federal Almanyada ittifakın genişlemesini engelleyecek karmaşık süreçler gelişmektedir. Ve bunlar, Komünist Partisi'nin legal olmadığı şartlar içinde geçmektedir.

Son olarak, partinin ve genç komünistlerin bu hareket içindeki rolü sorunu üzerinde durmak istiyorum. Buraya kadar, devlet-tekel kapitalizmi şartları içinde çeşitli çıkarlar arasında gittikçe artmakta olan çelişmeleri ve devam eden hareketin nedenlerini aydınlatmaya çalıştım. Komünist Partisi bu hareketlerde nasıl bir rol oynadı? Beno Onezorg'un öldürülmesinden bu yana geçen bir yıl içinde eylem ve gösterilerin çoğunda komünistlerle öğrenciler ve öteki demokratik güçler arasında iyi ilişkilerin gelişmiş olduğunu söylersem mubalâğa etmiş olmam sanırım. Büyük bir Paskalya yürüyüşü düzenlemeye muvaffak olduk. 300 bin kadar insanın katıldığı bu yürüyüş, o zamana kadar yapılanların en büyüğü idi. Bu hareket içinde komünistler her düzeyde, özellikle alt tabakalar arasında, türlü güçlerle kesin bir işbirliği yaptı. Parlamentoda olağanüstü durum kanunlarının oylanmasına karşı 11 Mayıs'ta Bon'da düzenlenen ve 15 bini öğrenci olmak üzere 70.000 kişinin katıldığı yürüyüşe ilk defa büyük işletmelerden heyetler de iştirak ettiler. İşçilerin bu yürüyüşe seferber edilmesinde üretim konseylerinin ilerici üyeleriyle sendikalardaki arkadaşların büyük rolü oldu.

Yukarda sözünü ettiğim ve işçilerle üniversiteli ve liseli öğrencilerin birlikte çalıştıkları komitelerin çoğu yoldaşlarımızın teşebbüsleriyle kurulmuştur. Partimizin yeniden legal olması için Federal Almanyada geçen yıldan bu yana büyük çaba harcanmaktadır. Örneğin, partimizin legalize edilmesi için kurulan teşebbüs komitesi, 1967 Martından beri 200 kadar toplantı düzenlemiştir. Bu gibi toplantılara on binlerce üniversiteli katılmıştır. Partimiz, program tasarısını legal olarak savunup yaymak için de çalışmaktadır. Bon makamlarının buna karşı tutumunu biliyoruz. Gittikçe daha çok yoldaşımız, hareketle ilgili sorunlara açıkça cevap ve yön verebilmek imkânını sağlayabilmek için komünistliklerini gizlemeden legal faaliyette bulunmaktadır.

Gençlik arasında yeni bir belirti görülmektedir. Karl Marks'ın 150'ci doğum yıldönümü sırasında Rur bölgesinde Federal Almanyanın kuruluşundan beri ilk defa bir sosyalist işçi gençlik örgütü, Alman Sosyalist İşçi Gençlik örgütü kuruldu. Bu teşkilât, kendisinin işçi gençlik örgütü olduğunu önemle belirtmektedir. Böyle olmakla beraber, bütün demokratik gençlik güçlerine açıktır.

Federal Alonya'da sosyalizm ve Marksizme karşı ilgi artmışlar. Bundan şu mantikî sonucu çıkarabiliriz: Genç sosyalistler, sosyalist fikirlere karşı ilginin hangi biçimlerde belirmediğini ve bu ilginin ileri doğru nasıl geliştirilebileceğini düşünmüş olmalıdırlar. Sosyalist Alman İşçi Gençlik Örgütü programında, bu örgütün işçi gençliğin isteklerini sürekli olarak yansıttığı belirtilmektedir. Aynı örgütte, komünist gençler, bütün sorunlarda, elbette, öteki sosyalist ve demokratik güçlerle işbirliği yapmaktadır. Bu gençlik örgütünün, kuruluşundan sonra geçen 1 ay içinde, ne nazizme karşı mücadele başta olmak üzere bir sıra önemli faaliyet göstermiş bulunması dikkate değer. İşçi gençlik örgütü, gençliğimizin temel sorunlarını Marksist açıdan çözmeye çalışmaktadır. Gençlik arasında yürütülen legal çalışma şartları içinde bunun bir yenilik olduğu söylenebilir.

Biz komünistler, işçi hareketi içinde beliren bir sıra ideolojik sorunları aydınlatmaya çalışıyoruz. Örneğin, demokrasi ile sosyalizm arasındaki bağlantı sorunu bunlardan biridir. Şuna da inanıyoruz ki, işçi sınıfının yönetici bir güç olarak rolünü anlatmak da, geciktirilmeden yapılması gereken bir ödevdir. Başka bir sorun da, yeni savaş biçimleriyle ve mevcut ittifakları ileri doğru geliştirmek için yeni kuvvetleri seferber etme metotlarıyla ilgilidir. Kendiliğinden gelme eylemlerle bilinçli eylemler sorununun biran önce açıklık kazanması da bir başka sorundur.

Pratik çalışmalarımızda, her şeyden önce, olağanüstü diktatörlük kanunlarının kabul edilmesinden sonra, şimdi görevimiz, bu kanunların uygulanmasına karşı ve adım adım kaldırılması uğrunda birçok imkânlardan yararlanarak mücadele etmektir. İşletmelerin, devletin ve toplumun yönetimine katılmak için yürütülen hareketi genişletmeye ve sendikalarındaki çalışma-

larımızı artırmaya daha büyük bir kuvvetle yöneleceğiz. Federal Almanya'da sağa doğru gelişme hızlanmaktadır. Bu yüzden, en yakın gelecekte neo-nazizme ve onu doğuran sebeplere karşı savaşın büyük bir önem kazanaçağı bizim için kendiliğinden anlaşılır bir şeydir. Çalışmalarımızın her alanında, yeni anti-faşist demokratik ittifaklar ve geniş birlik cephe-leri kurmak için büyük imkânlar bulunduğu kanısındayız.

Leninin 1901 yılında yazdığı şu sözler sanki bugünkü durum için söylenmiştir: «Üniversite öğrencisi işçiye yardıma koşuyordu; işçi de üniversite öğrencisinin yardımına koşmak zorundadır.» Özellikle bilimsel-teknik devrim çağında işçi sınıfı ile aydınlar arasında ittifak kurma ve geliştirme alanında bu talimatın, sonuç belirleyici bir önemi vardır.

Federal Almanya Cumhuriyetinde, her şeyden önce genç insanları sosyalizm fikirleri cephesine çekmek, toplumu yenileştirme fikirleri yönünde birleştirmek için olanca gayretimizle çalışmamız gerekiyor. Çünkü yarınlara hâkimi onlardır.

İtalya

Culietto Kieza (İtalyan Komünist Partisi), İtalyadaki öğrenci hareketleriyle ilgili raporunda (bundan Avrupa için de aynı şeyin geçerli olduğunu söylülerek) öğrenci hareketlerini, sosyal bünye içinde olgunlaşan pek çok sorundan bir tanesi imiş, ayrı bir sorunmuş gibi görmek hatasından kaçınmak gerektiğini belirtti.

Öğrenci hareketi, öğretim sisteminin, kültürün düzene sokulması ve benzeri sorunlarla ilgili isteklerin yer aldığı bir düzeyde gelişmekle beraber, bu hareket, toplumun bütün belirtileri üzerinde yeni yargılar doğuracak daha geniş bir savaşa geçmek için gene bu görüntülerden hareket etmektedir. Bu bakımdan İtalyan komünistleri, öğrencilerin yapısal bir reform isteğiyle bu savaşı yürüttüklerini söylemekte yerden göğe kadar haklıdır. Yani öğrenciler, sosyal örgütün – geniş anlamıyla kültür üretiminin – bir belirtisi üzerinde istekler öne sürmekle, «korporativizm»den uzaklaşmakta ve tüm kapitalizm gerçeğine karşı savaşa geçmektedirler.

Bizde olup bitenler, dar sınırlar içinde kalmış bir öğrenci «seçkin»lerinin hareketi değildir; bunlara geniş üniversiteli ve liseli yığınlar katılmıştır. Böylece bu yığınlar, üniversitenin bir çeşit «geto» haline sokulmasına karşı çıkmayı ve ülkenin eğitim sisteminde huzursuzluk yaratan durumun derin nedenlerini araştırmayı, öngören teoriyi, üniversite ile kapitalist toplumun hükmedici yapısına karşı giriştikleri savaşta denetleyip doğrulayabildiler.

Ama bu gerçek, öğrenci hareketini İtalyan devriminin bütün sorunları ile karşı karşıya getirmiş bulunmaktadır.

İtalyan Komünist Partisi, geleneklerine uygun olarak, devrimin itici kuvvetleri arasında ilerici aydınların önemli rolünü defalarca belirtmiştir. Bugün öğrenci hareketinin (teorik alanda) açık sosyalist hedeflere ve (pratik alanda) doğru bir strateji ve taktiğe sahip olgun bir güç olduğunu elbette söyleyemeyiz. Şüphesiz, sosyal kökeni küçük burjuvazi olan bu hareket, bu yüzden de sayısız ideolojik çarpıklıklara sahne olmuştur. Bununla beraber, büyük gençlik yığınları, bu hareket sayesinde, anti-kapitalist, anti-otoriter ve anti-emperyalist çabalarını ortaya koymuşlardır ve koymaktadırlar. İtalyada ve Avrupada ilk defa olarak, öğrencilerin sol eğilimli siyasi faaliyetlerini genişlettikleri bir yığın hareketiyle karşı karşıya bulunuyoruz.

Bu gerçeklere dayanarak, ülkemizdeki öğrenci hareketlerinin, gerek sınıf savaşını kökleştiren bir unsur, gerekse kapitalizm ve emperyalizmin genel bunalımının bir belirtisi olduğu yolunda olumlu bir değerlendirmeye vardık. Öğrenci hareketlerinin, Avrupayı sarsan sosyal çatışmalarla sınıf çatışmalarının dinamit fitili olduğunu ve bu patlamayı ateşlediğini söylemek zordur. Fakat, bu hareketin, bazı kimselerin artık yatıştığını sandığı sosyal bir çatışmanın olgunlaşmasına katkıda bulunduğu tereddütsüz söylenebilir.

Biz marksistlerin tarihsel sürece uyarak geliştirmekte olduğumuz düşüncelere tamamen uyan, fakat paradoksmuş gibi görünen bir gerçekle karşı karşıya bulunuyoruz. Öğrenci hareketi içinde ortak temellerle birbirine bağlanmış türlü gruplar var. Aynı sosyal köke dayanan bu ortak temel, bu grupların üyelerini, komünist partilerine ve genellikle işçi partilerine karşı şiddetli bir muhalefete itmektedir. Onlar, çok kere mekanik olarak, başka devrimci tecrübelerden örnekler gösterip, bu örnekleri zorla ülkemize uygulamaya çalışarak, bizim politik doğrultumuzu eleştiriyorlar. Kapitalist ülkelerin işçi sınıfının devrimci olanaklarına derin bir güvensizlik gösteren bu gruplar, işçi sınıfının bugün kesin olarak kapitalist düzene tâbi olduğunu, öğrencilerin pek sevdiği deyimle, bu düzenle kaynaştığını öne sürüyorlar. Öte yandan da, emperyalist düzenin sınırsız egemenlik olanaklarından söz ediyorlar, fakat bunu yaparken, şüphesiz, bu sistemin kendi kendini ayarlama olanağını aşırı derecede büyütüyorlar. Ve nihayet, gerçekte kendini savunma durumunda olan emperyalizmin, hücumu doğru ilerlediği görüşünü benimsiyorlar. Ama, burada da açık bir paradoks göze çarpmaktadır. Gelişmesine yardım ettikleri savaş, komünistlerin politik doğrultusunun doğruluğunu ortaya koymuştur. Yani, işçi sınıfı kapitalist sistemle kaynaşmış değildir; kendi bunalımlarını ve bunların doğurduğu sosyal gerginlikleri giderme olanaklarını sınırsız bir şekilde artırmaktan çok uzak bulunan kapitalist sistem ise, tam aksine, bu olanakları durmadan kaybetmektedir.

Bu sonuçlar, komünistlerin yanı sıra öğrenci hareketini denetimleri altında bulunduran ve yönelten «solcu» gruplar içinde de temelli değişiklikler doğurmuştur. Başka bir deyişle, işçi sınıfının yeminli düşmanları olan anti-komünistleri, sadece teorik hatalara kurban giden ve fakat sosyalist stratejiden yana kazanılabilecek olanlardan ayırt etmeye imkân veren bu durum, böylelikle daha da açıklık kazanmıştır.

Aynı zamanda ve yukarıda belirtilen aynı veriler sayesinde, öğrencilerle işçiler arasında, komünist partilerin dışında ve bu partilere karşı doğrudan doğruya bir bağlantı kurma yolundaki denemelerin hiçbirinin gerçekleşmeyeceği ispatlanmıştır. Bunun sonucu olarak da en yetenekli öğrenci yöneticilerinin karşısına komünistlerle ittifak ve ilişkiler sorunu çıkmış ve bu da yapıcı bir tartışmada ortaya konmuştur. Bu bakımdan da biz, bazı tutumların sadece formel olarak ele alınması yüzünden bir yana çekilecek değiliz. Tam aksine, pratik eylemler ve teorik tartışmalar çerçevesi içinde işçi sınıfıyla bağlantılar kurabilmeleri için öğrencilere âzami imkân sağlama alanında çaba harcamaktayız.

Şunu da ilâve edelim ki, partimizin faaliyetlerinde gösterdiği ve derhal giderilmesi gereken zaf ve kusurlar sorununa – yukarıda belirttiğimiz değerlendirmelerden hareket ederek – kendi kendimizi tenkit yoluyla yavaşlamak zorunda kaldık. Bürokrasi ve alışkanlığa dayanan çalışma eğilimleri, partimizin politik doğrultusunun somut pratiğe geçirilmesini çok kere engelledi ve böylece öğrenci hareketinin önemli kesimlerinden gelen eleştirileri haklı çıkardı. Bu yüzden gelecekte de emelimiz, açık kalplilikle ve her türlü dogmatizmden uzak olarak bilinçle davranmak, gerçek birlik politikasını izlemeye devam etmektir. Biz öğrenci hareketinde, daha şimdiden, toplumun dönüşümü uğrunda savaştan bir sosyal güc karakterini görmektediriz. Öğrencilerin özerklik isteklerini doğru bulmakta, onları anlamakta ve desteklemekteyiz. Bu hareket içindeki faaliyetleri komünist öğrenciler aracılığı ile ve bunların dışında da işçi sınıfının bütün örgütü vasıtasıyla devam ettirmeye, birlik ve kardeşlik ruhu içinde konuşmalar ve tartışmalar yapmaya kesinlikle kararlıyız.

Şurasını da iyice belirtelim ki, bu sonuç ve değerlendirmeler, bugün ortada olan bir çok güc sorunu olduğu gibi, gelecekte ortaya çıkmaları önlenemeyecek sorunları da kapsamaktadır. Öğrenci hareketinde, komünist öğrencilerin tutumuyla uyuşmayan politik tutumlar bulunduğu gibi, bazı komünist partilerin davranış ve teorilerini polemik konusu yapan tutumların da olduğunu gayet iyi bilmekteyiz. Markuze'nin «teknolojik bakımdan ileri toplum» teorisi ile Duçke'nin «kapitalizmin son devri» teorisinin Marksist-Leninist düşünce ve pratikle, belgelere dayanarak açıkça eleştirilmesinin gerektiğine de inanıyoruz. Biz, kendi hesabımıza, bu tutumları dikkatle ve temelli olarak çürütmekten geri durmadık. Ama, gelişmiş bir kapitalist ülkede sosyalist devrimi gerçekleştirme ödevi ile karşı karşıyayız. Bu yüzden, hâkim sınıfların çarpık ideolojilerinin etkisi altında bulunan,

fakat bu hâkim sınıflardan kendilerini artık koparmış olan dağınık bütün güçler üzerinde politik hegemonya sağlamanın zorunlu olduğu görüşüdeyiz.

Türlü tutumlar hakkında ortaya atılan, açıklık getirmekten çok, bölünmeye yardım eden ve diyalektik değil, statik olan görüşleri bu yüzden eleştirdik. Yapıcı, yaratıcı teorik çalışmaların, ancak, hayata bağlı yeni sorunlar karşısında verilecek savaşın ateşi içinde yürütülebileceğini, İtalya, Fransa, İngiltere ve Batı Almanyanın yaşadığı son aylar gösterdi. Böyle bir çalışma hiçbir şekilde Marksizm-Leninizm ilkelerine aykırı değildir. Tam tersine, en gelişmiş kapitalist toplumların sorunları bu ilkelerin doğruluğunu daha kuvvetle ıspat etmektedir.

Öğrenci hareketinin hâtâları ve bu hâtâların açıkça yol açtığı ideolojik çarpıklıklar üzerinde durmalı mıyız? Öğrenciler komünist partilerini ve sendika örgütlerini tenkit ettikleri ve bazı şeyleri anlamadıkları zamanlarda kendilerine çıkışmalı mıyız? Yoksa, zaman zaman en şiddetli polemik sorunlarını bir kenara bırakarak, onları bizden yana kazanmaya mı çalışmalıyız?

Biz, sosyalist devrim için en geçerli ve yararlı olduğunu kabul ettiğimiz ikinci yolu seçtik. Sömürü düzenine karşı savaşa geçen gençlik ve öğrencilerle yeni bir toplum uğrunda savaşan örgütlü işçi güçleri arasındaki dayanışmanın, hâkim sınıflar için en korkulu şey olduğunu, İtalya olayları göstermiştir.

Öğrencilerle işçi örgütleri arasındaki gerginlik ve ayrılıklardan burjuvazi elbette yararlanmaya çalışmaktadır. Öyleyse bizim de, onların bu çabalarına yarayacak her şeyden kaçınmamız gerekir.

Komünist Partisinin büyük zaferiyle sona eren seçim kampanyası, işte bu ilkeler temeli üzerinde yürütüldü ve olaylar, İtalyan Komünist Partisinin tuttuğu yolu doğruladı. Böylelikle, kendilerini burjuva sınıfının hegemonyasından kurtaran ve kapitalist düzeni destekleyen bir parti olduğu için sosyal-demokrasie şiddetle hücum eden öğrencilerle birlikte, yüzbinlerce yeni taraftar kazandık. Komünist Partisinin solunda ikinci bir cephe açmak, kökü derinlere uzanan – ve itiraf edelim ki – varlığını kabul ettirmiş olan yenileşme istekleri karşısında kapıları kapamak demek olurdu. Devrimci güçlerin gelişme sürecinin, önceden tespit edilmiş ve değişmez kurallara göre yürümediğini hayat göstermiştir.

Kapitalist Batı'nın komünist partileri, bugün, işçi sınıfının önünde iktidar sorununun bulunduğu ve sosyalizmin gerçekten gündemde yer aldığı koşullar içinde çalışmak zorundadırlar. Bu yüzden, iktidar sorununu sendikacı isteklerden ayırmak, inancımıza göre ağır bir hata olur. Gerek öğrenciler, gerekse işçi sınıfı için bu böyledir.

Bugün için demokrasi sorunlarıyla sosyalizm sorunları da ayrılmaz bir şekilde birbirlerine bağlıdırlar ve birincisinin çözümü, daha şimdiden ikincisinin çözümüne geçilmesini gerektirmektedir.

Kon-Bendit'i, Duçke'yi ve Markuze'yi formülleri yüzünden eleştirmek kolaydır; ama bu, ağaçların ardındaki ormanı görmemek olur. Çünkü, bu formüllerin yanı sıra bugün, olağanüstü bir azimle savaşan gençlik ve öğrenci yığınları geniş bir hareket içinde bulunmaktadırlar. İzin verirseniz, sözümü, İtalyan Komünist Partisi Genel Sekreteri Luici Longo'nun şu sözleriyle bitireceğim: «Bu aylarda üniversiteler, türlü fikir ve tutumlar arasındaki canlı ve içten çarpışmaların geniş bir sahnesi oldu. Öğrenci hareketinin, üniversite çerçevesi içindeki istekler için yürüttüğü savaş, düzene karşı özel bir savaş biçimini ve bir sıra strateji ve taktik sorununu gündeme getirdi. İtiraf edelim ki, bu hareket İtalyada politik durumu sarsmıştır ve İtalyadaki sosyal düzeni dinamitleyen bir hareket olarak belirdiği için, büyük ölçüde olumlu bir değer kazanmıştır ve bu değerini bugün de korumaktadır.»

Büyük bir kültür hazinesi

Karl Marks ve Fredrik Engels'in eserleri, Kamünist ve işçi partilerinin fikri hazinesidir, mücadele silâhlarıdır. Marksizm kurucularının eserlerini yayınlamak, yaymak ve propaganda etmek, komünistlerin ideoloji alanındaki aralıksız çalışmaları arasında yer almaktadır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Ekim Sosyalist Devrimi zaferinden hemen sonra Marks ve Engels'in eserlerini toplayıp bilimsel bir taramadan geçirerek yayınlama işine, büyük bir devlet ve parti işi derecesinde önem vermiştir.

Daha 1918 yılında, Rusya Komünist Partisi (bolşevikler) Merkez Komitesinin kararıyla Marks ve Engels'in Eserlerini Çeviriye Hazırlama Komisyonu kurulmuştur. Marks'ın 100'üncü doğum yılı (5 Mayıs 1918) dolayısıyla yapılacak işler arasında, Karl Marks ve Fredrik Engels'in eserlerinin 28 cilt halinde yayınlanması da planlaştırılmıştır. Redaksiyon Komisyonunda Vladimir İliç Lenin de ödev almış bulunuyordu. Lenin'in teşebbüsü ve Partinin 11 Ocak 1921 günlü kararnameyle, Sosyalist Bilimler Akademisine bağlı olarak otonom haklara sahip özel bir «Karl Marks ve Fredrik Engels» Enstitüsü kurulmuştur. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine bağlı şimdiki Marksizm-Leninizm Enstitüsünün temeli işte bu suretle atılmıştır.

Komünist Enternasyonalî Yürütme Komitesi de bu Enstitü ile yakın bir işbirliği yapmıştır. Klara Setkin ve Bela Kun, Komintern'in temsilcileri olarak Enstitü Konseyinde çalışmışlardır.

Genç Sovyet Cumhuriyeti o zamanlar yoksuldu, harb yaralarını sarmakla meşguldü. Sanayii ve köy ekonomisini işler hale getirebilmek için olanca gücü ile çalışıyordu. Bütün bu yokluklara rağmen, (V. İ. Lenin'in ölümünden sonra «Marks-Engels-Lenin» Enstitüsü adını alan) «Marks ve Engels» Enstitüsü'ne bol tahsisat ayrılıyordu. Ve o, bu paraların da yardımı ile dış ülkelerle yürüttüğü geniş haberleşme yolu ile Marks ve Engels'in eserlerinden sekiz bin dökümanın fotokopisini ve orijinalini bulmaya muvaffak olmuştu.

Karl Marks ve Fredrik Engels'in eserlerinin 29 cilt halinde ilk basımına 1930 yılına doğru başlandı. İlk baskı hem Rusça, hem de eserlerin yazıldığı Almanca olarak çıkmaya başladı. 29 cildin Rusça birinci baskısı 1947 yılında tamamlandı. (Yalnız «Artık-değer teorisi»ne ayrılmış olan 20'inci cilt çıkarılamadı). Almancası (Marx-Engels Gesamtausgabe MEGA), Vatan Harbi yüzünden tamamlanamadı, ancak 11 cildi yayınlanabildi.

Marks ve Engels'in eserlerini bulup yayınlamak büyük bir işti. Çünkü eserlerin orijinallerinden (el yazmalarından) birhaylisi ya bir köşede toza gömülüp unutulmuş veya Alman Sosyal Demokratlarının arşivlerinde veya diğer arşivlerde, «farelerin kemirici tenkitlerine» terkedilmişti. Marks'ın şimdi geniş ölçüde yaygın bulunan «Alman ideolojisi», «Tabiatın diyalektiği» gibi eserleri kemirilmekten kurtulanlar arasındaydı.

K. Marks ve F. Engels'in eserlerinin Rusça ikinci baskısı – ki büyük bir bilimsel başarıdır –, 1955 yılında başlanıp 1966 yılında tamamlandı.

39 cilt halinde çıkan Marks-Engels külliyatı, bilimsel sosyalizm kurucularının bütün kültür mirasını tamamiyle kapsamamaktadır. Bu 39 ciltte, Marks ve Engels'in büyük eser, makale, mektup ve diğer yazılarından 5.500 doküman toplanmıştır. Birinci baskıdakinden fazla olarak 1.000 kadar yeni döküman vardır. Karl Marks'ın «Kapital» adlı muazzam eseri (üç cilt olarak) ilk defa tamamlanmış haliyle yayınlanmıştır. Marks ve Engels'in mektuplarına, ikinci baskıda 27–39 ciltlerde geniş yer verilmiştir. Bunlar, Marksist teorinin ve devrim tecrübesinin gerçek hazineleridir.

Bu Rusça ikinci baskı, dünyada büyük bir ilgi uyandırmıştır. Bu baskı esas tutularak Demokratik Almanya'da, Japonya'da, Demokratik Kore'de, Macaristan'da, Çekoslovakya'da, Bulgaristan'da, Polonya'da v.s. memleketlerde Marks ve Engels'in bütün eserleri yayınlanmaktadır.

Marks ve Engels'in bütün eserlerinin hemen hemen üçte ikisinden fazlası Almanca yazılmıştır. Şimdi bunlar, Demokratik Almanyada yazıldıkları dilde yayınlanmaktadır. Bu bakımdan, uluslararası okuyucu, bu eserleri çevirisinden değil, orijinalinden ve değerli bilgilerin bilimsel yorumlarıyla okumak imkânına kavuşmaktadır.

Öte yandan, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü, elinde bulundurduğu büyük hazineden ve sahip olduğu zengin tecrübeden faydalanmak isteyen birçok yabancı bilim enstitüsü ve ilercisi yayınevi ile temaslar kurmuş bulunmaktadır. İstiyen bilim enstitülerine ve yayınevlerine Marks ve Engels'in eserlerinin foto-kopilerini göndermektedir. Sosyalist düşünce ve işçi hareketi tarihi ve Marksizm-Leninizmle ilgili iki milyona yakın esere sahip olan Merkez Arşivin ve Enstitü kitaplığının kapıları herkese açıktır.

Son yıllarda uluslararası ortak yayın pratiği de bir hayli genişlemiş bulunmaktadır. Örneğin, Birinci Enternasyonal'in 100'üncü yıldönümü dolayısıyla SBKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü ile Alman Sosyalist Bir-

lik Partisi MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü, birlikte «Almanya'da Enternasyonalizm» adlı bir eser hazırlamışlardır. Demokratik Almanya'da Almanca yayınlanan ve Birinci Enternasyonal'in 1864–1872 yılları arasında Alman işçi hareketi üzerindeki etkilerini inceleyen bu eser, geniş bir ilgi uyandırmıştır. Bu iki enstitü, şimdi, Marks ve Engels tarafından kurulan ve ilk uluslararası proleter partisi olan Komünistler Birliği hakkında iki ciltlik bir eser hazırlamaktadırlar.

Çok milletli bir devlet olan Sovyetler Birliğinde, Marks ve Engels'in eserleri, Rusça'dan başka, öteki Sovyet halklarının dillerinde de büyük tirajlarla yayınlanmaktadır.

Öte yandan, «Progres» adlı Sovyet yayınevi ile diğer bazı yayınevleri, Marks ve Engels'in eserlerini, Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça ve diğer dillerde neşretmektedirler.

Sovyet egemenliğinin 50 yılı içinde Marks ve Engels'in eserleri Sovyetler Birliğinde topyekûn 85 milyon 448 bin nüsha basılmıştır. Fakat daha yapılacak işler vardır. SBKP MK Marksizm-Leninizm Enstitüsü, Marks ve Engels'in eserlerinin ikinci baskısındaki 39 cilde ek olarak 11 cilt daha yayınlama hazırlıkları yapmaktadır. Bunlara, Marks ve Engels'in 1844 yılına kadar yazdıkları ilk eserleriyle, son zamanlarda ortaya çıkarılmış olan, 1848–1849 yılları arasında yazılmış makaleleri, «Kapital» in yayınlanmamış ilk müsveddeleriyle ilk şekilleri ve diğer bazı bilinmeyen yazıları girecektir. Bu ciltler de çıktıktan sonra, Marks ve Engels'in bütün eserlerinin yayını tamamlanmış olacaktır.

A. Malin

Türkiye Komünist Partisinin bildirisi

Altı Komünist ve İşçi Partisi ve sosyalist devlet temsilcilerinin Bratislava Bildirisi Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından ve bütün Türk komünistlerince büyük bir memnurlukla ve ümitle karşılanmıştır. Bratislava toplantısının sonuçlarını özetleyen bu belge, sosyalist ülkeler halklarının arzu ve iradelerini dile getirdiği kadar, milletlerarası komünist ve işçi hareketinin önünde duran ödevlere ve partimizin görüşlerine, tutumuna tamamiyle uygundu. Bu belge, yıkıcı faaliyetleri sosyalist Çekoslovakya da ciddi ve tehlikeli bir hal alan emperyalizme ve yerli ajanlarına açık bir ihtardı.

Fakat emperyalistlerin tahrik ve teşvikleri, memleket içinde teşkilâtlandırdıkları, besledikleri karşı-devrimci güçlerin anti-sosyalist faaliyetleri durmadı, tersine daha da hızlandı ve emekleri pahasına elde ettiği sosyalizm kazanımlarının desteklenmesi ve savunulmasının bütün sosyalist ülkelerin ortak enternasyonal ödevi olduğunu Bratislava Bildirisinde de belirterek teyid eden Çekoslovakya Komünist Partisi, kardeş partileri vazife başına çağırdı.

Çekoslovakya da sosyalizmin tehlikeye düşmesine, sosyalist ülkeler topluluğunun dağılmasına, dünya komünist ve işçi hareketinin zayıf düşürülmesine, Avrupa barışının tehlikeye sokulmasına müsaade edilemezdi ve edilmedi. Çekoslovakya parti ve devlet ileri gelenlerinin isteği üzerine, kardeş sosyalist ülkelerin – Sovyetler Birliğinin, Alman Demokratik Cumhuriyetinin, Polonya Halk Cumhuriyetinin, Macaristan Halk Cumhuriyetinin, Bulgaristan Halk Cumhuriyetinin – dost ve müttefik kuvvetleri Çekoslovakya halkının yardımına koştular. Emperyalizm ve ajanları bu olayı kaçınılması imkânsız bir hale getirmişlerdi.

Sosyalist Çekoslovakya sosyalizm düşmanlarının ve emperyalizmin pençesine düşmekten kurtuldu. Çekoslovakya halkı sosyalizm yolunda güvenli adımlarla ilerlemeye devam etmek, sosyalist ülkeler topluluğunun ayrılmaz bir parçası, emperyalizmin barışmaz düşmanı, bağımsızlık uğrunda, barış ve sosyalizm uğrunda ve emperyalizme karşı savaşan halkların dostu, yardımcı ve desteği olarak kalmak imkânını sağladı.

Bu olayı olumlu karşılayan biz Türk komünistleri, Çekoslovakya halkının yardımına koşmakla, proletarya enternasyonalizminin yüklediği şerefli bir vazifeyi, her şeye rağmen, yerine getirmekte tereddüt etmiyen Sovyetler Birliği Komünist Partisine, Alman Sosyalist Birlik Partisine, Polonya Birleşik İşçi Partisine, Macaristan Sosyalist İşçi Partisine, Bulgaristan Komünist Partisine teşekkür etmeyi enternasyonal bir borç biliriz.

22. 8. 1968

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ
MERKEZ KOMİTESİ

TÜSTAV

Y. N. Rozaliyev

Türkiyede sınıflar ve sınıf mücadelesi

(Burjuvazi ve Proletarya)

İlk kısmını «Yeni Çağ»ın 3 (33) Mart 1967 sayısında yayınladığımız Y. Rozaliyev'in «TÜRKİYEDE SINIFLAR VE SINIF MÜCADELESİ» (Burjuvazi ve proletarya) adlı kitabının özetinin son kısmını veriyoruz.

Hükümet darbesinden sonra Türkiyede işçi sınıfının durumu ve işçi hareketi

1960 yılı Mayıs olayları Türk toplumunun bütün sınıfları üzerine etki yaptı. Fakat bu olayların özellikle işçi sınıfı için büyük bir önemi vardı. Çünkü çağımızda, Türkiyenin tarihi gelişmesinin bütün aşamalarında büyüyen bir anti-kapitalist kuvvet olarak ortaya çıkan bu sınıf, hükümet darbesinden sonra, aktif mücadelesiyle memleketin politik ve ekonomik hayatının merkezinde yer almıştı.

Türk proletaryasının durumu ve mücadelesi, bugün Türkiye ekonomisinin ve iç politikasının başlıca meselelerinden biridir. Türkiyede işçi hareketi ve genel demokratik hareket, memleketin dış politikasına da belirli bir etki yapmaya başlamıştır.

Bayar-Menderes idaresinin âkibeti göstermiştir ki, Türk burjuvazisi artık açık bir cebir ve şiddet yoluyla iktidarda tutunamaz, işçi sınıfının, teşkilâtsiz ve ezilmiş olmasından ileri gelen pasifliğine daha fazla belbağlayamaz. Türk proletaryasının büyük bir kuvvet olduğunu, işçi sınıfının düşmanları bile şimdi kabul etmektedir.

Türkiyede ücretli emekle çalışanların genel sayısı 2 milyon 800 bindir. Yüzbinlerce işsiz de hesaba katılırsa, daimi ve geçici işçilerin sayısı 3 milyonu aşar, ki bu, genel nüfusun %10-unu, kendi başına çalışanların 21-23'ünü teşkil eder.

Memlekette, birkaç milyon (bazı verilere göre 3–5 milyon) «gizli işsiz» vardır. Bunlar, şehir ve köy yoksullarının meydana getirdiği yarı proleterler ordusudur. Yoksullaşma hızlandıkça sayıları da artmaktadır. Köy «göçebe işçileri»nin önemli bir kısmı, şehirlerde yarı işçileşmiş müstahdemler, zanaatkarlar, esnaf, küçük üreticiler ve diğer dar gelirli halk topluluklarının çoğunluğu da bunlara katılabilir. Sosyal durumları bakımından bunlar (en küçük yarı-mülkiyet sahibidirler, yarı işçi-yarı ortaklardır) proletarya ile proleter olmayan tabakalar arasında yer alırlar. Türkiye şehir nüfusunun proleter olmayan orta sosyal tabakalarının önemli bir kısmının durumu çoğu zaman proletaryanın durumundan az farklıdır. 1965 Martında Devlet İstatistik Genel Müdürlüğü devlet dairelerinde çalışan memurların maaşları hakkında rakamlar yayınladı. Bu rakamlara göre 268,9 bin memurdan 44,2 bini ayda 100–400 Lira, 93,9 bin memur 400–600 lira (uzman işçi aylığı kadar) maaş almaktadır. Şu halde, devlet memurlarının yarısının geliri uzman işçilerin iş ücreti sınırları içinde bulunmaktadır. Bunun için, tabiidir ki, küçük memurların durumu, bu ortamda (onlar arasında), çoğu zaman mevcut yaşama şartlarına karşı kesin protestolara yol açan bir küçük burjuva radikalizmi doğuruyor. Böylece, Türk proletaryası, çeşitli derecelerde yoksullaşmış şehir ve köy emekçilerinden meydana gelen ve sayıları milyonları bulan proletarya dışı halk tabakalarıyla çevrilmiş bulunuyor. Türkiye'nin «Proletarya dışı»ndaki halkının büyük bir kısmı, emperyalizme karşı, barış ve sosyal ilerleme uğrunda mücadelelerinde işçi sınıfının potansiel müttefidir.

1961 rakamlarına göre, (Türkiyede) bütün çalışan işçilerin 640 bini büyük imal sanayiinde-bunların % 78,4 özel işletmelerde, % 21,6 devlet sektöründedir —, 250 bini zanaatçı tipi küçük işletmelerde, 60 binden fazlası maden ocaklarında, 227 bini inşaat işlerinde, 600 bine yakını ticarete, 200 bini ulaştırmada çalışıyordu. Memleketteki bütün sanayi işçilerinin sayısı 1 milyon 200 bine yakındır. Köy ekonomisinde periyodik veya daimi olarak 1 milyona yakın ücretli işçi çalışmaktadır, ki bunlar daha çok İzmir, Adana ve Mersin bölgelerinde toplanmışlardır.

Türkiyede köy halk hızla proleterleşiyor. Tanınmış Türk sosyologu C. Talas'ın yazdığına göre, tarımda kendi başına çalışan nüfusun % 10-unun daimi veya periyodik işçi durumunda bulunduğu tahmin ediliyor. Demek ki, çalışan köylülerin 900 bin kadarı daimi veya geçici işçidir». C. Talas, Türk köylerinde 12 yaşına basmış çocukların da çalışmaya yetenekli sayıldığını, bunun için tarım işçileri sayısının daha da yüksek olabileceğini belirtiyor.

Sanayi işçilerinin sayısı göze çarpacak şekilde artıyor. Küçük ve büyük imal sanayiinde çalışan işçilerin 1938 yılında 560 bine yakın olan sayısı 1950 yılında 750 bindi, 1961 yılında yaklaşık olarak 900 bine, 1965 yılında ise 1 milyon 200 bine çıkmıştır.

Sanayi işçilerinin genel kitlesi içinde kadın ve çocuklar hemen hemen %22'yi teşkil ediyor. Bazı sanayi alanlarında (tekstil, tütün, dikiş) ve sanayi merkezlerinde (Bursa) kadın ve çocukların sayısı %40-ı geçiyor. Türkiye sanayiinin hızla gelişmesi ve her şeyden önce fabrika-üzün işletmelerinin hızlanan kuruluşu proletaryanın konsantrasyon ve santralizasyonunun artması sonucunu doğuruyor. 1951 yılında, her biri en az 10 işçi çalıştıran 10.174 işletmede 427 bin 400 işçi toplanmıştı. Sanayi işçilerinin yarısından çoğu, bütün işletmeler sayısının %2,2-sini teşkil eden büyük fabrika ve üzinlerde çalışıyordu.

1962 resmi rakamlarına göre, İş Kanunu 32.306 işletmeyi kapsamına alıyordu, ki bunların 4.397'si devlet işletmesi, 27.909'ü özel işletme idi. 13 bin işletmenin her birinde 4-9 işçi, 19 bin işletmede de en az 10 işçi çalışıyordu. Böylece, 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerin sayısı on yıl içinde hemen hemen iki misli arttı.

Türkiye sanayi işçilerinin %50'ye yakını memleketin en büyük üç şehrinde çalışıyor: İstanbul'da (%23), İzmir'de (%18), Ankara'da (%8). Büyük sanayi merkezleri arasında Zonguldak (%8), Bursa (%5), Aydın (%4) da vardır. Bu suretle Türk sanayi proletaryasının ana kitlesi memleketin birkaç büyük şehrinde toplanmıştır.

Büyük ölçüde iş gücü toplanması da görülüyor. En büyük sanayi merkezi İstanbulda bütün işçilerin yaklaşık olarak üçte biri en az bir kişinin çalıştığı işletmelerde bulunuyor.

İşçi sınıfının önemli bir kısmı atadan proleterdir (300-400 bin). Fakat son yıllarda işçi sınıfının genel artışı, büyük sayıda işçinin ancak yakın zamanlarda sanayi üretimine girmesiyle olmuştur. Türk proletaryasının ana ikmal kaynağı, yoksullaşmış dağılan köylüler, şehir ve köy yarı proleter unsurlarıdır. Harp sonrası yıllarında tamamiyle yoksullaşmış dağılan, yaşama araçlarından yoksun kalan yüzbinlerce köylü ekmeğe ve gündelik aramak için şehirlere, entansif kapitalist tarım üretimi merkezlerine akın ettiler. Bu köylülerin büyük bir kısmı işçi sınıfı saflarına katılmakla beraber, kendi ufak toprağıyla takıntısını korumaya devam ediyor, belirli zamanlarda (yılıda üç ay ve daha fazla bir zaman için) köylerine, tarla işlerine dönüyor.

Sezon işçilerinin, geçici işçilerin ana kitlesi, tabiatıyla, köy ekonomisinde çalışıyor. Burada geçici işçiler gündelik çalışanların %90-ından çoktur. Şehirlerde geçici işçiler, yapı işçilerinin, hamalların, tütün işçilerinin, gıda sanayiinin bir çok alanlarındaki işçilerin ana kitlesini teşkil ederler. Köylü sezon işçilerinin önemli bir kısmı bakır, krom, ham demir cevheri ocaklarında, kömür ocaklarında çalışırlar.

Genel olarak, Türk istatistikçilerinin verdikleri bazı bilgilere göre, Türkiye'de şehir işçilerinin %40 kadarı ancak yılın az bir kısmında işletmelerde çalışıyor. Bu durum, şüphesiz ki, işçilerde bilincin gelişmesini güçleştiriyor,

meslek kapanıklığı içinde kalmalarını kolaylaştırıyor, küçük burjuva ideolojisinin aralarına sızması için şartlar yaratıyor.

Diğer taraftan, bir kısım köylülerin ekmek parası için şehirlere akın etmeleri, sanayi işçileriyle daimi temas halinde bulunmaları, şüphesiz ki, köy emekçilerinin genel bilinçlilik seviyesini yükseltiyor, görüş ufuklarını genişletiyor, ileri fikirlerin hızla köye girmesini kolaylaştırıyor.

Türkiye'nin geri kalmışlığının bir belirtisi de Türk işçilerinin ana kitlesinin hafif sanayide çalışmasıdır. 1961 yılında bütün sanayi işçilerinin % 37,5-uğu tekstil ve dikim alanlarında çalışıyor ve ancak % 15,9-u makina tamiri ve makina yapımı işletmelerinde işliyordu.

Türkiyede devlet sektöründeki önemli gelişme, devlet işletmelerinde çalışan işçilerin nisbeten fazla olmasını sağlıyor. Fabrika-üzinlerde imal sanayii işçilerinin % 20-den fazlası devlet sektörü işletmelerindedir. Kömür ve petrol sanayiinde çalışan işçilerin ise % 90-dan fazlası devlet sektöründedir.

Görüldüğü gibi, bugünkü Türkiyede işçi sınıfı, nüfusun önemli bir kısmını teşkil ediyor ve haklı olarak, Türk toplumunun sosyal yapısında başlıca yeri alıyor. Fakat bu memleket proletaryasının rolü ve önemi, nüfusun genel kitlesindeki izafi ağırlığından çok yüksektir, çünkü işçi sınıfı ekonominin başlıca, en hayati önemdeki (sanayi, ulaştırma, iletişimasyon v.b.) alanlarında üstünlük taşıyor, üretimin en ileri şekilleriyle bağlı bulunuyor, memleketin sosyal ilerliğinin öncülüğünü yapıyor.

Türk işçi sınıfının büyük bir kısmını işsizler teşkil ediyor. Türkiyede işsizlik günün en önemli, en güç problemlerinden biri haline gelmiştir. (Eski) Cumhurbaşkanlığı C. Gürsel konuşmalarından birinde, emekçilerin ıstıraplarının başlıca sebeplerinden birinin işsizlik olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştı. Bu türlü itiraflara rağmen, gerçekte patronun hükmü ile işçilere yol verilmesini yasaklayan, yurttaşların çalışma hakkını fiilen garanti altına alan bir kanun yoktur. Üstelik, 1963 Temmuzunda hükümet, burjuvazinin elinde işçiler üzerine güçlü bir etki silâhı olan özel bir kanunla lokavta müsaade etmiştir.

İş ve işçi Bulma Kurumunun Türkiyedeki işsizlerin sayısı hakkındaki resmi verileri, basının resmi olmayan açıklamalarından, idarecilerin itiraflarından, hatta hayatlarını kazanmak için yabancı memleketlere akın eden işçilerin sayısı hakkındaki resmi bilgilerden çok farklıdır. Bu durum şununla izah edilir ki, İş Bürosu, gerçekte, yalnız iş bulmak için kendisine başvurularını kaydeder. Bununla beraber, iş ve işçi Bulma Kurumunun verileri bile Türkiyede işsizler sayısının olağanüstü artışını gösteriyor. İş ve işçi Bulma Kurumunun şubeleri, 1953 yılı içinde 257,2 bin, 1955 de 462,9 bin, 1960 da 688 bin, 1963 de 545,1 bin işsiz kaydetmişlerdi. Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin açıkladığına göre, Türkiyede şehir proletaryasının en az % 15-i tamamen veya kısmen işsizdir.

Türk basını işsizlerin büyük sayısı hakkında sık sık bilgi verir. «Yeni sabah» gazetesi, 1963 Ekiminde Devlet Planlama Teşkilâtı raporuna göre 1964 yılında işsiz sayısının 1,4 milyon olacağını yazıyordu. Fakat «Akşam» gazetesi 19 Mart 1964 günü memlekette 1,5 milyon işsiz bulunduğunu bildiriyordu. «Forum» dergisi 1964 Nisanında şöyle yazıyordu: «Nüfusun artması dolayısıyla yılda 200 bin aile (1 milyon insan) yaşamak için yeni iş aramak zorundadır. Bu kitlenin dörtte biri şehirlere akın ediyor». Dergi, önümüzdeki yıllarda şehir nüfusunun, yalnız hayatını kazanmak için gelenlerle 4–5 milyon artacağını tahmin ediyordu.

Batı Almanya, Avusturya, Belçika ve başka memleketlerdeki işletmeler için Türk işçilerinin kitle halinde yazılması da sanayi proleterleri arasındaki büyük işsizliği gösterir . . . 1965 Nisanında Royter ajansı muhabirinin İstanbuldan bildirdiğine göre, o yıl o sırada 100 bin Türk işçisinin çalıştığı Batı Almanya'ya en 10 bin işçi daha gidecekti. Resmi Türk temsilcileri Fransaya Türk işçisi göndermek için Fransız firmalarıyla anlaşmaya varmışlardı. Bu işçiler, resmi veya gayri resmi olarak Belçikada, Hollandada, İsviçrede, Fransada, İngilterede, Avusturyada çalışan onbinlerce Türk vatandaşının dışındadır. Bu muhabir, 300 bine yakın Türk işsizinin memleket dışına gönderilmek için sıra beklediğini, Türk işçisi materyali kullanmanın faydalarından ötürü Batı Almanyanın 600 bin ucuz işçiye ihtiyacı olduğunu bildiriyordu . . . Batı ekonomistlerinin «dünyanın en ucuz işçisi» dedikleri ve Batı kapitalistlerinin işlerinden «pek memnun» kaldıkları Türk işçileri maden ocaklarındaki ağır işlerde, demiryolu ve şose yapımında, sağlık için zararlı kimya, metalürji işletmelerinde ve benzeri sanayi alanlarında kullanılıyor. Ancak giderilmesi imkânsız ihtiyaçlar, çaresizlik, açlık ve işsizliktir ki, on binlerce Türk işçisini hayatını kazanmak için yadellere atılmaya zorluyor.

Böylece, Türk proletaryasının büyük bir kısmı, varlığını sürdürmek için ilk ve en zorunlu şart olan işden yoksundur. İşçi sınıfının çalışan kısmının karşısında, sayıca, memleketin sanayi proletaryasını belki de aşan muazzam bir işsizler ordusu duruyor.

Gittikçe büyüyen bu yedek ordunun işgücü piyasasına baskısı, muazzam nisbi bir tarım nüfus fazlalığı, emekçilerin politik haktan yoksunluğu ve hareketlerinin amansızca ezilmesi, birçok sanayi alanlarında işçilerin dağılıklığı, artan sömürülmesi ve daha bir çok etkenler Türk proletaryasının olağanüstü ağır durumunu ve düşük yaşayış seviyesini hazırlayan şartlardır.

Türk proletaryasının sefaletinin artmasına yardım eden dış faktörler de vardır. Emperyalist tekellerin Türkiyeye ekonomik yayılışı, Türkiyenin «Ortak pazar»a üye olması, gelişmiş Avrupa kapitalist ülkeleriyle entegrasyona girmesi öyle bir sonuç doğuruyor ki, Türkiye sanayi mamullerinin çoğu, maliyet değeri bakımından, Batı ülkelerinin yüksek derecede mekanize

sanayinin mamulleriyle rekabet edemiyor. Bu yüzden Türkiye ekonomisi, milli burjuvazinin tamamıyla işçiler aleyhine kapatmaya çalıştığı ciddi zararlara uğruyor. Yalnız 1963 yılında Türkiye'nin dış ticaret açığının 2,9 milyon lira tuttuğunu, demir, çimento, şeker v.b. gibi Türk mallarının maliyet değerlerinin ise birçok yabancı memleketlerinkinden çok daha yüksek olduğunu belirtmek yeter.

Tanınmış Türk milyoneri banker Kazım Taşkentin Ekonomik Araştırmalar Enstitüsünde yaptığı konuşmalardan biri, burjuvazinin, ekonomik zorlukları işçi sınıfının sırtına yükleme çabalarının çok parlak bir örneğidir. Bu konuşmada, «işçilerin iş verimliliğinin ve sanayimizin rekabet gücünün artırılması» meselelerine başlıca yer verilmiştir. Taşkente göre, bunun için «işletmelerde üretim kültürünün yüksek bir dereceye ulaştırılması» Batı örneğini tam olarak izlemek gerekir. Başka bir deyişle, milyoner, işçileri sömürmenin en yeni metodlarını Batıdan almayı tavsiye ediyor. K. Taşkentin bütün konuşması, Türk burjuvazisinin «gelişmiş memleketlerin ileri metodlarını» alarak malların maliyet değerini düşürmesi, rekabet güçlerini artırması gereği etrafında dönüp dolaşıyordu. Şüphe yok ki, K. Taşkente bu konuşmasında burjuvazinin çok nüfuzlu bir grubunun fikrini ifade etmişti.

Türk proletaryasının durumundaki artan kötüleşme, her şeyden önce işgücü değeriyle iş ücreti arasındaki büyük ayrılıkta ifadesini buluyor. Geçim asgarisi ile işçi ücretlerinin mukayeseli rakamları bu hususta belirli bir fikir verebilir.

Türk istatistikleri memleketteki geçim asgarisi hakkında resmi bilgi vermiyorlar. Bazı ekonomistlerin yaptıkları hesaba göre, dört kişilik bir şehirli ailenin geçim asgarisi ayda 2 bin lirayı aşıyor. Tabii, bu para tutarı işgücünün, son yıllarda göze çarpar bir şekilde artan reel değerini yakından aksettirmemektedir. Üretimin teknik seviyesinin yükselmesi, emek entan-zifikasyonunun artması ve üretim seyrinde işçilerin sömürülmesi, ister istemez, Türkiye'de her zaman değerinden çok aşağı fiyatla satılan işçi gücünün beslenmesi ve tekrar üretimi için gereken masrafları çoğaltıyor.

Türk işçilerinin nominal iş ücreti, ayrı ayrı üretim alanlarına ve memleketin bölgelerine göre çok değişir. Adana ve Mersin bölgelerinde köy proleterlerinin «sabah karanlığından akşam karanlığına» kadar süren çalışmalarının ücreti 3,5–4,5 Lira arasında oynar. Üstelik bu paranın önemli bir kısmı (% 10–15) işçinin kiralınmasında aracı rolü oynayan, aynı zamanda 25–30 işçiye gözcülük eden elçinin (dayı başının) eline geçer.

Evlerde götürü çalışanlar bir köle bağımlılığı ile patronlara bağlıdır. İşçilerin bu kategorisi dağınık haldedir, köy ekonomisiyle bağlarını muhafaza eder, aracı-patronlara bağımlıdır, çalışma saatleri sınırlı değildir. Bu sebepler yüzünden iş ücretleri çok düşüktür. Ev işçisinin, çoğu zaman, karısı, çocukları ve akrabaları da «üretim» katılır, fakat iş ücreti yalnız aile başkanına, yani bir kişiye ödenir. Bütün ailenin kölece emeğinin kar-

şılığı olarak aile başkanı günde 4–5 Lira alır ki, bunun da önemli bir kısmı çeşitli araçlara gider.

Fabrika-üzün işçilerinin iş ücretleri biraz daha yüksektir. Ne yazık ki, Türkiye hükümeti, işçilerin iş ücretlerine dair resmi istatistik bilgisi yayınlamıyor. Bazı bilgilere göre 1960 yılında ortalama iş ücreti günde 11 Lira idi. Devlet Planlama Teşkilâtının hesaplarına göre, 1961–1963 içinde ortalama ücretler % 14,5 yükselmiş, yani aşağı yukarı günde 12–13 Liraya çıkmıştır (bütün iş ücreti şekilleri).

Fabrika işçilerinin ortalama iş ücretleri hakkında başka bilgiler de var. Bu bilgiler Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından verilmekte ve başlıca olarak, memleketin büyük sanayi işletmelerindeki 650,4 bin (1963) işçi ile ilgili bulunmaktadır. Rakamlar, hiç değilse şu sebeplerden ötürü açıkça büyütülmüştür: Sigortalar Kurumu ancak, daimi olarak işletmelerde çalışan nisbeten az bir kısım işçilere açıktır; bu rakamlar nisbeten yüksek ücret alan işçilere aittir; mühendis-teknik kadronun, işletme memurlarının aylıkları da işçi ücretlerinin genel tutarı içindedir; iş ücretlerine her çeşit emek karşılıkları, bu arada büyük bir kısmı işçinin eline değmeyen «sosyal yardım» (sağlık personeli aylıkları veya sigorta fonu için iş ücretlerinden kesilen para) v.s. girer . . .

Türk basını, sanayi işçilerinin mutlak çoğunluğunun iş ücretlerinin Sosyal Sigortalar Kurumu'nun «ortalama» rakamlarından çok ayrıldığını defalarca açıklamıştır . . .

Tüm olarak, fabrika işçilerinin mutlak çoğunluğunun günlük iş ücreti 8–15 Lira arasında değişir. Türk işçilerinin iş ücretlerinin herhangi bir Avrupa memleketininkinden çok daha aşağı olduğunu burjuva yazarları bile açıkça itiraf etmektedirler.

Böylece, resmi istatistiklerin, çok kere mühendislerin, teknik personelin gelir ve yüksek ücretlerini de hesaba katarak çıkardığı sanayi işçilerinin ücretleri hakkındaki «ortalama» rakamlardan bile görünüyor ki, Türkiye'de iş ücreti yaşama asgarisinden dört-beş kat azdır. Başka bir deyişle, iş ücreti pratikte, yalnız başına bir işçinin fizik varlığını sürdürmesi için gereken paranın asgarisine indirilmiştir ve bu, şüphesiz ki, sadece, iş gücünün, değerinin çok altında satıldığını değil, aynı zamanda Türkiye işçi sınıfının korkunç bir sömürüye uğradığını gösterir.

İş ücretlerinden söz ederken işçilerin durumunda önemli rol oynayan bazı noktalara da dokunmak gerekir. Her şeyden önce kadın emeğiyle çocuk emeği ücretlerinde hâlâ fark vardır. Yaşı 16-ya kadar olan çocukların iş ücretleri yetişkin erkeklerin iş ücretlerinin ancak % 70–75-i, kadınlarınki ise % 75–80-idir. Meselâ, tekstil ve gıda sanayiinde durum böyledir.

Türkiye'de üretimin bütün alanlarında, işçilere natürel (mal karşılığı) ödeme ve «sosyal yardım» adı verilen ödeme şekilleri çok yaygındır. Değeri

80 kuruştan 150 kuruşa kadar olan öğle yemekleri (başlıca olarak devlet sektörü işletmelerinde) natürel ödeme şekline girer. Bazı devlet fabrikaları ile özel fabrikalarda işçilere ekmek ve katık ve çok kere işletmelerin ürünleri veya artıkları (sigara fabrikalarında), kepek (un fabrikalarında), şeker, hayvan yemi (şeker fabrikalarında) v.s. verilir. İşçiye bazan iş elbisesi verilir ve bedeli iş ücretleri genel tutarına eklenir.

«Sosyal yardım»dan şunlar anlaşılır: İki çocuklu aile sahibi işçilere yapılan zamlar (üçüncü çocuk için yardım yapılmaz), evlenme için, çocuk doğumu için verilen belirli para, aile reisinin ölümü halinde yapılan yardımlar, hafta tatili veya bayram günlerinde, izinlilik sırasında «normal» iş ücretinin yarısı miktarında ödenen para (yani peşin iş ücreti), her türlü primler (meselâ üretim verimliliği primi), işçiler için Sosyal Sigorta Kurumu fonuna yatırılan paralar (aidatın yarısını işçilerin kendileri öder) v.s.

Natürel ve «sosyal yardım» ödeme şekilleri, işçi ücretlerinde önemli bir yer tutar: İzmirdeki devlet tekel işletmelerinde bu % 45, İstanbul otomobil tamir atelyelerinde % 35, Samsun Sigara Fabrikalarında % 28 dir.

Natürel ödemeleri ve «sosyal yardım»ın işçi ücretleri genel tutarındaki büyük ağırlığı işçilerin maddi durumlarını ciddi surette zorlaştırıyor, işçilere ayrı bir ıstırap kaynağı oluyor, kendisine «velinimet» süsü veren kapitaliste bağımlılıklarını artırıyor. Gerçekte, iş ücretinin işçiye para olarak ödenen kısmını, Türkiyede bir işçinin ailesiyle birlikte geçimini sağlayamayacak kadar önemsiz bir seviyeye indiriliyor. Neticede onun (işçinin), natürel ödemenin şekil ve miktarını bildiği gibi tayin eden, aynı zamanda işçilere «sosyal yardım»ı keyfine göre tek başına uygulayan patrona bağımlılığını ölçsüz derecede kuvvetleniyor. V. I. Lenin şöyle yazmıştı: «Bu ödeme şekli (natürel şekli) işçileri patronlara kölece bağımlı bir hale getirir, patronlara ayrı kazanç sağlar».

Patron, işçiye iş ücretini natürel olarak öderken onu iki katlı sömürüyor: Yalnız sanayi kazancı değil, ticaret kazancı da – ki bu kazanç Türkiyede çok yüksektir – elde etmek kapitalisti doğrudan doğruya yararlandırır. Bundan başka, işletmelerde işçilere, meselâ öğle yemeği verirken, patron, aldatma ve hile yollarına başvurmak için bir sürü imkânı sahiptir (öğle yemeği için toptan fiyatla aşağı kaliteli ürün almak, bunu perakende fiyatıyla ve yüksek kaliteli mal olarak işçiye sürmek v.s. gibi).

«Sosyal yardım» ve natürel ödeme şekli, kapitalistlere, işçi sınıfının çeşitli kategorileri arasında büyük farklar yapmak, diskriminasyon yoluna gitmek ve neticede iş ücretlerini aşağı seviyede tutmak imkânını veriyor. Kolektif iş anlaşmazlıklarında yüksek hakem kurulunun, iş ücretlerinin artırılması yolundaki işçi isteklerini «sosyal yardım» yapıldığı pahasıyla reddetmediği hiç bir kararı hemen hemen yoktur . . .

Türkiyede faaliyette bulunan emperyalist tekeller de bu çeşit iş ücreti sisteminden çok başarılı bir şekilde faydalanmaktadır. Amerikalıların

yönetimi altında gerçekleştirilen inşaat tesislerinde Amerikan-Türk, Batı Alman-Türk, İngiliz-Türk kumpanyalarında durum böyledir.

İş ücretlerini artırmak ve maddi durumlarını düzeltmek için işçilerin artan istekleri burjuvaziye manevra yapmaya, yeni ve daha dolambaçlı aldatma metodlarına başvurmaya zorluyor. İşçilerin işletme kârlarına katılmaları hakkındaki kararın doğurduğu yeni emek ödeme pratiği işte böyle bir metoddur.

Bu karara göre, işçiler özel bir anlaşma ile işletmelerin kârlarına iştirak edebilirler. Bu, işçilerin çalıştıkları işletmelerde yaptıkları katkının «sorumluluğunu artırmak», proleterlerin kapitalist işletmeciliğe katıldıkları görüntüsünü yaratmak, kendilerinin de sermaye yatırımcısı oldukları vehmini onlarda uyandırmak ve nihayet işçiler arasında küçük burjuva ideolojisini kuvvetlendirmek, iş ücretlerinin artırılması isteğinden vazgeçmeleri için yeni bir fırsat ele geçirmek amacı ile yapılıyor. Karakteristik olan nokta şudur ki, kanun işçilere kâra «katılma» müsadese verirken, işletmenin ve kâr dağıtımının onlar tarafından etkili bir kontrolünü öngörmüyor . . .

Böylece, Türk işçilerinin iş ücretlerinin düşük seviyesi, aynı zamanda işçilerin ayrı ayrı kategorilere parçalanmasına, diskriminasyonuna, emekçilerin iki katlı sömürülmesi hesabına burjuvazinin ilâve kâr elde etmesine yöneltilen özel bir sadaka sistemiyle destekleniyor.

Bazı işletmelerde «sosyal yardım» işlerinin yaygın olması, etkili bir sigorta kurulmasının hükümetçe sürüncemede bırakılmasına belli ölçüde bahane hizmeti görüyor. 1965 yılında sigorta, sanayi işçilerinin ancak %60-ını ve memleket işçi sınıfının %20-ini kapsıyordu . . . Durumlarını iyileştirmek için azimle savaştan tarım işçilerinin tümü her türlü sosyal haktan ve sigorta güvenliğinden yoksundur.

Yeni sigorta kanunu, Türkiyede, işçilerin uzun ve çetin mücadeleleri sonucunda 1 Mart 1965 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu kanunun bazı hükümleri Türkiyede sigorta işlerinin kurulmasını kolaylaştırıyor, düzen altına alıyor. Bununla birlikte, kanun emekçilerin bir çok isteklerini yine de karşılamıyor: İşsizlik sigortasını öngörmüyor, tarım işçilerini, zanaatkârları, küçük işletmelerdeki işçileri ve serbest meslek sahiplerini kapsamıyor. Küçük şehirlerde, kasabalarda kanun uzun bir süre içinde «yürürlüğe» gidecek. Kaldı ki, yeni kanun gereğince işçilerin aidat yüzdeleri önemli derecede artmıştır. Meselâ kanunun çıkmasından önce hastalık sigortası için iş ücretinin %4-ü sigorta fonuna kesiliyordu, 1966 Martından beri ise %8-i kesilmektedir. Bunun %4-ünü doğrudan doğruya işçi ödüyor, %4-ünü «sosyal yardım» şeklinde, yani yine işçinin sırtından, patron ödüyor. Sakatlık, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları için iş ücretinin %11-i kesilmektedir ki, bunun %5-i sigortalıdan, %6-sı işverenden alınıyor. Tüm olarak sigorta ödemeleri toplamı iş ücretinin %20-sine çıkarılmıştır, bunun %9-unu sigortalı, %11-ini işveren ödemektedir.

Yeni kanun hastalık halinde işçi ailesini şeklen kapsamına alıyor, gerçekte ise bu hüküm büyük şehirlerde bile ancak «tedricen» uygulanacaktır. İstanbul gibi bir sanayi merkezinde «hekim yetersizliği yüzünden» bu hüküm şimdilik uygulanmıyor . . .

Böylece, Türkiyede işçilerin sigortalanması kendilerinin sırtından gerçekleştiriliyor, zamanımızın isteklerini karşılamıyor. Bununla birlikte, bu çeşit sigortalama bile, sigorta işlerinin özel sermayeye devrini isteyen burjuvazinin bir kısmında şimdiden hoşnutsuzluk doğuruyor.

Oysa sigorta fonu olarak işçilerden toplanan ödemelerden özel işletmelerin kredilendirilmesi için geniş ölçüde faydalanılıyor. 1961 yılında İşçi Sigorta Kurumu, o zamanki Çalışma Bakanı Cahit Talasın direktifiyle, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankasının da (75 milyon lira hisse ile) iştirak ettiği 150 milyon Lira sermayeli «Özel Sanayi Kredi Fonu»nu bile kurdu. Bakan, işçi paralarını bu şekilde kullanmanın «sosyal ve ekonomik bakımdan» faydalı olduğunu belirtti. Çalışma Bakanına göre işçilerin açıkça ve pervasızca soyulması «faydalı» olmuştur . . .

Fiyat yükselişi meselesine dokunulmazsa emekçilerin maddi durumlarının karakteristiği eksik kalır.

Resmi kaynaklara göre, gıda maddeleri fiyatlarında, 1938 den 1949-a kadar ortalama 4,5 misli artış oldu, 1955 de ise 612 noktasına ulaştı. 1955 den sonra zaruri ihtiyaç maddeleri daha da hızla yükselmeye başladı . . . 1953 100 kabul edilirse, 1960 Mayısına doğru, yani Bayar-Menderes hükümetinin devrilmesine kadar geçim endeksi 203,9 noktasında idi. Hükümet darbesinden sonra fiyat artışları durmadı. Genel geçim endeksi 1964 Ekiminde 266, 1966 yılı Ocak ayında ise 173 idi.

Böylece Türkiyede, en zaruri eşya fiyatlarında aralıksız ve hızlı bir artış görülüyor. Yalnız 1960–1965 yıllarında asgari geçim endeksi hiç değilse % 30–35 artmıştır.

Bu süre içinde iş ücreti ne gibi değişmeler geçirdi?

Türk ekonomisti Feridum Ergin, 1960–1963 yılları içinde iş ücreti «ortalama» tutarının en iyi hallerde % 17 arttığını, sanayiın bazı dallarında artışın 8–13 olduğunu yazıyordu. Haftalık «Yön» dergisi 1964 Aralığında İstanbul Ticaret Odasının verilerine dayanarak, aynı yıllar içinde iş ücretinin % 14,5 arttığını yazdı. Kaldı ki, Türk işçilerinin iş ücretlerinde başlıca yükselme son zamanlarda, proletaryanın şiddetli baskısı altında Türkiye hükümetinin greve resmen müsaade etmek zorunda kalmasıyla oldu. Gazetelerin bildirdiğine göre, yalnız 1963 yılının ikinci yarısında ve 1964 yılında Türkiyede emekçilerin 696 grevi oldu ve bunlara özel sektörler 137,5 bin, devlet sektöründen de 206,7 bin işçi katıldı. Çetin mücadeleler sonunda işçiler iş ücretlerinde ortalama % 10,25 bir yükseltme elde ettiler.

Fakat, Türk işçilerinin iş ücretlerinin bir miktar artışı hayat pahalılığının artışından açıkça geri kalıyor. Bu, diğer delillerle birlikte, proletaryanın

ekonomik durumunun daha da kötüleştiğini gösteren önemli bir kanıttır. Türkiye işçi sınıfının reel iş ücretinin azalışı anı sömürmenin kuvvetlenmesi şartları içinde oluyor.

Türkiyenin bütün harp sonrası tarihi, proletaryayı sömürmenin biteviye artmasıyla karakterize edilir. Sanayi sayımı materyellerinden çıkarılan sanayi işçilerinin sömürülme derecesi hesapları, Türkiyede artık-değer normunun 300–360 arasında oynadığı gösteriyor. Meselâ 1950 verilerine göre, sayıma giren işletmelerde 239,3 milyon Lira iş ücreti ödenmiş ve 863,3 milyon liralık «yeni yaratılmış değer» elde edilmiştir. Şu halde, Türk işçilerinin sömürülme derecesi o zaman en azından % 360 idi. 4.025 işletmeyi içine alan 1962 yılı büyük sanayi anket sorusu materyallerinin çözümlenmesinden anlaşılıyor ki, bir yıl içinde 230 devlet işletmesinde 1.002 milyon Lira iç ücreti ödenmiş ve 3.580 milyonluk «yeni yaratılmış değer» elde edilmiştir, 3.795 özel işletmede ise işçilere 1.075 milyon Lira ücret ödenmiş, 3.220 milyon liralık değer elde edilmiştir. Böylece, artık-değerin iş ücretine oranı 1962 yılında en azdan % 300–360 tutarındadır. Bu hesaplar muhakkak ki tam değildir, ama şunu gösteriyorlar ki, işçi bir günde emeğiyle 55–60 Lira tutarıyla ifade olunan bir değer yaratıyor, iş ücreti olarak topu topu ancak (1962 ortalaması) 16,5 Lira alıyor. Kapitalist 40 Liradan çoğunu karşılıksız olarak kendine mal ediyor . . .

Nihayet bir avuç kapitalist, kapitalist devletle birlikte, onbinlerce işçiye 2 milyar Lira ücret ödeyerek, onların sömürülmesiyle 6,8 milyar gelir sağlıyor.

Türkiyede işçi sınıfını sömürmenin arttığını ayrı ayrı işletmeler ve sanayi alanları hakkındaki bazı bilgiler doğruluyor.

Ocak 1965 tarihli «Cumhuriyet» gazetesi 40 bin işçinin çalıştığı Zonguldak kömür bölgesinden aldığı bir haberi yayınladı. 1960 yılında bu bölgede 6.315 bin ton, 1963 yılında 6.793,2 bin ton, 1964 yılında ise 7.140 bin ton kömür çıkarıldı. Bu artış entanzisifikasyon yoluyla sağlandı. «Ocaklarda yeni çalışma metodları uygulanarak maliyet fiyatı düşürüldü» diyor gazete. Kömür çıkarımı yapan devlet işletmesinin geliri 1963 yılında 11 milyon Lira, 1964 yılında ise 38,8 milyon Lira idi. 1964 yılında kömür işçileri ocaklarda defalarca grev ilân ettiler ve sonunda iş ücretlerinin artırılmasını sağladılar. «Cumhuriyet» gazetesi üzüntü ile, «Bu artış olmasaydı işletmenin geliri 71 milyona çıkardı» diyordu.

Türkiyede taş kömürü ocaklarında yüzlerce işçinin ölümü, binlercesinin sakatlanmasıyla sonuçlanan kazaların gittikçe sıklaşması tesadüfi değildir . . .

İşçi sınıfının artan sömürülmesi proletaryanın yoksullaşmasına yol açan başlıca sebeptir, ve bu, birçok belirtilerde ifadesini bulmaktadır.

İşçilerin reel ücretleri aralıksız azalıyor ve bugün çok düşük bir seviyede bulunuyor. Son 10 yıl içinde memlekette hayat pahalılığı, resmi rakamlara

göre 2,8 mislidir, nominal iş ücreti ise, en iyi hallerde, ancak 2 misli artmıştır . . .

Harp içinde ve harp sonrası yıllarında Türkiye halkının en önemli beslenme maddeleri – ekmek, et, yağ, yumurta, şeker tüketiminde durmadan azalma oldu. Bu ürünlerin yerine patates tüketimi 1938 yılına nispetle üç misli arttı. Demek, emekçiler pahalı ürünlerden vazgeçmek, daha ucuz, fakat daha az faydalı olanları kullanmak zorunda kalmışlardır. Bu veriler, Türk emekçilerinin artan mutlak yoksullaşmasını gösterir.

Tüketim verilerinin mukayesesi, bir yandan da, emekçilerin yarı aç bir hayat sürdürdüklerini ortaya koyuyor . . .

Emekçilerin mesken şartlarının kötüleşmesi onların artan yoksullaşmasına kanittir. Pahalı kira ödemeye takati olmayan işçiler tahtadan, kontrplaktan, enkaz artıklarından, tuğladan ve benzeri «inşaat malzemeleri»nden kendilerine mesken kuruyorlar. Yüzbinlerce Türk emekçisi «gecekondu» denilen bu çeşit «ev»lerden her yıl binlercesini meydana getiriyor. Büyük şehirlerin etrafında sayısız izbeler belirmiştir . . .

Sefaletin bu artışı ve ümitsizlik, milyonlarca kâr sağlayan burjuvazinin çılgınca zenginleşmesine paralel gidiyor.

Proletaryanın yoksullaşması, onu, burjuvazinin mukabil hareketiyle karşılaşan kendi hakları uğrındaki mücadelesini kuvvetlendirmeye zorluyor. Türk burjuvazisinin işçi hareketine karşı mücadelesinin ana yolu, kaba ve açık şiddet, işçi sınıfının liderlerini fizikman yok etme ve provokasyonlar yoluyla ve belirli ölçüde öyle de kalıyor. Türkiyede «kurulu ekonomik veya politik düzeni değiştirmek amacıyla memleket içinde kurulmuş» herhangi bir teşkilâta bağlılığı yıllarca hapis cezasıyla tehdit eden Ceza Kanununun 141 ve 142 maddeleri hâlâ yürürlüktedir. Kanun, bu teşkilâtların yöneticilerine ölüm cezası da öngörüyor. Bu maddelerin harpten önceki İtalyan ceza kanunundan alındığını Türkiyede herkes bilir. Komünist Partisinin faaliyeti Türkiyede şiddetle yasaktır. İlerici teşkilâtların miting ve toplantılarına karşı irtica durmadan pogromlar, saldırılar tertipliyor. İşçi sınıfı, özellikle Bayar-Menderes devrinde çok şiddetli bir takibe ve baskıya uğradı.

Türk burjuvazisinin sağ kanadı, Türk proletaryasının bilincini aşırı milliyetçilikle, şövenlikle ve birçok hallerde dini taassup afyonu ile zehirlemek için büyük çaba gösteriyor. Türk basını ve radyoları zaman zaman anti-komünizm isterisi nöbetlerine tutuluyor.

Komünizmle mücadele kampanyalarında yabancı danışmanlar, özellikle Amerikanlı danışmanlar az rol oynamıyor. Amerikalı danışmanların Türk burjuvazisini, işçilere karşı davranışlarında, fazla liberallikle suçlamaları seyrek olaylardan değildir. Meselâ 1965 Martında «kollektif iş anlaşmazlıkları» üstüne İstanbul patronları için düzenlenen özel seminerde Amerikalı lektörler «Türk patronlarının Amerikalı patronlardan daha liberal olduk-

larını» ileri sürmüşlerdir. V. L. Motramın başkanlığındaki özel Amerikan heyeti Ankarada, Istanbulda, Izmirde, Adanada, Eskişehirde benzeri seminerler düzenlediler. Türkiyede faaliyette bulunan mahut Komünizle Mücadele Cemiyeti Amerikan çevrelerinden geniş yardım görmektedir.

Türkiyede sınıflar ve sınıf mücadelesi olmadığı ve olamayacağı, «Türkler birbiri için çalışan yekpare bir millettir» iddiası uzun zaman Türk hükümetinin resmi ideolojisi olmuştur. Yönetici çevreler «aşırı akımları» – sosyalizmi ve kapitalizmi – reddettiklerini ve bu akımlarla aktif mücadeleyi gerektiren orta bir yol tuttuklarını ilân ettiler. Pratikte bu teori işçilere ve onların teşkilâtlarına karşı kitlevi baskı ve şiddet hizmetini gördü.

Türkiyede sınıf savaşlarının gelişmesi, işçi ve özellikle sendika hareketinin genişlemesi, burjuvaziye, işçi meselesinde politikasını biraz değiştirmeye zorladı.

Yönetici çevreler, işçi hareketini pervasızca ezme politikasına, bu eski politikasına paralel olarak aldatma, avlama, söz verme, Birleşik Amerika, Batı Almanya sağcı sendikalarının ve reformist MHSF-nu (Milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonu) v.b.'nin de göz diktiği reformist sendikalar eliyle proletarya üzerinde etkisini kuvvetlendirme taktiğini gittikçe daha sık kullanmaya başladılar. Amerika Sendika Birlikleri AIF-AIK'in «göçebe elçisi» İrving Braun, Amerikan sendika boss-u Çarls A. Mayers, Birleşik Amerika eski Çalışma Bakanı V. F. Peterson v.b. gibi mallûm kişiler, Türkiyeyi birçok defalar ziyaret ettiler. Bir kısım Türk sendikacıları, Birleşik Amerika sendika okullarında ve 1955 yılında Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı tarafından Yakın Doğu ülkeleri için kurulan İstanbul Çalışma enstitüsünde öğrenim görüyorlar. Türk burjuvazisinin ve yabancı sağcı sendika temsilcilerinin, reformist ideolojiyi Türk proletaryası arasına sokma gayretleri, şüphe yok ki, belirli bazı sonuçlar vermektedir. Bugünkü Türkiyenin sendika ve işçi hareketinde, reformist sendikaların, patronların ve devletin belirli etkileri kendini gösteriyor. Fakat genel olarak, işçi hareketinin bugünkü şahlanış şartları içinde bu etki, yönetici çevrelerin beklediği sonuçları vermiyor.

1960 hükümet darbesi ve MBK-nin ilk icraatı, bir kısım işçilerde yeni hükümetin, durumlarını hafifleteceği, anti-demokratik kanunları kaldıracığı ümidini uyandırmıştı. Ama bu ümitler gerçekleşmedi. Yeni hükümet, Türk proletaryasının öne sürdüğü gündemin meselelerini çözmedi. Üstelik MBK işçi meselesinde önceki hükümetin politikasına devam etti . . .

Bununla beraber, yeni hükümetin işçi hareketindeki ileri atılışa ciddi surette engel olacak güçte olmadığı görüldü. Sayıca çoğalan ve teşkilâtça kuvvetlenen Türk proletaryası kendi hakları uğrunda mücadelede büyük bir azim göstermeye başladı.

Türkiyede işçi hareketinde yeni gelişmenin politik istekler ileri sürülmekle başlaması dikkate değer. Basının bildirdiğine göre, 1960 Eylülünde

işçi sendikaları Konfederasyonu, hükümetten, sendikalara otonomi ve bağımsızlık verilmesini, işçilere grev ve kolektif sözleşme hakkı tanınmasını, İş Kanununun yeniden gözden geçirilmesini istedi . . .

Tüm işçilerin isteği, hükümeti yeni bir sendikalar kanunu tasarısı hazırlamaya zorladı; basının açıkladığına göre greve «yalnız hükümetin müsaadesiyle» yol veriliyordu. Kanunun bazı anti-demokratik hükümleri basına sızmıştı. Bu hükümlerin niteliği, hükümetin işçiye karşı bir aksiyona hazırlandığından şüphe bırakmıyordu. Bu durum, işçileri yeni bir hızla harekete geçirdi. Memleketin her tarafında mitingler, toplantılar düzenlendi, hazırlanan kanuna karşı şiddetli protestolar yağdırıldı. Kömür sanayii işçileri, devlet tekel işletmeleri işçileri, deri sanayii işçileri, tekstilciler, inşaatçılar, demiryolu işçileri, lâstik sanayii işçileri v.b. protesto seslerini yükselttiler.

İşçi hareketindeki gelişme şartları içinde 1961 Şubatında, bazı Türk sendika yöneticilerinin inisiyatifiyle İstanbulda, programında İngiliz İşçi Partisinin kuvvetli etkisini taşıyan Türkiye İşçi Partisi (TİP) kuruldu. TİP-in programının vuzuhsuzluğu, 1961 yılında bu teşkilâtın az çok önemli işçi tabakalarını saflarında birleştirmesini engelledi. Ancak 1961 sonunda parti kurucuları partiden ayrıldıktan ve parti liderleri, ileri gelen sendika önderleriyle birlikte İş Kanununun yeniden gözden geçirilmesi, işçiye grev ve kolektif sözleşme hakkı verilmesi istekleriyle harekete geçtikten sonra partinin otoritesi yükselmeye başladı.

Büyük hareketler, hükümeti, işçiye grev ve kolektif sözleşme hakkı tanımayı formel olarak kabul etmeye zorladı. Yeni Türkiye Anayasasının (9 Temmuz 1961 de yürürlüğe girmiştir) 47. maddesinde işçilerin grev hakkından söz ediliyordu. Memleketin Anayasasına bu maddenin girmesi işçi hareketinin büyük bir başarısı, bu hareketin hükümetçe tanınması idi. Fakat grev yapmanın sonradan çıkarılacak bir «kanunla tanzim edileceği» Yeni Anayasada belirtiliyordu. Demek ki, işçinin daha reel grev hakkı için savaşıması gerekiyordu.

1961 yılının ikinci yarısı tamamiyle işçilerin kendi hakları uğrunda mücadelelerinin daha da genişlemesiyle geçti. Türkiye İş Konfederasyonu (Türk-İş) yönetimi, sıradan üyelerinin baskısı altında, Sendika, Grev ve Kolektif Sözleşme kanun tasarılarının görüşülmesine aktif olarak katılmak zorunda kaldı. İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Zonguldak işçilerinin bir sıra çıkışı şunu gösteriyordu ki, Türk proletaryası işçi hareketinin formel değil, reel olarak tanınmasını istiyor . . .

1962 Kasımında hükümet, Çalışma Meclisi adı altında, Türkiye İş Konfederasyonu, patron, hükümet, hukukçu ve üniversite profesörleri temsilcilerinin katıldığı bir toplantı düzenledi. Çalışma Meclisine, gerçekte, sendika, grev, kolektif sözleşme hakkındaki yeni kanun tasarılarını görüşme ve onaylama görevi verilmişti. Başka bir deyişle, Türkiye yönetici çevreleri kanun tasarılarının sorumluluğunu kendi üzerlerinden atmaya çalışır gibiy-

diler. Hükümetin bu manevrası belirli bir ölçüde başarı sağladı. Sendika liderleri, işçi olmayan temsilcilerin baskısı altında, işçilerin grev yapma, kolektif sözleşme imzalama haklarını sınırlayan kayıtların kanuna girmesine razı oldular.

Kanun tasarıları Çalışma Meclisi tarafından onaylandıktan sonra Parlamente'ye sevk edilerek, 15 Temmuz 1963'de kabul edildi. Sendikalar kanunu (N 247), Kolektif sözleşme, Grev ve Lokavut kanunu (N 275) işçilere sendika ve sendika birlikleri kurma hakkı tanıyor, fakat onları hükümetin kontrolü altına sokuyordu. Kanunun bazı maddeleri hükümeti, sendika yönetici seçimlerini, sendikaların mali vasıtalarını, politik kuruluşlarla ilişkilerini, milletlerarası bağlarını v.s. sıkıca kontrol altına alma müsaadesi veriyordu. İşçilere grev hakkı tanınmasını, greve geçilmesini âzami derecede sınırlayan kayıtlar izliyordu. Kanun her grevde özel müsaade ve çok dereceli bir onaylamayı öngörüyor, hükümete işçilerin herhangi bir grevini durdurma hakkı veriyor, kolektif iş anlaşmazlıklarında anti-demokratik hakem sistemini muhafaza ediyor, «kısmi ve genel seferberlik»te, «bir-üç yıl için bağlanan» kolektif sözleşme yürürlükte bulunduğu devre içinde» grevi yasaklıyor ve genel olarak birçok sanayi alanlarında işçiyi grev hakkından yoksun ediyor; lokavtlara (hiçbir sınırlama gözetmeden) müsaade ediyordu. İşte bütün bunlardan dolayı bugün Türkiye'de işçilerin grev hazırlaması ve yürütmesi bir hayli zorlaşmış bulunuyor.

Böylece, işçi hareketinde gelişme, Türkiye işçi sınıfının politik hakları uğrunda – ki proletaryanın isteklerinin özü budur – mücadelesiyle başladı. Bu mücadele ilk döneminde, işçilere kanuni grev hakkı tanıma, kolektif sözleşme bağlama, TIP-i teşkilâtlandırma ve sendika hareketini genişletmede ifadesini bulan ilk kısmi zaferlerle sonuçlandı. Türk sendikalarındaki sağcı liderlerin uzlaşıcı politikası olmasaydı Türk proletaryasının başarıları daha da büyük olabilirdi.

Türkiye işçi sınıfının, başlıca olarak, proletaryanın ekonomik durumunun iyileşmesi kesin şiarı altında geçen grev mücadelesi 1962 yılından beri hızla gelişiyor. Mücadelenin önemli yeni yönleri, çıkışların kitlevi oluşu; emperyalist tekellere, yerli büyük bankalara ve milyonerlere ait işletmelerdeki işçilerin savaşı, grev mücadelesinin başka şekil çıkışlarla (mitinglerle, gösterilerle v.s.) birleşmesi; işçilerin artan birlik ve dayanışmaları; Proleter isteklerinin diğer halk tabakaları tarafından desteklenmesidir . . .

Belirtmek gerekir ki, Türkiye hükümeti, gerçekte her zaman emperyalist tekelleri savunmaya kalkmış, onları haklı çıkarmıştır . . .

Türk burjuva basını, hükümetin tutumunu alkışlayarak, grevlerin durdurulmasını haklı göstermek için birçok sebepler ileri sürdü . . . Fakat aynı basın, bunun, işçilerin kanuni menfaatlerine aykırı olarak yapıldığından, hükümetin bu yolu tutmakla kendi memleketinin emekçilerinin haklarını açıktan açığa çiğnediğinden tek söz etmedi.

İlginç olan şu ki, eski Çalışma Bakanı Cahit Talas, hükümetin hareketlerini, nerdeyse bir yıllık gibi göstererek, sadece hükümeti haklı çıkarmaya çalışmakla da kalmadı, işlerin «Batı demokrasisine tamamiyle uygun olarak» yürütüldüğünü de ileri sürdü. Türk hükümeti, Türk işçilerine karşı emperyalist tekellerin çıkarlarını açıkça böyle savunmuş, grev kanununun işçilere karşı hükümlerinin içyüzü de bu suretle açığa çıkmıştır.

Kaydetmek gerekir ki, tam grev kanunu Mecliste onaylandığı ve işçilerin, kendi haklarını savunmak için bütün memlekette harekete geçtikleri sırada İşçi Sendikaları Konfederasyonunun sağcı yöneticileri, başta Seyfi Demirsoy, tipik «sarı» sendikacı hüviyetleriyle ortaya çıktılar. S. Demirsoyun, Türk işçilerinin grev ve kollektif sözleşme hakkı elde edecek seviyeye güya «ulaşmadıkları» yolundaki bildirisi yayınlandıktan sonra, 17 sendika, Konfederasyondan çıkmaya, ayrı bir birlik kurmaya karar verdiler. Gericı sendika yöneticilerinin gayretleriyle Türkiye işçi hareketinde parçalanma belirdi. Bununla beraber, sıradan sendika üyelerinin kendi haklarını savunmak için giriştikleri kitleli hareketler ve sağcı sendika yöneticilerinin bütün işçiler tarafından suçlanması, o sırada Türkiye işçi hareketinde parçalanmanın önlenmesine yardım etti . . .

Grev kanununun işçiye karşı olan niteliğini istatistik veriler de göstermektedir. Kanunun Türkiyede yürürlükte bulunduğu ilk yılda 200 binden fazla işçinin katıldığı 400-e yakın «kollektif iş anlaşmazlığı» çıktı. Fakat, «Forum» dergisinin yazdığı gibi, birçok hallerde işçiler greve geçmediler. Aynı devre içinde ancak 10 bin işçinin katıldığı 20 grev oldu. Bu durum, dergiye göre, kanunun «asıl başarısıdır».

1964 yılında Türkiyede 2.342 işletmede 696 kollektif iş anlaşmazlığı olmuştur. Bu iş anlaşmazlıklarına 344.219 işçi (206,7 bini «genel», 137,5 bini özel sektörlerde) katılmıştır. Fakat bu devre içinde ancak 87 işletmede grev olmuş, bunlara 11.316 işçi katılmıştır (bir yıl içinde 306.488 iş günü kaybedilmiştir).

Böylece kanun, Türk burjuvazisinin ümidini (kanunun grev mücadelesini zorlaştıracığı yolundaki ümidini) belirli ölçüde gerçekleştiriyor.

Grevci isteklerinin bellibaşlıları şunlardır: Emeğin entanzifikasyonuna son verilmesi, iş ücretlerinin artırılması, sosyal yardımların iyileştirilmesi, çalışma şartlarının düzeltilmesi, sendika haklarının tanınması. Kollektif anlaşmazlıkların genel sayısının üçte ikisi devlet sektöründe oluyor. Kanunun yürürlükte bulunduğu ilk yılın sonuçları böyledir.

Bütün bu engellere, zorluklara rağmen Türkiyede işçi sınıfının mücadelesi, bu arada grev mücadelesi genişliyor.

1965 yılında, yabancı ülkelere giden Türk işçilerinin insafsızca sömürüye karşı aktif olarak protestoya başladıkları haberleri geldi. Türkiyenin belirli çevreleri, Türk iş kuvvetini toparlayıp memleket dışına ihraç ederlerken bir sıra amaç gütmüşlerdi. Birincisi, işçileri memleket dışına ihraç ederek

Türkiyedeki muazzam işsizler ordusunun biraz azaltılması düşünülmüştü; İkincisi, iş ücreti olarak yabancı döviz alacak işçilerin tasarruflarını yurda gönderip memleketin döviz yedeklerini biraz artıracakları sanılmıştı; üçüncüsü, uzun zaman yabancı işletmelerde çalışacak işçilerin ihtisaslarını artıracakları ve «kültürlü» olarak dönecekleri hesaplanmıştı.

Ama gerçekler Türk yöneticilerinin birçok hesaplarını altüst etti. Birincisi, iş kuvveti ihracı muazzam işsizler ordusunu hiçbir surette azaltmamıştır, işsizlik artıyor ve memleketin ekonomik durumuna daha ciddi bir etki yapıyor. İkincisi, (yabancı ülkelerdeki) Türk işçilerinin iş ücretlerinin çok düşük olduğu görüldü. Bu işçilerin mutlak çoğunluğunun bir ihtisası yoktur ve aşağı ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Bundan başka, işçiler, Türk Lirasının yabancı dövize göre değer düşüklüğünü göz önünde tutarak, memlekete döviz değil, dışarda edindikleri eşyaları sokmayı tercih etmektedirler. Üçüncüsü, yabancı ülkelere giden Türk işçileri en insafsız bir sömürüye uğratılıyorlar. «Hürriyet» gazetesinin Ocak 1963 tarihli sayısında yazdığına göre, memleket dışındaki Türk işçilerine karşı «bir işçi muamelesi değil, bir köle muamelesi yapılıyor.»

Batı Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve başka ülkelerdeki Türk işçileri, aldaltıcı ve acıklı durumlarını gittikçe daha iyi anlıyorlar. Bunun için, dışarıya gönderilen işçilerin protesto sesleri yükselmekte ve onlar artık sözle yetinmemektedirler.

Hollandada yapı işlerinde çalışan ve çalıştıkları firmanın insanlık dışı davranışları, iş ücretlerinin azlığı canlarına tak diyen 140 Türk işçisi 1965 yılı Ocagında greve başladılar. Bu grev Hollanda hükümetini ciddi surette korkuttu. Polis Türk işçilerinin çoğunu tevkif etti, Amsterdamdan uçakla Türkiyeye sürdü...

Böylece Türk işçileri, «kültürü» kavrama ve benimseme alanında, bu patronların sandığından daha büyük yeteneklere sahip olduklarını gösterdiler. Türk işçileri, durumlarını iyileştirme yolunun mücadele yolu olduğunu kapitalistlerin zannettiğinden çok daha önce anlamışlardı.

Türkiyede hükümet darbesinden sonraki işçi hareketi gerçekleri, sınıf mücadelesinin bu memlekette çok keskin bir nitelik kazandığını gösteriyor. İşçilerin çıkışları daha kitlevi, daha çetin ve teşkilâtli bir hal almıştır. Türk proletaryası, modern mücadele metodlarının tecrübeleriyle hızla zenginleşiyor, bir sınıf olarak kendi kuvvetini tamamiyle kavramış bulunuyor, en ince tertiplere ve büyük engellere rağmen, kapitalizmin temellerine cesaretle saldırıyor. Türkiyede genel ekonomik şartlar (milli burjuvazinin hızla gelişmesi, yerli tekel kuruluşlarının doğuşu, burjuvazinin üst tabakasının emperyalizmle işbirliği, insafsızca sömürü, işçilerin artan yoksullaşması, Türk burjuvazisinin ve onun tekelci üst tabakasının kuvvetlenmesi nisbetinde bu yoksullaşmanın artması v.s.), Türk proletaryasını, kendi hakları uğrunda mücadeleye amansızca bir zorunlukla sürüp götürüyor, itiyor.

İşçi sendikalarının takibe uğraması, Komünist Partisinin faaliyetinin yasak edilmesi, birçok ilkel demokratik burjuva hürriyetlerinin yokluğu, reformist sendikaların işçi sınıfına nüfuzu v.s. işçi hareketinin gelişmesine engel olmakta henüz devam ediyor. Fakat bu hareketin daha şimdiden gördüğümüz kuvvet ve genişliği, onun önümüzdeki yakın yıllarda daha teşkilâtlı ve kitlevi bir nitelik kazanacağına şüphe bırakmıyor.

Türkiyenin ekonomik gelişmesinin bazı meseleleri

Türkiyede sosyal-ekonomik dönüşümler meselesi, ancak memleket içindeki sınıf kuvvetlerinin yerleşimi, sınıf mücadelesinin bu memleketteki genel seyri ile bağlı olarak çözülür. Yukarıda gösterildiği gibi, Türk burjuvazisi cinsdeş (mütecanis) olmaktan uzaktır. İkinci Dünya Savaşından sonra Türk milli burjuvazisi önemli değişikliklere uğradı ve bu, kapitalizmin gelişme seyrinde Türk burjuvazisi arasından, sayıca az, fakat ekonomik bakımdan oldukça güçlü, politik bakımdan nüfuzlu ve tekel burjuvazisi haline gelen bir kısım büyük burjuvazinin ayrılmasında ifadesini buldu. Bunlar, memleketin, güdücü durumdaki birkaç aksiyoner şirketin etrafında gruplaşan milyonleridir. Bu grubun pozisyonlarını tayin eden, her şeyden önce, en büyük bankaların – İş Bankasının, Ticaret Bankasının, Yapı Kredi Bankasının, Garanti Bankasının, Sanayi Kalkınma Bankasının – Türkiye Şeker Fabrikaları Şirketinin, Türkiye Çimento Sanayii Şirketinin, Ereğli Demir-çelik Sanayii İşletmelerinin, Umumi Mağazalar Şirketi'nin, Deniz Bankın v.s. pozisyonlarıdır. Bugünkü Türkiyede en büyük, en nüfuzlu özel kuruluş, etrafında memleketin en büyük burjuvazisinin gruplaştığı İş Bankasıdır.

Türkiyenin büyük sermayesi ve şekillenmekte olan Türk tekelleri şu özellikleri taşır: Birincisi, büyük Türk firmaları öyle bir, az gelişmiş tarım ülkesinde doğmuşlardır ki, burada bütün sanayi ürünlerinin izafi ağırlığı global üretim genel kitlesinde % 25–30-u teşkil ediyor, köy ekonomisinde derebeylik artıkları varlığını muhafazaya devam ediyor ve yabancı sermayenin nüfuzu artıyor. Tarihi alanda, gelişmiş Avrupa memleketlerinden ve Birleşik Amerikadan çok daha geç beliren milli büyük Türk sermayesinin «normal» bir yükseliş ve gelişme için ne vakti, ne de yeteri kadar gücü vardır. Büyük Türk şirketleri, devletin yardımıyla, bazı sanayi alanlarında kontrolü ele geçiren ve nüfuzunu köy ekonomisi üretimine yayan güçlü kuruluşlar olarak hemen hemen birden doğmuşlardır.

İkincisi, büyük Türk sermayesi ve şekillenmekte olan tekeller banka işlerinin küçük tepelerini, bazı sanayi ve ticaret alanlarını kucakladılar, köy ekonomisine sokulmaya başladılar. Sanayi, köy ekonomisinin, ticaretin

birçok alanlarında kapitalizmin ilkel şekilleri, geri işletme metodları varlıklarını muhafaza ediyor. Büyük Türk sermayesi belirli bir anlamda «eski kapitalizmin üzerinde bir üst yapıdır». Türk büyük sermayesinin maddi üretimsel temelini zayıflığı, devlet yardımlarına bağımlılığı, emperyalist tekellerle sıkı bağılılığı onun olağanüstü parazitizmini ve tepecil karakterini özellikle belirtiyor. Türkiyede banka sermayesinin konsantrasyon ve santralizasyon süreçlerinin, sanayideki benzeri süreçleri geride bırakması ve bunun, maddi üretim alanında geri teknik hüküm sürerken büyük banka sermayesini kuvvetlendirmesi de bu duruma yardım etmiştir. Netice olarak, bir yanda büyük sermaye ve doğmakta olan tekeller, öbür yanda küçük, orta ve kısmen büyük burjuvazi arasındaki çelişkiler çok şiddetli, karmaşık ve çok çeşitli bir nitelik almış bulunuyor. Mayıs 1960 hükümet darbesinin gösterdiği gibi, burjuvazi kampındaki çelişkiler o kadar keskinleşmiştir ki, bir kısım burjuvazi öbür kısmının ekonomik, politik egemenliğini sınırlandırmak için açıkça (kısmi de olsa) harekete geçmiştir.

Üçüncüsü, Türkiyede zayıf bir tekeli sermaye tabakası Birleşik Amerika, Batı Almanya ve başka Batı ülkelerinin emperyalistleriyle sıkıca bağlı olarak şekillenip geliyor. Olgular gösteriyor ki, büyük sermaye, memleketin menfaatlerine aykırı olarak emperyalist tekellerle sıkı işbirliğine girişmiştir, onlardan ekonomik ve politik «yardım» ve destek görmektedir. Türkiyede büyük kumpanyaların varlığı emperyalizmin memlekete sokulmasına o kadar bağlıdır ki, Türk büyük sermayesi ve şekillenmekte olan tekeller yabancı yayılmanın başlıca kılavuzları ve destekleridir. Türk büyük burjuvazisinin bir kısmı belirli bir anlamda kompradorluk unsurlarını muhafaza ediyor. Bundan çıkan sonuç şudur: Büyük Türk sermayesiyle küçük, orta milli burjuvazi arasındaki çelişkilere, küçük, orta ve bir kısım büyük Türk burjuvazisi ile, memlekette büyük Türk sermayesinin üst tabakasıyla iş birliği halinde faaliyette bulunan emperyalist tekeller arasındaki çelişkiler de ekleniyor. Başka bir deyişle, Türkiyede çok karışık sıkı bir çelişkiler düğümü meydana gelmiştir: Bir yanda küçük, orta ve bir kısım büyük burjuvazinin menfaatleri, öbür yanda emperyalist tekellerin ve tekelliliğe yükselen en büyük Türk şirketlerinin menfaatleri vardır. Büyük Türk sermayesinin pozisyonu ve onun bir kısmının tekeli sermayeye yükselişi kuvvetlendikçe, emperyalizmle Türk burjuvazisinin üst tabakası arasındaki iş birliği sağlamlaştıkça, emperyalist yayılma Türkiyede genişledikçe Türk burjuvazisinin ayrı ayrı tabakaları arasındaki çelişkiler daha da keskinleşiyor, karmaşık bir şekil alıyor. Milli sermayenin tekeli olmayan tabakalarının, meydana gelen durumdan kurtulmak için, büyük sermayenin pozisyonuna ve onun üst tabakasına açıkça saldırmaktan başka çıkar yolu yoktur.

Dördüncüsü, burjuva kampında artan çelişkilerdeki şiddetlenme, memleketin genel ekonomik durumunun hızla kötüleşmesi ve Türk proletaryasının mücadelesinin keskinleşmesi şartları altında geçiyor. Türkiyede sınıf mücadelesi, şimdiye kadar görülmemiş bir ölçüye yükseldi. Böyleyken

mücadelenin bu döneminde Türk proletaryasının menfaatleri, sadece köy küçük burjuvazisinin, yani köylünün ana kitlesinin başlıca menfaatleriyle değil, aynı zamanda şehir küçük ve orta burjuvazisinin menfaatleriyle de birleşiyor. Türkiyede emperyalizmin üstün nüfuzuyla, emperyalizmle iş birliğine girişenlerle mücadele bütün ana sınıfların ve sınıf tabakalarının menfaatlerine uygundur. Şehir ve köy küçük ve orta burjuvazisi genel milli mücadelede işçi sınıfının tabii müttefikleridir.

Beşincisi, Türkiyenin kapitalist olmayan gelişme yoluna geçmesi için belirli objektif ve sübjektif şartlar gerektir, bu şartların ekonomik ve politik bakımdan olgunlaşması zorunludur. Objektif şartlar arasında, kapitalizmin belirli bir gelişme seviyesine ulaşması her şeyden önce gelir. V. I. Lenin şöyle demektedir: «Eğer S.-D. (Sosyal-Demokratlar) işçilere, kapitalizmin gelişmesinden başka, kapitalizmin gelişmesi yolu ile olmayan herhangi bir kurtuluş yolu bulunduğunu söyleselerdi, bu bir donkişotluk, bir boş hayal olurdu. Fakat biz bunu söylemiyoruz. Biz diyoruz ki, sermaye sizi sömürüyor, iliklere kadar sömürüyor, her şeyi sömürüyor, siz onu yıkıncaya kadar sızı sömürecek. Bu bir gerçek. Şunu da eklemeyi unutmuyoruz: Kapitalizmin yenilmesi için gelişmesi lâzımdır. Yenilmesi için bundan başka garanti yoktur.»

Sonra da, milletin ezici çoğunluğunun, yani işçi sınıfının, köylülerin, kapitalist gelişme yolunun perspektifsizliğini, bütün fecaatini kavraması, milletin kapitalizmi veya onun en gerici şeklini tepecek güçte olması gerekir.

Kapitalist olmayan gelişme yolu için gerekli temelin, hemen, birdenbire olgunlaşmadığı da kaydedilmeden geçilemez. Kapitalizmin genel bunalmının hüküm sürdüğü, barış ve sosyalizm kampının artıp gücü yükseldiği bir dönemin şartları içinde Türkiyenin kapitalist olmayan gelişme yoluna geçmesini hazırlayan temeller hızlı bir tempo ile kuruluyor. Fakat bu, şimdilik genel problemin bazı çizgilerinde belirlemektedir.

Yukarıda söylenenleri göz önünde tutarak, Türkiyenin kapitalist olmayan gelişme yoluna geçmesi imkânı meselesini gözden geçirelim.

Önce, Türk toplumu kapitalist olmayan gelişme yoluna hangi aşamalardan geçebilir, bunu inceleyelim. Bize öyle geliyor ki, anlaşılması bakımından kolay, görev bakımından zor olan ilk önemli adım, kapitalizmin genellikle yok edilmesi, temsilcilerinin – burjuvazinin – bütün tabakalarının ekpropriasyonu değil, burjuvazinin üst kısım temsilçileri dar grupunun, büyük sermaye temsilcilerinin ortadan kaldırılması olabilir. Bu aşama, tamamiyle konre ekonomik ve politik tedbirlerle mümkündür ve Türk basınında açıkça ve doğrudan doğruya sözü edilmektedir: Bütün büyük bankaların – İş Bankasının, Ticaret Bankasının ve diğerlerin – millileştirilerek tek bir devlet bankasında birleştirilmeleri; sigorta işlerinin, şimdi bile devlet yardımı olmadan iş göremeyen büyük aksiyoner şirketlerin (Türkiye

Şeker Fabrikaları Şirketinin, Türkiye Çimento Sanayii Şirketinin, Türkiye Petrol Sanayii ortaklığının, Umumi Mağazalar Şirketi'nin v.b. lerinin) millileştirilmesi; Memleketin dış ticaretinin, yayım işlerinin, araştırma enstitülerinin millileştirilmesi; toprağın millileştirilmesi ileri sürülüyor.

Bu gibi ekonomik tedbirler burjuva toplumunun ve hukukunun çerçevesini aşmaz, bunlar genellikle burjuva mülkiyetini müsadere etmiyor, ortadaah kaldırmıyor, onun sadece şeklini değiştiriyor, devletin ekonomik faaliyet alanının son derece genişlemesine yol açıyor, devlet kapitalizmi tedbirlerinin daha da genişlemesine reel ekonomik imkânlar yaratıyor. Başka bir deyişle, bu tedbirler kapitalist olmayan gelişme yoluna henüz geçiş değildir, fakat böyle bir geçişe reel imkânlar sağlıyor. Millileştirme, emperyalistlerle iş birliği halindeki büyük, en parazit sermayeye yer vermeyen kendine özgü (özel) bir kapitalist yola girmek imkânını verecektir. Bu yol kapitalist olmayan yoldan henüz uzaktır, fakat reeldir ve Türkiye gibi bir memleket için zorunludur.

Kapitalist olmayan gelişme yoluna sonradan geçiş için bütün bu tedbirlerin kim tarafından ve hangi sınıfın yönetimi altında ve nasıl (gerici bürokratik veya devrimci demokratik şekilde) gerçekleştirileceği meselesi prensipyal bir önem taşır. Yeni yol uğrunda mücadelenin başında proletaryanın bulunması son derece önemlidir. Ancak bu sayede, sonradan sosyalizm yoluna geçiş çok daha çabuk ve kolay olabilir. Fakat en önemli dönüşümlerin burjuvazi temsilcilerinin yönetimi altında gerçekleştirilmesi Türkiye için ihtimal dışı değildir. Bu takdirde proletaryanın en önemli ödevi, yalnız bütün ilerici tedbirleri desteklemek değil, aynı zamanda onların, bütün emekçilerin ve sömürülenlerin menfaatine en uygun, en demokratik uygulama şekli uğrunda mücadeledir.

Türkiyenin kapitalist olmayan gelişme yoluna geçmesi konusunda yürütülen tahminler yeni ve orijinal değildir. Kapitalist toplum çerçevesi içinde, burjuvazinin politik eğemenliği altında reform yapma imkânlarını V. İ. Lenin birçok eserlerinde teorik olarak göstermiştir.

«Yaklaşan tehlike ve onunla nasıl savaşmalı» adlı eserinde V. İ. Lenin, bir kapitalist hükümetin, özel şartlarda, bankaları, tröstleri, yani kapitalistlerin en büyük tekel birliklerini millileştirme yoluna başvurmak, ticari sırrı kaldırmak, sanayicileri, tüccarları ve genel olarak bütün patronları zorla birlikler içinde birleştirme yoluna gitmek, halkı tüketim topluluklarında birleştirmek zorunda kalacağını ve bunu tamamıyla yapabilecek durumda olduğunu belirtmiştir. V. İ. Lenin bu gibi tedbirlerin gerçekten devrimci burjuva hükümetleri için büyük bir zorluk teşkil etmediğini göstermiştir.

V. İ. Lenin bankaların millileştirilmesinden söz ederken şöyle demiştir: «Gerçekten de bankaların, tek bir «mülkiyetci»den katıyen tek bir kopek almadan millileştirilmesinin, ne teknik, ne de kültürel hiç bir zorluğu asla

yoktur. Bu iş, *ancak ve sadece* bir avuç zenginin kirli hasis çıkarları yüzünden durdurulur. Bankaların millileştirilmesi özel malların müsaderesiyle böyle sık sık karıştırılıyorsa, bu kavramları karıştırarak yaymaktan suçlu olan, burjuva basınıdır. Çünkü onun menfaatleri halkın aldatılmasındadır.»

Zamanımızda benzeri olayların pratik örneğini Birleşik Arap Cumhuriyeti hükümeti verdi; 1957 yılında burada, devlet mallarının yönetimi, yabancı imtiyazların ve özel şirketlerin satın alınması işlerini yürütmekle görevli Ekonomik Gelişme Teşkilâtı kuruldu. BAC-nin, Türkiyede olduğu gibi, tekelci sermayeye yükselen büyük sermayeye taarruzu, «Mısır» bankasının, Milli Egipt bankasının ve bu bankaları ait birçok sanayi, sigorta, v.s. şirketlerinin millileştirilmesiyle başladı. 1961 yılında BAC iç ve dış pamuk ticaretine kontrol koydu, 400-e yakın çeşitli şirketi, tazminat ödeyerek millileştirdi, birçok aksiyoner şirkete devletin en azdan yüzde 50 iştirakini zorunlu kılan bir kanun çıkardı, özel kişilerin kazanç ölçülerini, şirketlerden hisse senedi elde etme haklarını sınırladı. Bütün bu eylemler sonucunda BAC-nin güdücü büyük sermayesi devletin eline geçti veya kontrolü altına girdi, bu memleketin büyük burjuvasinin emperyalist tekellerle bağlantıları fiilen ortadan kaldırıldı.

Türkiyenin yeni gelişme yoluna geçmesi teorik olarak da, pratik olarak da tamamiyle imkân dahilindedir. Sınıflar ve sınıf tabakaları arasında, Türkiyedeki birçok sanayi işletmesinin, bankanın ve Türkiye dış ticaretinin millileştirilmesi uğrunda mücadele şimdiden başlamıştır ve bu, basında, birçok makalelerde, haberlerde, memleketin gelecek ekonomik ve politik gelişmesiyle ilgili çeşitli görüşlerin çarpışmasında akis bulmaktadır.

Bu mücadele konkre olarak devlet ekonomi sektörüne karşı davranışta sık sık kendini gösteriyor. Bir yandan büyük sermayenin ve doğmakta olan tekellerin temsilcileri, yukarıda işaret edildiği gibi, devlet sektörünü tamamiyle kendi kazanç elde etme niyetlerine bağlı bir hale getirmeye çalışıyorlar, devlet müdahalesinin sınırlanmasını, «açıkça gösterilmesini», bu müdahalenin «yabancı sermayenin ekonomiye akınına» engel olmaması, büyük iş kodamanlarına zorluk çıkarmaması için devlet kontrol alanını genişletmenin önüne geçilmesini istiyorlar. Buna karşılık, milli burjuvasinin diğer tabakalarının, proletaryanın, bazı aydın çevlerin temsilcileri, devlet kontrolü altına alınması gereken kurumları açıkça belirtiyor ve bütün bir ekonomi alanının etatizasyonunu (devletleştirilmesini) istiyorlar. Meselâ, Türkiye Petrol Sanayii İşçi Sendikaları Federasyonu, Türkiyedeki yabancı petrol işletmelerinin kâr dalaverelerine ve patronların iş ücretlerini artırmayı reddetmelerine karşı petrol sanayiinin tamamiyle millileştirilmesi için mücadele etmektedir.

Maden Sanayii İşçi Sendikaları Federasyonu Başkanı Kemal Öner 5 Mart 1965'de Ankarada yaptığı basın toplantısında, işçilerin maden sanayiinin millileştirilmesini istediklerini açıkladı. K. Öner, 60 binden fazla

İşçiye birleştiren 27 sendika adına konuşarak, emekçilerin sosyal haklarının savunulması için millileştirmenin zorunlu olduğunu, çünkü maden ocaklarının gereği gibi işletilmediklerini, sahiplerinin İş Kanununa riayet etmediklerini söyledi. Gazeteler, birçok üniversite-geçlik teşkilâtlarının aynı istekleri, aynı gerekçeleri ileri sürdüklerini bildirdiler.

Türkiyede devlet sermayesinin yardımıyla Türk-Amerikan kumpanyası tarafından kurulan Ereğli Demir-çelik Kombinasyonunun millileştirilmesini ısrarla isteyen sesler yükselmektedir...

Haftalık «Yön» dergisi 1 Ocak 1965 tarihli sayısında Türkiye'deki bazı elektrik santrallerinin millileştirilmesi isteğini ortaya etti. Bu yazıda şöyle denilmektedir: «Bugün memleketimizde nüfusun ancak % 30'unun elektrikten faydalanma imkânına sahip bulunduğu, 35 bin kadar köyün (45 binden) ve yüzlerce kasabanın elektrik beklediği düşünülürse, bu sektördeki kuvvetleri bir yönde birleştirmek ve memleketin elektrifikasyonuna hızla devam etmek gerektiği anlaşılır.» Devamla: «Bu durumun başlıca sebebi özel elektrik şirketlerinin küçük meskûn yerlerin elektrikleştirilmesinde çıkarı olmaması, elektrik ücretlerinin şirketlere "gereken kârı" getirmemesidir» diyen dergi, elektrik santrallerini millileştirmenin nisbeten kolay olduğunu, çünkü devletin ve belediyelerin bunların hemen hepsinin kuruluşuna katıldığını belirtiyordu. Fakat santraller, kuruluşları sona erdikten bir süre sonra özel aksiyoner şirketlerin eline geçiyorlardı. Meselâ, Adanaya, Tarsusa ve Mersine elektrik veren Seyhan nehri üzerindeki hidro-elektrik santrali 1953 yılında devletin yardımıyla kuruldu. Fakat santral «Çukurova Elektrik TAO» tarafından işletildi. Santralin kuruluşuna büyük sermaye yatıran devlete ait Eti Bank, şirketin yönetiminde gereği gibi temsil edilmiyordu. Üstelik, «Çukurova Elektrik TAO» büyük kazançlar elde ettiği halde devlete vergi ödemiyordu.

Dış ticaretin millileştirilmesi isteği Türkiye kamu oyunda geniş akisler yaptı. A. T. Yazmanın belirttiği gibi, «dış ticaretin devletleştirilmesi» isteğiyle yalnız sendika ve bilim temsilcileri değil, bazı devlet adamları, politikacılar, millet vekilleri de seslerini duyurdular. Yazman: «Bu mesele, en önemli bir görüşme konusu haline geldi» diyordu.

Dış ticaretin millileştirilmesinden yana olanlar, haklı olarak, dış ticaret işlerinde açığın devamlı şekilde yükselmesini, Türk ürünlerinin «Ortak Pazar» memleketlerine sürüm şartlarının kötüleşmesini, Türkiye'ye kendi mallarını süren emperyalist tekellerin artan nüfuzunu, Türkiye'nin istikrarlı sosyalist kamp memleketleri pazarlarından uzakta kalmasını, özel sermayenin bütün bu bir sürü zorluğu giderme yeteneksizliğini, memleketin genel ekonomik durumunun kötüleşmesini ileri sürmektedirler...

Millileştirme fikri Türkiye'de geniş bir yayılma alanı buldu. Objektif olarak bu, memleketteki özel sermayenin tümüne karşı değil, emperyalist yayılmanın kılavuzu haline gelen en gerici kısma karşıdır. Hatırlatalım

ki, İş Bankasının doğrudan doğruya iştiracı tekeli Türkiye Petrol Sanayii Şirketi Türkiye petrol sanalinde faaliyet gösteriyor. Yine bu sanayi alanında, İstanbulda «İpraş», Mersinde «Ataş» petrol taşıma fabrikalarını kuran «Kaltex», «Mobil-Oyl», «Şell», «Britiř petroleum» gibi emperyalist tekeller aktif olarak faaliyettedir.

Türkiye maden sanayii alanında, birçok maden ocaklarına sahip, maden cevheri, tiftik, bakliyat v.s. ihracatı yapan şirketin kurucusu, memleketin en büyük milyoneri Vehbi Koç faaliyet gösteriyor. Türkiye dış ticaretini millileştirme istekleri, İş Bankası tarafından yukarıda anılan «Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası» kurulduktan sonra çok ısrarlı ve yaygın bir hal aldı.

Tabii olarak, millileştirme fikri Türkiye'de, özellikle bu fikir gerçekleştiği takdirde menfaatlerine doğrudan doğruya zarar gelecek çevrelerin kesin tepkisiyle karşılaşılıyor. Bu çevrelerin arkasından bir sürü hükümet temsilcisi de millileştirmeyi reddetmektedir. . .

Böylece Türkiye'de sosyal mücadele, sınıf mücadelesi, memleketin gelecek ekonomik ve politik gelişmesinde iki ana yoldan birinin seçilmesi etrafında genişliyor.

Birinci yol, ekonominin başlıca alanlarının, sanayi kilit noktalarının, banka işlerinin millileştirilmesi yolu, devlet sektörünün azami derecede kuvvetlendirilmesi yolu, yabancı emperyalist tekellerin nüfuz üstünlüğünün ortadan kaldırılması yolu, kendine özgü «demokratik», «realist bir kapitalizme» geçiş yoludur ve bu, gelecekteki kapitalist olmayan gelişme yoluna açılan yoldur.

İkinci yol, özel sektörün genişletilmesi, emperyalizmle sıkı iş birliği, devlet sektörünün özel sermaye çıkarlarına kullanılması v.s. yoludur. Türkiye'nin yeni gelişme yoluna girmesi, ilerici Türk çevrelerinin mücadelesine bağlıdır. Memleketin iç ve dış reel şartları ise, tümüyle Türkiye'nin yeni hayata geçiş şeklini belirleyeceklerdir. Bu kitapta belirtilen gerçekler, geniş bir demokratik hareketin, bir işçi hareketinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu hareket, gittikçe artan etkisini, hiç şüphe yok ki, yakın bir gelecekte, Türkiye'nin bütün ekonomik ve politik gelişmesi üzerinde gösterecektir.

İÇİNDEKİLER

SOSYALİST ÜLKELER KOMÜNİST VE İŞÇİ PARTİLERİ ARASINDAKİ GÖRÜŞMELERE İLİŞKİN DOKÜMANLAR:

SBKP MK Politbüro ile ÇKP MK Prezidyumu arasında yapılan görüş- meye ilişkin ortak bildiri	445
Sosyalist ülkeler Komünist ve İşçi Partilerinin bildirisi	446
Sovyet-Çekoslovak görüşmeleri hakkında bildiri	452
ÇKP Merkez Komitesinin Moskova görüşmeleri hakkında kararname	454

KOMÜNİST HAREKETİNİN AKTÜEL SORUNLARI:

<i>Leon Bor</i> Komünist Partileri aktif eylem Partileridir	455

KAPİTALİST ÜLKELERDE

<i>Pier Entjes</i> Fransız genel seçimleri	467

YUVARLAK MASA TOPLANTISI

Kapitalist memleketlerde gençlik hareketinin yükselişi	480

KITAPLAR

Büyük bir kültür hazinesi	495

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Türkiye Komünist Partisinin bildirisi	498
<i>Y. N. Rozaliyev</i> Türkiyede sınıflar ve sınıf mücadelesi	500
